

**STRATEGIJA SOCIJALNO-NEPROFITNOG STANOVANJA
U KANTONU SREDIŠNJA BOSNA
za razdoblje 2023. – 2030. godine**

Travnik, 2023. godine

Sadržaj:

1. UVOD	3
1.1 Učesnici procesa.....	5
1.2 Metodologija izrade Strategije.....	6
2. PRAVNI OSNOV, RAZLOZI ZA IZRADU I DONOŠENJE STRATEGIJE	7
2.1 Pojam i svrha socijalnog stanovanja.....	8
2.2 Pravni osnov.....	10
2.2.1 Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju.....	11
2.2.2 Korisnici, odnosno prioritetne ciljne grupe i uslovi za ostvarivanje prava na socijalno stanovanje.....	14
2.3 Samo održivost modela socijalnog stanovanja	15
2.3.1 Svojina.....	15
2.3.2 Upravljanje	16
2.3.3 Održavanje.....	19
2.3.4 Najamnina.....	21
3. ANALIZA TRENUTNOG STANJA	22
3.1 Postojeća stambena situacija u Kantonu	22
3.1.1 Analiza podataka dobijenih od javnih ustanova i institucija	24
3.1.2 Analiza anketnih terenskih podataka relevantnih za izradu Strategije, dobijenih od jedinica lokalne samouprave i centara za socijalni rad, odnosno službi socijalne i dječje zaštite na teritoriji Kantona	27
3.2 Društveno-ekonomska analiza u Kantonu	41
3.2.1 Geostrateški položaj	41
3.2.2 Socijalno stanje i usluge socijalne zaštite	44
3.2.3 Raspoloživi razvojni resursi	48
3.2.4 Stanovništvo	53
4. SWOT ANALIZA	57
5. VIZIJA	60
5.1 Načela u sprovođenju Strategije.....	61
6. STRATEŠKI CILJEVI I MJERE	62
7. INDIKATORI ZA STRATEŠKE CILJEVE	67
8. MONITORING I EVALUACIJA	67
8.1 Instrumenti za monitoring i evaluaciju.....	67
8.2 Evaluacija.....	68
9. FINANSIRANJE	69

1. UVOD

Socijalno-neprofitno stanovanje u Kantonu Središnja Bosna (u daljem tekstu: Kanton) je dio stambene politike Federacije Bosne i Hercegovine, kojim se na sustavan način osiguravaju uvjeti za rješavanje stambenog pitanja svim fizičkim osobama koje iz različitih, a prvenstveno ekonomskih, socijalnih i zdravstvenih razloga nisu u mogućnosti da samostalno osiguraju stambeno pitanje na tržištu, koje bi bilo dostojno čovjeka.

Socijalno-neprofitno stanovanje je stanovanje odgovarajućeg standarda koje se osigurava, uz podršku Kantona Središnja Bosna odnosno jedinice lokalne samouprave, kućanstvima ili pojedincima koji, iz socijalnih te zdravstvenih, ekonomskih i drugih razloga, ne mogu osigurati stan po tržišnim uvjetima.

U Kantonu Središnja Bosna se veliki dio populacije susreće sa ovim stambenim problemom. Društvena zajednica, kada je u pitanju socijalno-neprofitno stanovanje (u daljem tekstu: socijalno stanovanje), direktno pomaže fizičkim osobama kojima je neophodna pomoć u rješavanju stambenog pitanja, tako da se socijalno stanovanje posmatra kao sastavni dio ukupne stambene politike sa posebnim akcentom na planove razvoja Kantona i jedinica lokalne samouprave.

U Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i zemljama neposrednog okruženja, desile su se značajne društveno-ekonomske i političke promjene u odnosu na period poduzimanja posljednjih sustavnih mjera stambene politike s početka devedesetih godina prošlog vijeka.

U posljednje tri decenije skoro su izgubljeni svi uvjeti za uređivanje u stambenom sektoru na novim osnovama koji su u skladu sa značajnim društvenim promjenama.

U ovom periodu dešavaju se brojne promjene i povećavaju negativne tendencije kada je u pitanju demografski i prostorni razvoj i to kod smanjivanja i starenja stanovništva, povećavanja manjih domaćinstava u ukupnom broju članova domaćinstva, stihijska urbanizacija, niska primanja i visoka stopa nezaposlenosti, jer utiče na standard života i slično.

Period nakon rata i migracije stanovništva posljednjih decenija, kao i razvoj tržišne ekonomije, u Bosni i Hercegovini – zemlji koja je u tranziciji, a samim tim i Kantonu dovodi do socijalnog raslojavanja, te do pojave siromaštva. Kupovina ili zakup određenog stana na tržištu nedostupni su određenom procentu obiteljskih kućanstva, zbog: malih prihoda ili zarade, privremene ili trajne nezaposlenosti, zdravstvenih problema, treće starosne dobi, mladih ljudi koji su materijalno neosigurani na početku zasnivanja obitelji ili radnog vijeka. Ekonomska recesija dodatno doprinosi tome, tako da stambene probleme ugroženih obitelji dodatno pooštrava i

umnožava, povećavajući broj ugroženih fizičkih osoba i obiteljskih kućanstava koji nemaju riješeno stambeno pitanje.

Tehnički razvoj i globalizacija društva su u svakom pogledu stanovanje stavili u kontekst povećane ugodnosti i svrsishodnosti u odnosu na prethodno vrijeme, te se stanovanje ispod odgovarajućeg standarda ne može smatrati prihvatljivim, a niski prihodi dodatno otežavaju situaciju mnogim obiteljima da dođu do odgovarajućeg stana na tržištu po pristupačnoj cijeni.

Nakon masovne privatizacije stambenog fonda u prvoj polovini 2000. godine u Bosni i Hercegovini, a samim tim i Kantonu, rješavanje stambenih potreba je prepušteno tržištu, a najpoželjniji oblik stanovanja je stanovanje u vlastitom stanu, što je za većinu ugroženog stanovništva nedostupno. Mnogi građani uviđaju da i sa prosječnim primanjima neće biti u mogućnosti da kupe stan, te da će morati plaćati zakup po tržišnim uslovima.

Sve naprijed navedeno usmjerava neophodnost za socijalnim stanovanjem i razvojem ove oblasti.

Strategija socijalno-neprofitnog stanovanja Kantona (u daljem tekstu: Strategija) u skladu sa člankom 7. stavkom j) Zakona o socijalno-neprofitnom stanovanju Kantona Središnja Bosna¹ (u daljem tekstu: Zakon) donosi se radi osiguranja uvjeta za održivi razvoj socijalnog stanovanja u Kantonu.

Svrha Strategije:

- povećanje povoljnijih stambenih rješenja;
- proširenje kruga obiteljskih kućanstava kao potencijalnih korisnika koji učestvuju u stambenoj potrošnji da bi mogli ostvariti pravo na ovaj vid stanovanja;
- stambeno zbrinjavanje ranjivih kategorija, kao i drugih kategorija obuhvaćenih ovom Strategijom.

U okviru ostvarivanja zakonskih okvira razvojnog planiranja kroz fazu izrade strateške platforme za izradu Strategije definisana je vizija socijalnog stanovanja Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna. Strategija socijalnog stanovanja treba da posluži kao osnov po kojem će se razvijati sistem socijalnog stanovanja na prostoru Kantona i osnov za kreiranje lokalnih strategija jedinica lokalne samouprave. Vizija je temeljena na geostrateškom položaju kantona koji se nalazi na raskrsnici najvažnijih transportnih pravaca, njegovim ljudskim, ekonomskim i društvenim potencijalima sa željom da postane prostor ugodnog i sigurnog života u kome će svakom pojedincu biti osigurano adekvatno stambeno rješenje dostojno čovjeka.

Vizija socijalnog neprofitnog stanovanja u SBK/KSB

Prostor ugodnog življenja i pristupačnog stanovanja dostojnog čovjeka za sve građane.

Ostvarivanje vizije socijalnog stanovanja podrazumjeva uspostavu mehanizama u okviru čega je definisan opšti cilj i nekoliko strateških ciljeva koji osiguravaju sinergijske efekte između ekonomije, okoliša i društva, uz puno uvažavanje interesa lokalne uprave.

¹ „Službene novine Kantona Središnja Bosna“, broj: 10/21.

Opći cilj ove strategije je da se osigura pristupačno stanovanje dostojno čovjeka za sve građane kantona“. Realizacijom strateških ciljeva i mjera i razvojem stambene politike socijalnog stanovanja Srednjobosanskog kantona obezbjeđene su stambene jedinice odgovarajuće veličine i kvaliteta za svakog stanovnika koji je u potrebi za ovakvim vidom stanovanja uz razumnu cijenu ili uz subvencioniranje cijene zakupnine i drugih troškova u skladu sa odgovarajućim propisima.

Strateški ciljevi su ujedno osnova za utvrđivanje prioriteta i mjera i dalje korake razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u Srednjobosanskom kantonu.

Strateški ciljevi razvoja razvoja socijalnog neprofitnog stanovanja u SBK/KSB
1. Obezbeđen održiv razvoj socijalnog neprofitnog stanovanja kroz sistemski pristup u skladu sa potrebama i dostupnim sredstvima
2. Povećan broj stambenih jedinica za potrebe socijalnog neprofitnog stanovanja
3. Unaprijeđena kvaliteta stanovanja građana koji iz socijalnih, zdravstvenih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu da osiguraju stan po tržišnim uslovima
4. Olakšano rješavanje stambenog pitanja mladim bračnim parovima i osobama sa deficitarnim zanimanjima i drugim osobama bitnim za lokalnu zajednicu

Proces izrade Strategije socijalnog neprofitnog stanovanja u svim fazama je usklađen sa drugim strateškim i planskim dokumentima, prije svega Strategijom razvoja SBK 2021.-2027. godina, Prostornim planom kantona 2015.-2025 i drugim planskim dokumentima na kantonalnom i lokalnom nivou. Strategija socijalnog neprofitnog stanovanja predstavlja osnovu za planiranje razvoja socijalnog stanovanja na lokalnom nivou.

Podršku izradi Strategije razvoja SBK pružio je OSCE-a (*Organization for Security and Co-operation in Europe*), UNHCR i CRS-a (*Catholic Relief Services*), te spoljni saradnici i predstavnici jedinica lokalnih samouprava i Centara za socijalni rad koji su dali svoj doprinos prilikom izrade Strategije.

1.1 Učesnici procesa

U proces izrade Strategije uključena je Radna skupina, imenovana na 119. sjednici Vlade Kantona Središnja Bosna broj: 01-04.03-2199/2022, 24. ožujka. 2022. godine, koju čine predstavnici Ministarstva zdravstva i socijalne politike KSB, predstavnici Ministarstva prostornog uređenja, građenja, zaštite okoliša, povratka i stambenih poslova KSB, predstavnik Ministarstva pravosuđa i uprave KSB, predstavnici centara za socijalni rad Jajce i Novi Travnik, predstavnici općina Travnik i Gornji Vakuf/Uskoplje.

Tijekom procesa izrade Strategije aktivno se surađivalo sa predstavnicima nevladinih organizacija, i to: OSCE-a (*Organization for Security and Co-operation in Europe*) i CRS-a (*Catholic Relief Services*) te spoljnim saradnicima i predstavnicima jedinica lokalnih samouprava, koji su dali svoj doprinos prilikom izrade Strategije.

Tokom izrade Strategije koristili su se javno dostupni podaci, kao što su: podaci zavoda za statistiku, kantona Središnja Bosna, FBiH, države i EU, internet stranice institucija i gospodarskih subjekata, dostavljeni podaci Radne grupe, uključujući i rezultate ankete/upita koji se nisu podvrgavali procedurama provjere ili potvrde.

1.2 Metodologija izrade Strategije

Cilj Strategije je identifikacija prioriteta potrebnih za razvoj socijalnog stanovanja u Kantonu. Strategija je alat za planiranje i projektiranje sa ključnim zadatkom da se razvije oblast socijalnog stanovanja, te ovaj sustav postane dugoročno održiv.

Izrada Strategije zahtijevala je dobro poznavanje materije socijalnog stanovanja, određenu suradnju i koordinaciju svih učesnika, te posebnu fleksibilnost institucija koje su svojim zalaganjem doprinijele sveobuhvatnosti prilikom njene izrade.

Cjelokupan pristup strateškog planiranja, u kojem su korišćeni principi interaktivnog multidisciplinarnog pristupa, uključuje pet zadataka/faza, koji su predstavljeni na sljedećoj slici:

Slika 1. Metodologija rada radne grupe za izradu strategije

Prva faza – dijagnosticiranje je pripremna faza u kojoj se bavilo istraživanjem i potrebama rješavanja stambenog pitanja velikog broja obiteljskih kućanstava putem socijalnog stanovanja, te je izrađena strateška analiza realnog profila i trenutnog stanja u Kantonu. Ovaj zadatak

sastojao se od aktivnosti prikupljanja podataka, razgovora i uključenosti bitnih učesnika, transparentnosti, analize, rada u grupama i slično.

U drugoj fazi se bavilo izradom SWOT analize, koja predstavlja sintezu nalaza o internim i eksternim faktorima koji utiču na razvoj socijalnog stanovanja u Kantonu.

U trećoj fazi definirana je vizija razvoja socijalnog stanovanja, koja predstavlja i krajnji cilj koji se želi postići na polju razvoja socijalnog stanovanja u Kantonu.

U četvrtoj fazi definirani su operativni strateški ciljevi, koji predstavljaju razradu vizije socijalnog stanovanja. Na osnovu strateških ciljeva definirane su mjere za realizaciju i svi raspoloživi resursi koji mogu doprinijeti razvojnom procesu socijalnog stanovanja. Mjere, odnosno projekti služit će kao instrumenti za korišćenje resursa da bi se ostvarili strateški ciljevi. Povezivanje odnosno spajanje strateškog dijela sa operativnim dijelom Strategije, naročito je bitno kada su u pitanju izvori finansiranja i očekivani rezultati.

Peta faza – faza praćenja, evaluacije i popularizacije strategije.

Nakon procesa izrade i usvajanja strategije definirat će se plan sprovođenja sa posebnim osvrtom na financije i napraviti Akcioni plan kojim će se operativno razraiti mjere za ostvarivanje ciljeva definiranih u Strategiji i koji će omogućiti praćenje, evaluaciju i izvještavanje o stepenu realizacije strategije.

2. PRAVNI OSNOV, RAZLOZI ZA IZRADU I DONOŠENJE STRATEGIJE

Član 25. Opće deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. definira stanovanje kao jedno od osnovnih ljudskih prava. Pravo na dostojno stanovanje je jedno od osnovnih ljudskih prava².

Budući da postoji evidentan raskorak između potreba i mogućnosti velikog broja obiteljskih kućanstava u Kantonu koja ne mogu samostalno riješiti stambeno pitanje, prvenstveno mladi, mladi bračni parovi, raseljene osobe i druge ranjive kategorije, te korisnici prava koja im pripadaju na osnovu zakona kojima se propisuje socijalna zaštita, ukazala se potreba za uređenjem oblasti socijalnog stanovanja.

Socijalno stanovanje u Kantonu je nova oblast koja je razvojnog karaktera i stanovanje kao jedna od osnovnih životnih potreba zaslužuje posebnu pažnju cjelokupne zajednice.

Složeno ustrojstvo države dovelo je do toga da do sada nije regulisana i uređena ova oblast, iako je neminovno da je i ranije postojala potreba za tim.

² Opća deklaracija o ljudskim pravima, 1948, član 25.

U Federaciji i Kantonu, sve do donošenja Zakona, nisu bile uređene zakonske norme i sistemske mjere za uređenje ove oblasti. U okviru sprovođenja socijalnog stanovanja ovaj zakon zauzima značajno mjesto.

Donošenjem Zakona i podzakonskih propisa koji su doneseni na osnovu Zakona, ostvarene su pretpostavke da veliki broj građana u Kantonu riješi svoje stambene probleme uz podršku javnog sektora, po modelu socijalnog stanovanja.

Pored Zakona, Strategija socijalnog stanovanja Kantona postavlja osnovne elemente u oblasti socijalnog stanovanja koji će se u narednim godinama razvijati na lokalnom nivou.

Strategija utvrđuje ciljeve socijalnog stanovanja u Kantonu, mjere i sredstva za njihovo ostvarivanje i donosi se za teritoriju Kantona, na period od sedam godina.

Uz Strategiju, koja utvrđuje dugoročne i srednjeročne ciljeve, donosi se Akcioni plan kojim se operativno razrađuju mjere za ostvarivanje ciljeva definiranih u Strategiji.

Akcioni plan se priprema za period od tri godine.

Strategija ima uporište u međunarodnim pravnim izvorima, dosadašnjoj praksi, ustavnoj i zakonskoj regulativi. EU ne vodi jedinstvenu politiku socijalnog stanovanja, već se primjenjuje opšteprihvaćen princip supsidijarnosti stambenih politika koji podrazumijevaju da se stambeni problemi rješavaju tamo gdje nastaju. Takođe, zemlje neposrednog okruženja imaju različite principe socijalnog stanovanja kada je u pitanju svojina, upravljanje, ciljani korisnici, ali svima jeste zajednički cilj da omoguće svim fizičkim osobama odgovarajuće stanovanje uz plaćanje razumne cijene zakupnine.

2.1 Pojam i svrha socijalnog stanovanja

Socijalno stanovanje u Kantonu osigurava osnovne funkcije koje se ogledaju u zadovoljenju stambenih potreba, uz podršku javnog sektora, fizičkim osobama koje iz različitih, a prvenstveno ekonomskih, socijalnih ili zdravstvenih razloga, nisu u mogućnosti samostalno da riješe stambeno pitanje na tržištu.

Potrebno je naglasiti da socijalno stanovanje i socijalna stambena politika nisu sinonimi, pošto socijalno stanovanje predstavlja jedan od instrumenata za sprovođenje stambene politike.³

Osim zadovoljenja stambenih potreba ranjivih i socijalnih kategorija, ali i drugih osoba koje su se privremeno zadesile u lošem položaju i poboljšanja stambenih uvjeta određenim kategorijama

³ Uputstvo o socijalnom stanovanju – nezvaničan prevod dokumenta, Njujork i Ženeva, 2006.

stanovništva, smanjiće se i loši uvjeti stanovanja u gradskim naseljima i povećaće se ponuda stambenih jedinica sa nižom cijenom zakupnine u odnosu na tržišnu ponudu, te će se podstaći razvoj nerazvijenih područja stambenom ponudom.

Takođe, socijalno stanovanje predstavlja neodvojivi dio stambenih politika, a vezuje se sa ciljevima i politikama zapošljavanja i održivim razvojem u cjelini.

Socijalno stanovanje treba shvatiti u širem kontekstu, jer se radi o pomoći i rješavanju stambenog problema ne samo ugroženih socijalnih kategorija, već i svih onih obitelji koje u jednom trenutku iz različitih materijalnih i ekonomskih razloga dođu u situaciju da sebi ne mogu na tržištu osigurati stambenu jedinicu i krov nad glavom koji je dostojan čovjeka, te zbog niskih prihoda nisu u mogućnosti platiti sebi tržišnu zakupninu, a pogotovo ispuniti uslove ili dići stambeni kredit.

Obično postoji nerazumijevanje pojma socijalnog stanovanja te se smatra da se radi isključivo o osobama u stanju socijalne potrebe i kategorijama koje treba stambeno zbrinuti. Ovo nerazumijevanje proističe iz samog naziva socijalno. Treba napomenuti da se radi o nazivu koji je prevod engleskog termina *social housing*, što bi značilo društveno stanovanje, ali se ipak mora napraviti razlika između stanovanja u društvenim stanovima sa stanarskim pravom i pravom nasljeđivanja, koji je u socijalističkom periodu bio dominantan oblik stanovanja.

Ovaj termin izveden je iz oblika svojine nad tim stambenim jedinicama i socijalne najamnine, a ne iz socijalne strukture korisnika.

Stambena izgradnja na ovim prostorima financirana je od bivše Jugoslavije kao države i državnih poduzeća. Uz povoljne kredite dobijene od banaka i proizveća građani su mogli početi i individualnu porodičnu izgradnju. Tijekom rata, devedesetih godina, uništen je ogroman broj stambenih jedinica, kasnije znatno obnovljen od državnih institucija i međunarodnih organizacija, ali i dalje znatan broj stambenih jedinica nije uvjetan i osposobljen za stanovanje. Prethodni period socijalizma u kojem se država na sustavan način bavila rješavanjem stambenih pitanja zaposlenih, kao i poslijeratna privatizacija državnih stanova gdje je stambeni fond privatiziran, doveli su do toga da se sada veliki broj građana nađe u nepovoljnom položaju.

Za većinu građana nedostižno je rješavanje stambenog pitanja bez pomoći države.

Poslijeratna Bosna i Hercegovina, kao i Kanton, nalazi se u procesu tranzicije, koju karakterizira ekstremno teška ekonomska situacija, siromaštvo i masovna nezaposlenost, koji su stvorili veliki broj socijalno ugroženih osoba i ranjivih kategorija, a koji se usljed političke situacije može svrstati na oko 80% od ukupnog broja stanovništva. Veliki je broj umirovljenika, veliki broj nezaposlenih ili osoba koje su zaposlene ali ne primaju redovito plaću ili je ona nedovoljna za osnovne životne potrebe, za razliku od onih zemalja koje nisu u tranziciji. Ratne destrukcije stvorile su i dodatne ranjive kategorije, kao što su izbjeglice, raseljena lica, civilne žrtve rata, ratni vojni invalidi, demobilisani borci i slično.

Iz tog razloga, veliki broj obiteljskih kućanstava ima potrebu za pomoći u rješavanju stambenog problema, jer je stan osnovna potreba i najveća materijalna i simbolička vrijednost svakog kućanstva. Stambenim jedinicama socijalnog stanovanja može se omogućiti pristojno stanovanje kućanstvima bez primanja ili sa niskim primanjima. Veliki broj raseljenih osoba koje još nisu obnovile svoju prijeratnu imovinu, raseljene osobe i izbjeglice koje ni prije rata nisu imali riješeno stambeno pitanje, mladi i mladi bračni parovi, samohrani roditelji, punoljetne osobe koje sticanjem punoljetstva napuštaju domove za djecu i omladinu bez roditeljskog staranja, kategorije su koje institucijama nameću obvezu uređenja oblasti socijalnog stanovanja, te iznalaženja financijske mogućnosti za izgradnju stambenih jedinica namijenjenih za pristupačno socijalno stanovanje.

Neupitno je da socijalno stanovanje predstavlja značajan instrument realizacije politike socijalne zaštite i najranjivijih kategorija i socijalnih grupa.

Međutim, primarno se mora posmatrati kao segment stambene politike Kantona, jer socijalni ciljevi zavise od društvenih prioriteta Kantona i njegovih financijskih mogućnosti.

2.2 Pravni osnov

Najznačajniji međunarodni pravni osnov iz kojeg proizlazi obaveza države da donosi i sprovodi politiku stanovanja, uključujući uređenje oblasti socijalnog stanovanja, kao i tekstovi UN koji se odnose na odgovarajuće stanovanje su:

- Revidirana Evropska socijalna povelja, Strazbur, 1996.⁴
- Ženevska povelja UN o održivom stanovanju, UNECE, 2014.
- Uputstvo o socijalnom stanovanju, Ženeva, 2006.
- Evropska stambena povelja, 2006, koja je osnažena Odlukom evropskog parlamenta o stanovanju i regionalnoj politici, 2007.
- Lajpciška povelja o evropskim gradovima, Lajpcig, 2007.
- Evropska konvencija o lokalnoj samoupravi, Rim, 1985.
- Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, 1950.⁵
- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, 1948.⁶
- Povelja stanara, Bergen, 1974.
- Opća deklaracija o ljudskim pravima, 1948. („Svako ima pravo na životni standard odgovarajući za zdravlje i blagostanje njegove porodice, uključujući hranu, odjeću, stan, ljekarsku zaštitu i potrebne socijalne usluge.“).

⁴ Obavezuje države da preduzmu mjere koje imaju za cilj da unaprijede pristup stambenom smještaju odgovarajućeg standarda, da sprečavaju ili umanjuju pojavu beskućništva i da osiguraju dostupnost cijena stambenog smještaja onima koji nemaju dovoljno finansijskih sredstava.

⁵ Kojom je zagantovano pravo na stan.

⁶ Koja obavezuje da potpisnice obezbijede odgovarajući životni standard za svoje građane, što obuhvata pravo na hranu, odjeću, stanovanje i zdravstvenu njegu, te neophodne socijalne službe.

- Međunarodni ugovor o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966.⁷
- Međunarodni ugovor o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, 1965.
- Međunarodni ugovor o političkim i građanskim pravima, 1966.
- Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, 1981.⁸
- Konvencija o pravima djeteta, 1989.⁹
- Konvencija o statusu izbjeglica, 1951.

Pravni osnov u Kantonu Središnja Bosna:

- Ustav Kantona Središnja Bosna (Službene novine KSB; broj: 1/97, 5/97, 6/97, 2/98, 7/98-ispravak teksta, 8/98, 10/2000, 8/03, 2/04 i 14/04);
- Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju Kantona Središnja Bosna (Službene novine KSB; broj:10/21);
- Zakon o socijalnoj skrbi, skrbi o civilnim žrtvama rata i skrbi o obiteljima s djecom Kantona Središnja Bosna (Službene novine KSB; broj: 10/05, 2/06 i 3/18, 9/22 i 4/23)

Vlada Kantona kreira stambene politike i politike socijalne zaštite, a nadležnost za politike socijalne zaštite ima Ministarstvo zdravstva i socijalne politike KSB.

Angažmani centara za socijalni rad/Službi socijalne skrbi podrazumijevaju pripremu socijalne anamneze neophodne prilikom odabira korisnika socijalnog stanovanja, te vođenje evidencije korisnika i njihovog statusa, što predstavlja značajan izvor informacija za planiranje budućih projekata socijalnog stanovanja.

- Zakon o lokalnoj samoupravi¹⁰,
- Zakon o građenju¹¹,
- Zakon o prostornom uređenju SBK¹²

2.2.1 Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju

Inicijativu za donošenje Zakona o socijalno neprofitnom stanovanju KSB, pokrenula je međunarodna humanitarna i razvojna agencija, CRS-a u suradnji sa Ministarstvom zdravstva i socijalne politike, 23. 05. 2019. godine. Organiziran je okrugli stol za članove Vlade Kantona, na temu Socijalno stanovanje – izazovi u implementaciji i uspostavljanju održivog sistema. Inicijativa

⁷ Član 11.

⁸ Ravnopravnost žena u vezi sa zaključivanjem ugovora i raspolaganjem imovinom.

⁹ koja priznaje pravo svakog djeteta na odgovarajući životni standard, što podrazumijeva i pomoć države u osiguranju odgovarajućeg stanovanja.

¹⁰ „Službene novine SBK/KSB“, broj 1/98

¹¹ „Službene novine SBK/KSB“, broj 10/14

¹² „Službene novine SBK/KSB, broj

je za realizaciju projekata u oblasti socijalnog stanovanja upućena Vladi Kantona, koja je inicijativu prihvatila i Zaključkom broj:01-05-513/2019-35 od 13. lipnja 2019. godine imenovala zadužila Ministarstvo zdravstva i socijalne politike i Ministarstvo pravosuđa i uprave da izrade Nacrta zakona o socijalnom stanovanju Kantona.

Sve do izrade Zakona o socijalno neprofitnom stanovanju Kantona („Službene novine KSB“, broj 10/21) u Kantonu nije bilo zakonskih normi kojima se na sustavan način uređuje ova oblast, sa dugoročnim ciljevima, koji bi uveli stambenu politiku koja odgovara evropskim standardima i obuhvatila sve grupe stanovništva u potrebi za odgovarajućim stanovanjem, bez obzira na njihov status.

Jedinice lokalne samouprave koje su uključene u projekte Zatvaranje kolektivnih centara i alternativnog smještaja pružanjem javnih stambenih rješenja (CEB 2) i Regionalni stambeni program (RSP), kao i projekte socijalnog stanovanja drugih međunarodnih organizacija su zbog nepostojanja zakonskog okvira uspostavile lokalni pravni okvir za socijalno stanovanje da bi osigurale održivost ovog sustava stanovanja na lokalnom nivou. Jedinice lokalne samouprave su nakon usvajanja Zakona imale obavezu da usklade lokalni pravni okvir sa postojećim Zakonom o socijalno neprofitnom stanovanju Kantona. Ove jedinice lokalne samouprave su usvojile podzakonske akte.

Prije izrade Zakona, Revidirana strategija za sprovođenje Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma je prvi dokument u Bosni i Hercegovini koji sadrži odredbe koje se tiču pitanja socijalnog stanovanja u procesu stambenog zbrinjavanja raseljenih osoba. Poglavlje 3 tačka 1.6. i 1.7. u dijelu koji se odnosi na stambeno zbrinjavanje osoba u nepovoljnoj socijalnoj situaciji država iskazuje potrebu socijalnog stanovanja za one kategorije stanovništva za koje se trajna rješenja ne mogu osigurati obnovom njihovih prijeratnih domova, te preporučuje da se razviju novi modeli stambenog zbrinjavanja i strategija socijalnog stanovanja sa posebnim fokusom na socijalno ugrožene kategorije stanovništva. U Revidiranoj strategiji se takođe preporučuje i nižim nivoima vlasti da raseljenim osobama, koje ne mogu da se vrate u prijeratne stambene objekte, omogući rješavanje njihovog stambenog pitanja putem socijalnog stanovanja.

Ono što nedostaje da bi se ove smjernice iz Revidirane strategije u potpunosti primijenile jeste konkretan pravni i institucionalni okvir, uključujući i finansijska sredstva da bi se osiguralo da se u tekućim i budućim projektima stambenog zbrinjavanja pristupi na sustavan i ujednačen način.

Stambeno zbrinjavanje se, prije donošenja zakona, realiziralo na osnovu pojedinačnih inicijativa zasnovanih na problemima u pojedinim jedinicama lokalne samouprave, pa se može reći da je to dovelo do neujednačene prakse u vezi sa primjenom osnovnih principa socijalnog stanovanja, kao i rješavanja samo određenih kategorija stanovništva prema zahtjevima donatora.

Zakon je otvoren, tj. dozvoljava dalja prilagođavanja u kontekstu međunarodnih obaveza Evropske unije, te se naslanja na međunarodne izvore, dosadašnju praksu, ustavnu i zakonsku regulativu. Poznato nam je da je ovo nova oblast i da bi potpuno oživjela i razvijala se, potrebno je i pored ovog zakona razraditi zakonski osnov koji obuhvata stambene i finansijske zakone.

Zakon, kao i podzakonski akati koji služe za sprovođenje zakona, te donošenje strategija će upotpuniti i doprinijeti razvoju ovog modela. Zakonom je propisano donošenje podzakonskih akata u jedinicama lokalne samouprave šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Suština ovog zakona ogleda se u sljedećem:

- uspostavljanje novog modela stambenog zbrinjavanja, razvojnog karaktera,
- obuhvatanje velikog broja kategorija koje nisu obuhvaćene dosadašnjim socijalnim programima,
- zainteresiranost međunarodne zajednice – donatora za financiranje i za razvijanje ovog modela socijalnog stanovanja, te konačno zbrinjavanje i rješavanje problema osoba iz kolektivnih centara.

Definicija iz Zakona kojom se utvrđuje opći obuhvat potencijalnih korisnika socijalnog stanovanja, oslanja se na rezultate obimnog istraživanja zajedničkih odlika socijalnog stanovanja u evropskim zemljama, predstavljenih u Uputstvima o socijalnom stanovanju¹³.

Socijalno-neprofitno stanovanje je stanovanje odgovarajućeg standarda koje se osigurava, uz podršku Kantona Središnja Bosna odnosno jedinice lokalne samouprave, kućanstvima ili pojedinicima koji, iz socijalnih te zdravstvenih, ekonomskih i drugih razloga, ne mogu osigurati stan po tržišnim uvjetima.

U skladu sa ovim zakonom, nositelji realizacije socijalnog stanovanja su Vlada Kantona i jedinice lokalne samouprave.¹⁴

Stambene jedinice izgrađene za socijalno stanovanje su vlasništvo jedinice lokalne samouprave na čijem području su izgrađene. Stambene jedinice socijalnog stanovanja ne mogu se otkupiti, naslijediti, otuđiti i staviti pod hipoteku.¹⁵ Stambene jedinice socijalnog stanovanja mogu se osiguravati na postojećim urbanim¹⁶ područjima, i to: izgradnjom novih stambenih ili stambeno-poslovnih objekata, preuređenjem postojećih objekata koji nemaju opravdanost dosadašnjeg korištenja, adaptacijom postojećih slabo opremljenih stanova ili prostora, nadzidivanjem ili povećanjem broja stanova dogradnjom ili nadogradnjom objekata te kupnjom izgrađenih stanova na tržištu.¹⁷

Stambene investicije su na niskom nivou, a uvjeti za financiranje stanovanja u Kantonu nisu najpovoljniji. Jedna od ključnih prepreka za razvoj socijalnog stanovanja jeste veliki disparitet između cijena stambenih jedinica na tržištu i prihoda obiteljskih kućanstava.

Sredstva za izgradnju stambenih jedinica socijalnog stanovanja osiguravaju se iz: proračuna Kantona, proračuna jedinica lokalne samouprave, sredstava po projektima domaćih ili međunarodnih institucija, donatorskih sredstava, kreditnih sredstava, sredstava javno-privatnog partnerstva u skladu sa odredbama propisa kojima je regulirano javno-privatno partnerstvo u Kantonu, grantova i drugih izvora u skladu sa zakonom.¹⁸

¹³ Ženeva, 2006.

¹⁴ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju KSB („Službene novine KSB“, broj 10/121), članak 9. stav 1.

¹⁵ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju KSB („Službene novine KSB“, broj 10/121), članak 3. stavak (4)

¹⁶ Osim odgovarajućeg smještaja potrebno je osigurati odgovarajući pristup školi, vrtiću, zdravstvenoj ustanovi, javnom prevozu, prodavnicama i slično.

¹⁷ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju KSB („Službene novine KSB“, broj 10/121), članak 19.

¹⁸ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju KSB („Službene novine KSB“, broj 10/121), članak 33.

Jedan od glavnih problema razvoja socijalnog stanovanja je nepostojanje stabilnih i održivih izvora stambenog financiranja. Direktne stambene investicije iz javnog sektora su male, što za razvoj socijalnog stanovanja predstavlja nepremostiv problem, a u aktualnoj situaciji ne postoji interes aktera iz privatnog sektora za uključivanjem u neprofitni stambeni sektor.

2.2.2 Korisnici, odnosno prioritetne ciljne grupe i uslovi za ostvarivanje prava na socijalno stanovanje

Po utvrđenoj zakonskoj proceduri¹⁹ u jedinicama lokalne samouprave fizičke osobe koje ne mogu sebi kupiti stambenu jedinicu po tržišnim uvjetima, podnose molbu za korištenje stambene jedinice jedinici lokalne samouprave na čijem području su prijavljene, a ispunjavaju formalno-pravne, socijalne i ekonomske uvjete.

Pravo na dodjelu stambene jedinice na korištenje imaju fizičke osobe koje ispunjavaju opće uvjete: da ima državljanstvo Bosne i Hercegovine, da ima prebivalište odnosno boravište na području jedinice lokalne samouprave, iznimno, izbjeglica, osoba pod supsidijarnom zaštitom, apatrid i osobe pod rizikom od apartidije ako prihodi njihovih kućanstava ne prelaze cenzus utvrđen odlukom Vlade KSB.²⁰ (članak 10 Zakona)

Opšti uslovi su obvezujući i predstavljaju najznačajnija mjerila prilikom utvrđivanja prava korišćenja stambenih jedinica socijalnog stanovanja, jer su u pitanju fizičke osobe koje nemaju stambenu jedinicu, ili je ona neodgovarajuća (osobe bez krova nad glavom, što se smatra primarnim beskućništvom, zatim osobe koje su smještene u alternativni smještaj i nemaju gdje da odu nakon raspuštanja alternativnog smještaja, do ljudi koji žive u nesigurnom smještaju bez odgovarajuće pravne sigurnosti i onih koji po nacionalnim propisima žive u neodgovarajućem smještaju, kao što su na primjer kuće na klizištu, neuvjetni stanovi, prenaseljeni stanovi i slično). U ova mjerila pored stambene neosiguranosti spada i materijalno stanje i ostvareni prihodi, tako da visina prihoda usmjerava na stupanj neophodne podrške koju treba osigurati kućanstvu prilikom rješavanja stambenog pitanja, naročito iz razloga što se materijalno stanje znatno razlikuje od kućanstva do kućanstva.

Najveći izazov prilikom utvrđivanja stvarnog stanja, te ispunjenosti općih uvjeta i kontrole podataka o materijalnom statusu predstavlja činjenica da do sada nije uspostavljen jedinstven sustav identifikacije obitelji i pojedinaca u stanju socijalne potrebe, a koji bi podrazumijevao provjeru uvjetnosti stambenih jedinica, statusa imovine i prihoda.

Predloženim zakonskim rješenjima stambeno zbrinjavanje je usmjereno na sve fizičke osobe koje ispunjavaju opće uvjete za ostvarivanje ovog prava, a prvenstveno na mlade osobe i mlade bračne parove, osobe sa deficitarnim zanimanjima, ranjive kategorije kao što su raseljene osobe

¹⁹ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju KSB („Službene novine KSB“, broj 10/121), članak 14.

²⁰ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju KSB („Službene novine KSB“, broj 10/121), članak 10.

i izbjeglice, povratnike po sporazumu o readmisiji, samohrane roditelje, mlade bez roditeljskog staranja, korisnike prava koja im pripadaju na osnovu zakona kojim se propisuje socijalna zaštita, kao što su materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe, osobe sa invaliditetom, starije osobe bez obiteljskog staranja, žrtve nasilja u obitelji i druge osobe u skladu sa zakonom.

Podjela stambenih jedinica po grupama stanovništva kojima je to najpotrebnije sprovedena je primjenom uvjeta koji su prije donošenja Zakona definirali donatori i kreditori, a zakon je propisao opće uvjete, kao i posebne uvjete i to na jasno izraženom bodovanju, uz naglašavanje različitih faktora koji odražavaju stambene potrebe, što ujedno predstavlja i obuhvat potencijalnih korisnika Strategije.

S obzirom na visoke cijene kupovine i zakupa stambenih jedinica, u odnosu na niske prihode stanovništva i nisku kupovnu moć, trenutno je širok obuhvat potencijalnih korisnika u Kantonu koji imaju potrebu i koji bi na ovaj način riješili svoje stambeno pitanje useljenjem u stambenu jedinicu socijalnog stanovanja.

2.3 Samodrživost modela socijalnog stanovanja

U 5 jedinica lokalne samouprave u Kantonu izgrađene su ili su u fazi izgradnje stambene jedinice namijenjene za socijalno stanovanje, a izgrađene su udruženim sredstvima međunarodnih zajednica i domaćih institucija iz kreditnih i donatorskih sredstava i drugo.

Osnovni postulati održivog sustava socijalnog stanovanja su definiranje svojine nad stambenim jedinicama, način korišćenja i utvrđivanja kategorija korisnika i uvjet za korišćenje raspoloživih stambenih jedinica, te upravljanja i održavanja fonda stambenih jedinica socijalnog stanovanja u Kantonu. Najmnina predstavlja glavni faktor stabilnosti ovog modela.

2.3.1 Svojina

Da bi se stvorile realne pretpostavke za samodrživost sustava socijalnog stanovanja, neophodno je riješiti pitanja svojine. U skladu sa zakonskim propisima vlasnici stambenih jedinica socijalnog stanovanja u Kantonu su jedinice lokalne samouprave na čijem području su izgrađene stambene jedinice, koje se ne mogu otkupiti, naslijediti, otuđiti i staviti pod hipoteku.

Vlasnik vodi brigu o broju raspoloživih i potrebnih stambenih jedinica, te je dužan da osigura sigurno i neometano njihovo korišćenje i da se brine o investicionom i tekućem održavanju i čuvanju tržišne vrijednosti stambenih jedinica, kao i da zaključuje i vodi evidenciju ugovora o zakupu, što je regulirano podzakonskim propisima.

Prava i obaveze jedinica lokalne samouprave, kao vlasnika stambenih jedinica izgrađenih na njihovom području, koje se odnose na upravljanje i održavanje, podrazumijevaju osiguranje stambenih jedinica pristupačnim i odgovarajućim za stanovanje u skladu sa podzakonskim propisima, uz odgovarajuće upravljanje u skladu sa potrebama korisnika.

Vlasnik ima pravo, ali i obavezu organizirati upravljanje i održavanje objekta socijalnog stanovanja, odnosno zajedničkih dijelova objekta, zemljišta pod objektom, zemljištem koje služi za redovnu upotrebu objekta, kao i stambene jedinice koje koriste nositelji ovog prava. U organiziranju se koristi vlastiti potencijal, a ukoliko postoje problemi na razini lokalne zajednice (zbog manjeg broja stambenih jedinica, ili nespremnosti, neekonomičnosti i slično), upravljanje se može organizirati i na razini više općina.

Upravljanje i održavanje predstavlja javni interes za jedinice lokalne samouprave Kantona, osobito investicijsko održavanje stambenih objekata čijim se izvođenjem sprečava ili otklanja opasnost po život i zdravlje ljudi, odnosno osigurava se sigurnost korisnika stambenih jedinica u zgradi i okolini, kao i radovi hitnih intervencija kojima se neposredno otklanja opasnost po život i zdravlje ljudi i koji se izvode bez odgađanja.

2.3.2 Upravljanje

Upravljanje je širi pojam od održavanja jer obuhvata i institut održavanja, a po svojoj definiciji predstavlja osiguranje sprovođenja potrebnih aktivnosti od vlasnika, u svrhu raspolaganja stambenim jedinicama, načinom koji je predviđen i definiran.

Upravljanje predstavlja niz kontinuiranih administrativnih, finansijskih i tehničkih poslova kao što su: održavanje zgrade kao cjeline i zajedničkih dijelova zgrade, odlučivanje o osiguranju i korištenju finansijskih sredstava, osiguranje korištenja zgrade i druga pitanja od značaja za upravljanje zgradom poput:

- povjeravanja/preuzimanja poslova upravljanja zgradom,
- izrade zapisnika o preuzimanju zgrade na upravljanje,
- zaključivanja ugovora o korištenju stana,
- subvencioniranja stanovanja,
- otvaranja računa za predvidive troškove upravljanja i održavanja, na koji se uplaćuje najamnina,
- praćenja prihoda i rashoda,
- elektronsko vođenje svih relevantnih podataka (software),
- evidentiranja zgrada, stambenih jedinica i korisnika stambenih jedinica,
- evidentiranja svih intervencija na objektu,
- formiranja komisije za utvrđivanje građevinskog stanja objekta,
- izrade i realizacije godišnjeg programa upravljanja, održavanja i poboljšanja zgrade, kao i predvidivih troškova i finansijskog opterećenja,
- izrade godišnjeg (kvartalnog) izvještaja o upravljanju i održavanju zgrade,
- donošenja odluke o kućnom redu,
- izrade informacija koje se odnose na planirane aktivnosti,
- izrade cjenovnika radova – usluga, kalkulacija i prikupljanje ponuda,
- ugovaranja izvođenja radova i nadzor,
- godišnja kontrola objekata, uz izradu izvještaja o stanju održivosti

- postupanja po nalogu nadležnih inspekcijskih organa,
- nadzor,
- monitoring.

Prava i obveze vlasnika objekata socijalnog stanovanja koje se odnose na upravljanje i održavanje, podrazumijevaju i omogućavanje stambenih jedinica odgovarajućeg standarda za stanovanje, uz odgovarajuće upravljanje u skladu sa potrebama korisnika.

Stanovanje odgovarajućeg standarda zasniva se na načelima ekonomskih, socijalnih, zdravstvenih i drugih razloga.²¹ Ono podrazumijeva uvjetnu stambenu jedinicu u smislu postojanja elektroinstalacija, vodovodnih i sanitarnih instalacija i nije prijetnja po zdravlje, a odgovarajuće je površine s obzirom na broj članova obiteljskog kućanstva.

Tehnički standardi prilikom izgradnje objekata moraju zadovoljavati norme koje su propisane odgovarajućim odredbama propisa kojima se uređuje oblast građenja u Kantonu i jedinicama lokalne samouprave .

Tabela 1. Uporedni pregled osnovnih karakteristika upravljanja

R. b.	Upravljanje stambenom zgradom u etažnoj svojini	Upravljanje stambenom zgradom socijalnog stanovanja
1.	Etažni vlasnik je osoba koja je vlasništvo na stanu, poslovnom prostoru ili garaži stekla prema odredbama Zakona o svojini na dijelovima zgrade (Sl. List Socijalističke Republike BiH broj: 35/77), Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo (Sl. Novine FBiH, broj: 27/97,11/98, 22/99, 27/99, 7/2000,32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 45/07, 51/07, 72/08, 23/09 i 5/10), Zakona o vraćanju, dodjeli i prodaji stanova (Sl. Novine FBiH, broj: 28/05 i 2/08), kao i pravne osobe- nositelji prava raspolaganja (tijelauprave, ustanove, gospodarska društva i sl.).	Korisnik stana (najmoprimac) u objektu socijalnog stanovanja nije njegov vlasnik. Stan i zajednički dijelovi zgrade koriste se po osnovu zaključenog ugovora o najmu sa vlasnikom objekta.
2.	Poslove upravljanja i održavanja zgrade, odnosno njenih zajedničkih dijelova – primjenom odgovarajućih zakona iz oblasti upravljanja i održavanja zgrade. ²² Posebni dio zgrade održava i finansira etažni vlasnik, a zajedničke dijelove – etažni vlasnici solidarno.	Nadležni organ jedinice lokalne samouprave upravlja stanovima i održava stanove socijalnog stanovanja na način da osigura sigurno i neometano korištenje stana, samostalno ili može povjeriti drugoj postojećoj ustanovi, organizaciji ili privatnom poduzetniku koji ima registrovanu djelatnost

²¹ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju SBK/KSB („Službene novine SBK/KSB“, broj 10/21), član 2. stav 1.

²² Zakon o održavanju zajedničkih dijelova zgrada i upravljanju zgradama („Službene novine SBK/KSB“, broj 5/14).

		kompatibilnu planiranim poslovima u vezi s upravljanjem stanovima i održavanjem stanova.
3.	Etažni vlasnici izdvajaju obveznu mjesečnu naknadu na zajednički račun upravitelja zgrade.	Korisnici stanova (najmoprimci) plaćaju najamninu, čijim dijelom se procentualno pokrivaju troškovi upravljanja zgradom, investicijsko i tekuće održavanje zajedničkih dijelova zgrade, odnosno investicijsko održavanje stambene jedinice.
4.	Financiranje iz mjesečne naknade obuhvata tekuće i investiciono održavanje zajedničkih dijelova zgrade. Iz navedene naknade se ne mogu financirati radovi tekućeg i investicijskog održavanja stana u etažnoj svojini.	Dio najamnine može se planski koristiti za financiranje investicijskog održavanja u stanu najmoprimca. Posljedično, najamnina je viša od iznosa naknade koju plaćaju etažni vlasnici i ne koristi se za radove tekućeg održavanja stana. Sitnije intervencije u stanu obavlja korisnik stana o svom trošku, u skladu sa zakonskim propisima ²³ .
5.	Etažni vlasnici svoja prava i interese, po pravilu, rješavaju putem svojih organa i tijela, kao što su: skup etažnih vlasnika, predstavnik etažnih vlasnika, kućni savjet, i drugo.	Korisnici stanova svoja prava i interese u vezi sa zgradom i korištenjem stana reguliraju putem ugovora o najmu. Izuzetno, svoje djelovanje mogu organizirati putem skupa etažnih vlasnika, kućnog savjeta, i slično.
6.	Etažni vlasnici su dužni da učestvuju u upravljanju nepokretnošću po općim pravilima o upravljanju suvlasničkom stvari, te da odrede osobu koja će obavljati poslove zajedničkog upravitelja kao i da upravljaju zgradom u smislu da odlučuju o korištenju i održavanju zajedničkih dijelova zgrade i o drugim pitanjima od značaja za korištenje i održavanje zgrade.	Korisnici stanova nemaju obavezu, niti direktnu mogućnost da odlučuju o najznačajnim pitanjima koja se tiču zgrade / stambenog objekta. O njima odlučuje vlasnik, uz mogućnost interakcije sa korisnicima stambenih jedinica.
7.	Upravitelj zgrade sve poslove obavlja u ime i za račun etažnih vlasnika zgrade, a u skladu sa međusobnim odnosima, pravima i obavezama definisanim ugovorom.	Korisnici stambenih jedinica svoje interese ostvaruju u okviru prava i obaveza definiranih ugovorom i kućnim redom.
8.	Međusobna prava i obveze etažni vlasnici, u skladu sa zakonskim propisima, reguliraju međuvlasničkim ugovorom. Etažni vlasnici dužni su izabrati predstavnika etažnih vlasnika. Skup etažnih vlasnika saziva	Korisnici stanova svoja prava i obveze reguliraju putem ugovora o najmu, koji je u skladu sa zakonskim propisima socijalnog

²³ Odluka o načinu upravljanja stambenim jedinicama socijalnog stanovanja i održavanja stambenih jedinica

	predstavnik etažnih vlasnika sukladno ovom Zakonu, ili na prijedlog određenog broja etažnih vlasnika čija površina stanova, poslovnih prostora i garaža čini više od 1/3 korisne površine zgrade, ili na prijedlog upravitelja zgrade.	stanovanja, a stan koriste s pažnjom dobrog domaćina.
9.	Etažni vlasnici, upravitelj zgrada, prisilni upravitelj i predstavnik etažnih vlasnika za neizvršavanje svojih zakonom propisanih obveza podliježu prekršajnoj odgovornosti.	Za korisnike stanova, zakonom eksplicitno nije predviđen nijedan oblik prekršajne odgovornosti. Prekršajna odgovornost eventualno se može odnositi na povredu kućnog reda ili remećenje javnog reda i mira.

2.3.3 Održavanje

Cilj održavanja stambene zgrade / stambenih jedinica je sprečavanje i otklanjanje kvarova na zajedničkim dijelovima zgrade i pripadajućim stambenim jedinicama, uz utrošak što manje materijala i rada, te sprečavanje kvarova i štete koja može nastati.

U poslove održavanja, u zavisnosti od njihove prirode, obima i dinamike izvođenja, spadaju:

- **redovno/tekuće održavanje** (izvođenje radova radi sprečavanja oštećenja koja nastaju upotrebom zgrade ili radi otklanjanja tih oštećenja, redovno tehničko održavanje (pregled raznih instalacija i uređaja zgrade), te čišćenje zgrade i održavanje zelenih površina, a sve u skladu sa Odlukom o načinu upravljanja stambenim jedinicama socijalnog stanovanja i održavanja stambenih jedinica.

- **investicijsko održavanje/velike popravke** – koje se ne rade u okviru godišnjeg održavanja(krov, fasada, stolarija, zamjena balkonske ograde i dr.), kako bi se objekti u korisnom periodu trajanja mogli normalno koristiti za stanovanje. Obim radova, rokovi izvođenja, te financijska sredstva planiraju se kroz poseban program investicionog održavanja- Odluka o načinu upravljanja stambenim jedinicama socijalnog stanovanja i održavanja stambenih jedinica.

- **hitne popravke podrazumjevaju radove na** sprečavanju i otklanjanju uzroka neposredne opasnosti po život i zdravlje ljudi u objektu, ili pored njega u dometu opasnosti, kao i neposredne opasnosti za oštećenje imovine, koji se izvode bez odlaganja – radovi hitne intervencije (kvara na sistemu centralnog grijanja i toplovodnom sistemu, kvara na el. Instalaciji, oštećenja dimnjaka i dimovodnih kanala i dr.).

- **nužne popravke podrazumjevaju radove na** otklanjanju oštećenja na objektu koje predstavljaju opasnosti za život i zdravlje ljudi – radovi nužne popravke: sanacija krovne konstrukcije, nosivih zidova, međuspratne konstrukcije i temelja, sanacije dimnjaka, dimovodnih i ventilacijskih kanala, sanacije fasade, izolacija temelja, zidova, podova i sl.).

– **popravke poslije prirodne nepogode podrazumjevaju popravke** u cilju sanacije posljedica prirodne nepogode na zajedničkim dijelovima zgrade i stanovima, u skladu sa planom sanacije posljedica prirodne nepogode koje izrađuje nadležni organi.

Korisnik/najmoprimac je obavezan da održava vlastiti stan, a aktivnosti da prilagodi kućnom redu u zgradi. Održavanje predstavlja izvršavanje određenih poslova radi očuvanja zatečenih vrijednosti stana, odnosno zgrade kao cjeline. Dužnost stanara je brinuti se i održavati u ispravnom stanju stan koji koristi, na način da drugim stanarima ne uzrokuje štetu.

Korisnik stana obavezan je da: održava stan koji koristi, koristi stan u skladu sa kućnim redom, odobri ovlaštenoj osobi ulazak u stan radi sprečavanja štete na drugim stanovima, odnosno zajedničkim prostorijama ili radi hitnog održavanja zajedničkih dijelova zgrade. Korisnik stana odgovara za štetu nastalu zbog nebrige ili neodržavanja stana.

U stanu koji se koristi mogu se vršiti intervencije:

– investicijskog održavanja, koje se planira godišnjim planom investicijskog održavanja zajedničkih dijelova zgrade, odnosno pripadajućih stambenih jedinica zgrade, a financiranje investicijskih zahvata u stanu vrši se iz dijela prikupljene zakupnine za korištenje stana.

Kod ovog oblika ulaganja, iznos najamnine koji se plaća za korišćenje socijalnih stanova veći je u odnosu na naknadu koju plaćaju etažni vlasnici prilikom formiranja zajedničke rezerve zgrade i

– tekućeg održavanja, koje se vrši sredstvima korisnika stana.

Pri korištenju stana i zajedničkih dijelova zgrade, odnosno uređaja, instalacije i opreme u zgradi najmoprimac je obavezan postupati sa pažnjom dobrog domaćina i svoje ponašanje prilagoditi pravilima kućnog reda.

Korisnik stana dužan je organizirati i snositi troškove tekućeg održavanja stana, i to:

- redovne preglede i servisiranje instalacija vodovoda i kanalizacije od priključka na zajedničku vodovodnu i kanalizacijsku vertikalnu zgrade do priključka na sanitarni uređaj u stanu (sifon sudopera, umivaonik i sl.),
- otčepljenje i čišćenje kanalizacione mreže koja pripada samo stanu i odnošenje izlivnih ostataka,
- popravke ili zamjenu dijelova električnih instalacija u stanu (prekidača, sijalica, utičnica i dr.),
- dezinfekciju i dezinfekciju stana,
- krećenje prostorija u stanu,
- popravku ili zamjenu okova, brava, katanaca i drugih uređaja za zatvaranje prostorija u stanu,
- čišćenje snijega i leda sa prozora, balkona, lođa i terasa svog stana,
- održavanje higijene u stanu,
- druge radove kojima se osigurava tekuće održavanje stana.

Korisnik stana nije ovlašten vršiti u stanu bilo kakve prepravke i rekonstrukcije bez pismene suglasnosti vlasnika, te je obvezan organizirati i snositi troškove opravki u stanu, dijelu stana ili na drugim dijelovima zgrade ili uređajima, instalacijama i opremi koje prouzroči namjerno ili nepažnjom, ili ih prouzroče članovi njegovog obiteljskog kućanstva ili osobe koje su u stanu i zgradi, uz njegov pristanak.

2.3.4 Najamnina

Za korištenje stambene jedinice plaća se najamnina koja služi u svrhu upravljanja i održavanja stambenih jedinica. Najamnina se redovito i obvezno plaća, a ukoliko korisnik stambene jedinice nije u mogućnosti da izmiri obvezu plaćanja, omogućena mu je subvencija zakupnine od vlasnika, ukoliko ispunjava uslove propisane zakonskim propisima.²⁴

Najamnina je novčana naknada koju najmoprimac/korisnik stambene jedinice plaća najmodavcu/vlasniku na ime korištenja stana, a koristi se u svrhu održivog upravljanja stanovima i održavanja stanova i određuje se u zavisnosti od površine stana, troškova održavanja zajedničkih dijelova zgrade, zone građevinskog zemljišta u kojoj se stan nalazi i korisnikovih materijalnih prilika. Ugovorom o najmu stambene jedinice, koji se donosi u pisanoj formi, uređuju se međusobni odnosi ugovornih strana u skladu sa Zakonom i zakonskim propisima kojima se uređuju obligacioni odnosi.

Za korištenje stambene jedinice iz ugovora o najmu plaća se najamnina, koja se koristi u svrhu održivog upravljanja i održavanja stambenih jedinica socijalnog stanovanja. Visinu najmnine po m² stana iz stava (1) ovoga člana utvrđuje Vlada Kantona. Prilikom utvrđivanja visine najmnine uzima se u obzir površina stana, troškovi održavanja zajedničkih dijelova zgrade, zone građevinskog zemljišta u kojoj se stan nalazi i korisnikovih materijalnih prilika. Troškovi komunalnih usluga, kao troškovi stanovanja, ne ulaze u cijenu najmnine. Najamnina se uplaćuje na poseban račun jedinice lokalne samouprave.²⁵

Troškovi najmnine za korištenje stambenih jedinica mogu se subvencionirati.²⁶

Najugroženijim kategorijama stanovništva moći će se subvencionirati najamnina koju korisnici treba da plaćaju za stambene jedinice koje koriste. Pravo na subvenciju najmnine mogu ostvariti korisnici koji ispunjavaju opće uvjete propisane Zakonom, a nalaze se u stanju socijalne potrebe, koji nemaju nikakva novčana primanja ili im prihodi ne prelaze iznos od 15% prosječne neto plaće u Kantonu za prethodnu godinu po članu kućanstva u skladu sa odgovarajućom odlukom o postupku subvencionisanja najmnine.

Ukoliko se najamnina ne bi redovno plaćala (na poseban račun i prenosila iz godine u godinu i na taj način akumulirala), sistem socijalnog stanovanja ne bi bio dugoročno održiv.

Najamnina predstavlja glavni faktor stabilnosti modela socijalnog stanovanja.

²⁴ Odluka o postupku i načinu subvencioniranja najmnine

²⁵ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju SBK („Službene novine SBK/KSB“, broj 10/21) član 17. stav 4.

²⁶ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju SBK („Službene novine SBK/KSB“, broj 10/21) član 17.

Najamnina ima ekonomsku, socijalnu i psihološku funkciju i treba da osigura zaštitu uložene investicije i kvalitet stanovanja građanima sa nižim primanjima, te će vlasnicima objekata služiti za održavanje i upravljanje stambenim jedinicama.

Na ovaj način korisnicima ovih stambenih jedinica će se osigurati ljepši i bolji uvjeti za život, tako da će model socijalnog stanovanja moći dugo koristiti svrsi kojoj je namijenjen.

3. ANALIZA TRENUTNOG STANJA

3.1 Postojeća stambena situacija u Kantonu

Prema konačnim rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine na području Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna živjelo je 254.686 stanovnika, odnosno približno 11% stanovništva Federacije BiH. Na istom području 1991. godine živjelo je 338.979 stanovnika. Na osnovu konačnih rezultata popisa iz 2013. godine, a prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu Središnja Bosna ima ukupno 105.586 stambenih jedinica ukupne površine 8.246.531 m². Detaljan pregled stanja stambenog fonda, ukupan broj stambenih jedinica, ukupna površina i kategorizacija stanova po površini u Kantonu i općinama prikazan je u tabeli 2²⁷.

Tabela 2. Pregled stanja stambenog fonda u Kantonu

Teritorija	Ukupno stanova		Broj stanova sa površinom								
	broj	površina, m ²	do 30 m ²	31-40 m ²	41-50 m ²	51-60 m ²	61-80 m ²	81-100 m ²	101-120 m ²	121-150 m ²	151 m ² i više
SBK / KSB	105.586	8.246.531	2.391	3.989	9.151	24.110	34.530	17.824	5.239	4.037	4.315
Bugojno	12.562	1.035.985	176	331	948	2.629	4.111	2.607	564	527	669
Busovača	7.838	591.144	157	264	635	2.411	2.235	921	740	248	227
Dobretići	588	45.776	13	40	113	84	159	82	26	33	38
Donji Vakuf	5.567	441.373	65	110	343	816	2.766	752	222	267	226
Fojnica	6.142	396.735	155	735	276	2.721	1.366	475	177	124	113
G.Vakuf-Uskop.	7.180	668.569	74	156	311	767	2.049	2.419	513	344	547
Jajce	11.452	837.470	222	444	932	3.120	4.329	1.511	345	278	271
Kiseljak	9.658	768.056	257	504	1.109	1.780	3.089	1.389	547	500	483
Kreševo	2.630	193.957	31	118	608	352	671	644	74	54	78
Novi Travnik	8.830	723.375	185	135	975	1.071	3.247	1.882	594	401	340
Travnik	22.938	1.736.578	900	825	2.076	6.230	6.681	3.605	958	826	837
Vitez	10.201	807.513	156	327	825	2.129	3.827	1.537	479	435	486

Ne postoje zvanične procjene o potrebnom broju novih stambenih jedinica u sadašnjem trenutku ili u budućnosti i broju postojećih jedinica kojima je potrebno kvalitativno unapređenje. Ovo ukazuje na potrebu sveobuhvatne analize stanja postojećih stambenih objekata,

²⁷ Federalni zavod za statistiku

jednoporodičnog i kolektivnog stanovanja, njihove tipološke i prostorne distribucije, njihovih strukturnih i energetske performansi, kako bi se mogle napraviti kvalitetne procjene potreba za izgradnjom novih i unaprijeđenjem postojećih stambenih jedinica.

Postupak vlasničke transformacije u BiH počeo je 1990. godine. U procesu privatizacije javni stambeni fond Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna je u periodu poslije devedeste godine najvećim djelom prešao u privatno vlasništvo. Stanovi su uglavnom otkupljivani certifikatima u skladu sa Zakonom o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije, prema kojem se potraživanja građana u postupku privatizacije mogu koristiti za kupovinu stanova na koje postoji stanarsko parvo. Sistem koji prethodno postojao i brinuo se o održavanju stambenih objekata u novim okolnostima je prestao da funkcioniše a nije uspostavljen novi, tako da mnoge od tih zgrada nisu adekvatno servisirane ili unapređivane da bi se očuvao ili poboljšao njihov kvalitet, dostupnost i pogodnost za stanovanje. Nije došlo do značajnijeg ulaganja u poboljšanja kada je u pitanju kvalitet izolacije objekata, sanitarije, kanalizacija, sistema grijanja i napajanja električnom energijom. Mnogo je primjera nedopuštenog mjenjanja vanjskog i unutrašnjeg izgleda zgrade, uzurpiranja zajedničkih prostorija i slično, što nije u skladu sa zakonom niti u skladu sa standardima ljudskih prava.

Spor razvoj socijalnog stanovanja za rezultat je imao isključenje određenih ugroženih grupa, kao što su mladi i domaćinstva sa niskim prihodima. Državni okvir za socijalno stanovanje je u povoju. Koraci koji se budu proizvodili u budućnosti odrediće da li će se njima istinski riješiti stambene potrebe i doprinijeti socijalnom uključivanju svih kategorija stanovništva. Situaciju dodatno komplikuje nesigurnost stambenog statusa za mnoge najmpoprince stanova na privatnom tržištu. Često, stanodavci radije ne potpisuju ugovor o najmu sa najmpoprincima da bi izbjegli plaćanje poreza na prihod od najma stambene jedinice. Usmeni dogovori mogu biti raskinuti bez odgovarajućeg postupka, u bilo koje vrijeme. Uz slabu zaštitu za najmpoprince i bez pristupa socijalnom stanovanju, mnogi su suočeni s rizikom beskućništva.

Trenutnu situaciju takođe karakterizira istovremeno postojanje nekoliko grupa koje su osjetljive na diskriminaciju i nejednakost u vezi sa stanovanjem. Primjer su izbjeglice, interno raseljene osobe i pripadnici nacionalnih manjina. Međutim, Zakonom su identificirane i situacije drugih grupa, kao što su mladi, lica sa invaliditetom, žrtve porodičnog nasilja, starija lica i druge kategorije.

Nepristupačnost cijena komunalnih usluga i ostalih troškova u vezi sa domaćinstvom takođe predstavlja mnoge izazove.

Udio potrošnje energije i dalje je veoma visok u ukupnim troškovima zbog loše izolacije stambenih objekata i nedostupnosti kvalitetnih i ekološki prihvatljivih rješenja za zagrijavanje i hlađenje stambenih objekata. Stambene zgrade i drugi stambeni objekti troše čak polovinu ukupne energije koja se godišnje potroši u Bosni i Hercegovini. Veliki dio te energije mogao bi se uštedjeti uz primjenu mjera energetske efikasnosti kod gradnje novih i obnove postojećih stambenih zgrada i drugih objekata za stanovanje. Primjena takvih mjera u građevinarstvu smanjuje potrošnju energije u zgradama, račune za grijanje, rashlađivanje i struju, što ima za rezultat smanjenje ukupnih troškova stanovanja. Smanjenje ukupnih troškova stanovanja imalo bi pozitivne efekte na standard života svih kategorija stanovništva, a posebno za domaćinstva ili pojedince koji iz socijalnih, zdravstvenih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu da osiguraju stan

po tržišnim uslovima. Neke od ovih kategorije stanovništva su u potrebi za plaćanjem ili subvencioniranjem najamnine za stan, a socijalna davanja i druge vrste pomoći su često neodgovarajuća i nedovoljna za rješavanje osnovnih potreba ugroženih kategorija stanovništva.

3.1.1 Analiza podataka dobijenih od javnih ustanova i institucija

Osnovna prava i obaveze **raseljenih lica i povratnika**, sticanje i prestanak statusa, njihov povratak u prebivalište iz kojih su raseljeni, osiguravanje sredstava za povratak i ostvarenje drugih prava, kao i druga pitanja u vezi sa pravima i obavezama ovih lica na teritoriji Srednjobosanskog kantona regulisana su Zakonom o raseljenim osobama i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine. Nakon prvog zvaničnog popisa raseljenih i izbjeglih lica u BiH, 2000. godine, uslijedila je reregistracija, 2005. godine, a zatim i proces revizije statusa, koji je okončan krajem 2006. godine. Suštinski cilj sprovođenja reregistracije i revizije statusa bio je, ne samo da se ustanovi stvarni broj raseljenih lica, nego i da se identificiraju njihove realne potrebe i problemi. Na osnovu toga mogu se planirati valjane aktivnosti za trajna rješenja problema ove populacije. Po mnogim karakteristikama raseljene osobe, izbjeglice i povratnici pripadaju kategoriji socijalno isključenih.

Pojam socijalna isključenost je pojam koji Evropska komisija prvi put spominje 1988. godine pred kraj Drugog programa za borbu protiv siromaštva. Već sljedeće, 1989. godine, ovaj pojam ulazi u preambulu Evropske socijalne povelje, a revidirana i izmijenjena Socijalna povelja iz 1996. godine uvodi novo pravo – pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti.

Socijalna isključenost je pojam kojim se definiše stanje u kome ljudi pate od kombinacije povezanih problema kao što su nezaposlenost, neprikladne kvalifikacije, mali prihodi, loše stanovanje, loše zdravlje i ruptura mikrosocijalne mreže. Kumulacija ovih problema upravo je prisutna u populaciji raseljenih osoba.

Danas se siromaštvo sve manje svodi isključivo na materijalnu dimenziju (nedostatak resursa), a sve više se pod tim terminom podrazumijeva nedostatak participacije u različitim sferama društvenog života (zaposlenje, obrazovanje, stanovanje, socijalne veze, poštovanje itd.). Po principu kauzalnosti, isključenost iz jednog područja može dovesti do isključivanja i u nekim drugim područjima, izazivajući tzv. spiralu nesigurnosti. Zbog svoje multidimenzionalnosti siromaštvo se pojavljuje kao stanje za koje je karakteristična hronična uskraćenost resursa, sposobnosti, mogućnosti izbora, sigurnosti i moći koji su potrebni za adekvatan životni standard i ostvarenje drugih građanskih, ekonomskih, političkih, kulturnih i socijalnih prava svih svojih građana.

Kao posljedica ratnih dešavanja u period 1992.-1995. na prostoru Kantona još uvijek ima značajan broj porodica i osoba koje imaju status raseljenih lica. U tabeli 3. prikazano je trenutno stanje raseljenih osoba i porodica u Kantonu na dan 31.12.2021.g.²⁸.

²⁸ DDPR Baza podataka o raseljenim osobama i izbjeglicama SBK/KSB

Tabela 3. Raseljena lica u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu Središnja Bosna

R. b.	Opština	Porodica	Ukupno članova porodičnog domaćinstva
1.	Bugojno	111	337
2.	Busovača	7	16
3.	Dobretići	107	331
4.	Donji Vakuf	227	863
5.	Fojnica	10	24
6.	Gornji Vakuf-Uskoplje	124	437
7.	Jajce	33	95
8.	Kiseljak	5	8
9.	Kreševo	4	13
10.	Novi Travnik	9	33
11.	Travnik	205	740
12.	Vitez	0	0
UKUPNO		842	2897

Ranjiva **readmisirana osoba** je bh državljanin koji se vraća u Bosnu i Hercegovinu po osnovu sporazuma o readmisiji, jer je njegov boravak u zemlji prihvata proglašen nezakonitim.

Bosna i Hercegovina je u sklopu implementacije projekta „Integrirani program podrške za reintegraciju povratnika po osnovu sporazuma o readmisiji“ radila na izgradnji funkcionalnog, transparentnog i održivog sistema prihvata i integracije bh državljana koji se vraćaju u Bosnu i Hercegovinu po osnovu sporazuma o readmisiji.

U okviru ovog projekta za potrebe privremenog smještaja readmisiranih osoba u jedinicama lokalne samouprave u Srednjobosanskom kantonu planirano je da se obezbjedi je 1 (jedna) stambena jedinica²⁹, i to u općini Bugojno. Navedena stambena jedinica će biti u vlasništvu jedinice lokalne samouprave koja će donijeti odgovarajuće propise i odluke za njeno korištenje i na taj način će i ove kategorije stanovništva koristiti određeni vid socijalnog stanovanja.

U ove stanove bi se trebala smještati readmisirana lica koja trenutno nemaju osiguran smještaj/stambenu jedinicu u privatnom vlasništvu. Korištenje stambene jedinice odobrava se na određen period do šest mjeseci, sa mogućnošću produženja na još šest mjeseci.

Stambene jedinice su namijenjene readmisiranim osobama, ali ih jedinice lokalne samouprave mogu koristiti i za smještaj socijalno ugroženih osoba, pod uvjetom da nema potrebe za smještaj readmisiranih osoba i uz saglasnost Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

Rekonstrukciju i opremanje stambene jedinice osnovnim namještajem i bijelom tehnikom sufinansiraju udruženim sredstvima Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine

²⁹ Tzv. stanovi u zaštićenim uslovima, stanje na dan 30. april 2022 – izvor MLJPI BIH

i Federalno Ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, a implementaciju je vršio *Catholic Relief Services*.

Usluga socijalnog stanovanja osobama sa invaliditetom uz podršku spada u usluge podrške za samostalni život. Svrha usluge je obezbeđivanje uslova i podrške da osoba sa teškoćama u razvoju živi u prirodnom okruženju, na maksimalnom nivou samostalnosti i integracije.

Prilikom projektovanja i građenja objekti namjenjeni za socijalno-neprofitno stanovanje treba da zadovoljavaju uvjete za upotrebu pomagala različitih kategorija osoba umanjениh tjelesnih mogućnosti.

U tabeli 4. prikazan je ukupan broj osoba sa invaliditetom i razvrstan po spolu u općinama i Kantonu u odnosu na ukupan broj stanovnika.

Tabela 4. Broj osoba sa invaliditetom u Kantonu i po općinama³⁰

Teritorija	Spol	Ukupno stanovnika	Osobe sa invaliditetom	Osobe bez invaliditeta	Nepoznat status
SREDNJOBOSANSKI KANTON	Ukupno/ <i>Total</i>	254.686	20.634	228.569	5.483
SREDNJOBOSANSKI KANTON	Muški/ <i>Male</i>	127.266	9.786	114.677	2.803
SREDNJOBOSANSKI KANTON	Ženski/ <i>Female</i>	127.420	10.848	113.892	2.680
BUGOJNO	Ukupno/ <i>Total</i>	31.470	2.436	28.335	699
BUGOJNO	Muški/ <i>Male</i>	15.635	1.130	14.148	357
BUGOJNO	Ženski/ <i>Female</i>	15.835	1.306	14.187	342
BUSOVAČA	Ukupno/ <i>Total</i>	17.910	1.274	15.558	1.078
BUSOVAČA	Muški/ <i>Male</i>	9.134	622	7.908	604
BUSOVAČA	Ženski/ <i>Female</i>	8.776	652	7.650	474
DOBRETIĆI	Ukupno/ <i>Total</i>	1.629	201	1.410	18
DOBRETIĆI	Muški/ <i>Male</i>	905	122	774	9
DOBRETIĆI	Ženski/ <i>Female</i>	724	79	636	9
DONJI VAKUF	Ukupno/ <i>Total</i>	13.985	1.218	12.587	180
DONJI VAKUF	Muški/ <i>Male</i>	6.922	598	6.241	83
DONJI VAKUF	Ženski/ <i>Female</i>	7.063	620	6.346	97
FOJNICA	Ukupno/ <i>Total</i>	12.356	1.742	10.344	270
FOJNICA	Muški/ <i>Male</i>	6.197	879	5.172	146
FOJNICA	Ženski/ <i>Female</i>	6.159	863	5.172	124
GORNJI VAKUF-USKOPLJE	Ukupno/ <i>Total</i>	20.933	1.439	18.879	615
GORNJI VAKUF-USKOPLJE	Muški/ <i>Male</i>	10.532	706	9.515	311
GORNJI VAKUF-USKOPLJE	Ženski/ <i>Female</i>	10.401	733	9.364	304
JAJCE	Ukupno/ <i>Total</i>	27.258	2.171	24.233	854
JAJCE	Muški/ <i>Male</i>	13.856	1.028	12.421	407
JAJCE	Ženski/ <i>Female</i>	13.402	1.143	11.812	447
KISELJAK	Ukupno/ <i>Total</i>	20.722	1.602	19.028	92
KISELJAK	Muški/ <i>Male</i>	10.285	748	9.491	46
KISELJAK	Ženski/ <i>Female</i>	10.437	854	9.537	46

³⁰ Federalni zavod za statistiku

KREŠEVO	Ukupno/ <i>Total</i>	5.273	463	4.711	99
KREŠEVO	Muški/ <i>Male</i>	2.597	189	2.351	57
KREŠEVO	Ženski/ <i>Female</i>	2.676	274	2.360	42
NOVI TRAVNIK	Ukupno/ <i>Total</i>	23.832	1.819	21.695	318
NOVI TRAVNIK	Muški/ <i>Male</i>	11.862	858	10.848	156
NOVI TRAVNIK	Ženski/ <i>Female</i>	11.970	961	10.847	162
TRAVNIK	Ukupno/ <i>Total</i>	53.482	4.081	48.367	1.034
TRAVNIK	Muški/ <i>Male</i>	26.574	1.859	24.202	513
TRAVNIK	Ženski/ <i>Female</i>	26.908	2.222	24.165	521
VITEZ	Ukupno/ <i>Total</i>	25.836	2.188	23.422	226
VITEZ	Muški/ <i>Male</i>	12.767	1.047	11.606	114
VITEZ	Ženski/ <i>Female</i>	13.069	1.141	11.816	112

3.1.2. Analiza anketnih terenskih podataka relevantnih za izradu Strategije, dobijenih od jedinica lokalne samouprave i centara za socijalni rad, odnosno službi socijalne i dječje zaštite na teritoriji Kantona³¹

U svrhu dobijanja preliminarnih terenskih podataka relevantnih za izradu Strategije, predstavnicima 12 jedinica lokalne samouprave (općinama) na teritoriji Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna upućena je elektronska anketa. Anketni protokol je kreiran od strane Radne grupe i podrazumijevao je dvije alternativne forme, namijenjene:

- a) nadležnim općinskim službama/odjeljenjima za stambene poslove, društvenu djelatnost ili sl. (skr. SD službe) i
- b) centrima za socijalni rad (skr. CSR) i nadležnim općinskim službama/odjeljenjima socijalne i dječje zaštite (skr. SDZ službe).

Anketiranje je izvršeno u dva kontingenta. Prvo anketiranje je trajalo tokom juna i jula 2022. godine, uz dodatno podsjećanje za ispunjavanje ankete upućeno početkom oktobra 2022. godine. S obzirom na nizak odaziv na anketu i uočene očigledne greške u nekim od prispjelih procjena, krajem 2022. godine održana je radionica predstavnicima CSR i općinskih službi, nakon koje je, u rasponu od kraja 2022. godine i početka 2023. godine, izvršeno ponovljeno anketiranje. Spisak prispjelih anketa po općinama dat je u Tabeli 5. Ako se dogodilo da su predstavnici iste općinske službe ili CSR dostavili odgovore u oba kontingenta prikupljanja podataka, u obzir su uzeti noviji odgovori.

Podaci iz drugog kontingenta prikupljanja podataka su u prosjeku saržavali manji broj očiglednih grešaka, ali nisu na njih bili imuni, tako da neke dobijene procjene ne mogu biti uzete sa visokom dozom povjerenja. Primjeri očiglednih grešaka u procjenama bi podrazumijevali npr:

³¹ Anketa provedena od strane Radna grupe (Anketa provedena 2022. i 2023.g.).

- navođenje izrazito velikih, zastarjelih brojeva raseljenih lica i povratnika sa priznatim statusom u evidenciji općinskih službi, bez uzimanja u obzir da li ta lica i dalje imaju trenutno mjesto boravka u općini;
- navođenje broja domaćinstava u stanju potrebe za socijalnim stanovanjem iz kategorije raseljenih lica i povratnika koji je veći od procjene pojedinačnog broja lica sa priznatim statusom ove kategorije;
- Navođenje ukupnog broja korisnika socijalne zaštite prema postojećim evidencijama, umjesto navođenja samo onog broja korisnika za koje se procjenjuje potencijalna potreba za socijalnim stanovanjem.

Tabela 5. Općinske službe i centri koji su dostavili kompletirane ankete

Općinske SD službe		Centri za socijalni rad ili općinske SDZ službe	
Ime općine	Ime službe	Ime općine	Centar ili služba
Bugojno ^{a,b}	Služba za stambeno-komunalne poslove, obnovu i razvoj mjesne zajednice	Bugojno ^a	Centar za socijalni rad
Busovača ^a	Služba za prostorno uređenje, urbanizam i stambene poslove	Busovača ^a	Centar za socijalni rad
Donji Vakuf ^{a,b}	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i civilnu zaštitu	Donji Vakuf ^{a,b}	Centar za socijalni rad
G. Vakuf-Usk. ^{a,b}	Služba za lokalni razvoj i stambeno-komunalne poslove	G. Vakuf-Usk. ^b	Centar za socijalni rad
Travnik ^{a,b}	Služba za obnovu, izbjeglice, raseljene osobe i stambene poslove		
Vitez ^{a,b}	Služba za opću upravu		
Dobretići ^b	Služba za katastar, imovinsko-pravne, stambeno-komunalne poslove i CZ	Dobretići ^b	Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i finansije
Kreševo ^b	Služba za civilnu zaštitu, urbanizam, imovinsko-pravne poslove i katastar nekretnina	Kreševo ^{a,b}	Služba za gospodarstvo, obnovu, socijalnu skrb i prognanike
Fojnica ^b	Služba za društvene djelatnosti i stambeno-komunalne poslove	Fojnica ^{a,b}	Služba za opću upravu, dr. djelatnosti, izbjeglice i socijalna pitanja
Novi Travnik ^b	Služba za komunalne djelatnosti, obnovu i stambene poslove	Novi Travnik ^{a,b}	Centar za socijalni rad
Jajce ^b	Služba stambeno-komunalnih poslova, obnove, raseljenih osoba i izbjeglica	Jajce ^a	Centar za socijalni rad
Kiseljak ^{a,b}		Kiseljak ^{a,b}	Odjel socijalne skrbi

Napomene: ^a = podaci dostavljeni u prvom terminu anketiranja; ^b = podaci dostavljeni u drugom terminu anketiranja, ^{a,b} = podaci dostavljeni u oba termina anketiranja (u obzir uzeti podaci iz drugog termina).

Procjene općinskih SD službi o broju domaćinstava po relevantnim kategorijama, koje su u stanju potrebe za socijalnim stanovanjem ili već koriste neki vid socijalnog stanovanja, prikazane su u Tabeli 6. U istoj tabeli se nalazi i procjena broja individualnih raseljenih osoba i povratnika sa

priznatim statusom u evidenciji općinskih SD službi. Kada je riječ o procjeni potreba, može se vidjeti da su najviše vrijednosti navedene za kategorije bračnih parova do 35 godina, raseljena lica i povratnike, kao i demobilisane borce i ratne vojne invalide. Pri tome, u slučaju raseljenih lica i povratnika, te u manjoj mjeri demobilisanih boraca i ratnih vojnih invalida, značajan broj domaćinstava već koristi neki vid socijalnog stanovanja. Značajnije postojeće oslanjanje na neke vidove socijalnog stanovanja uočljivo je i za kategoriju nacionalnih manjina. Treba istaći da su procjene potreba raseljenih lica i povratnika (kao i procjene pojedinaca sa ovim statusom) za općine Novi Travnik i Jajce najvjerovatnije pogrešne, zbog čega ne bi trebalo da budu uključene u ukupne sume. U slučaju Novog Travnika, procjena domaćinstava iz ove kategorije u stanju potrebe je paradoksalno jednaka ukupnom broju procijenjenih individualnih lica iz ove kategorije u evidenciji općinskih službi (iz čega nije jasno da li su predstavnici ove općine procjenjivali domaćinstva ili pojedince i na osnovu kojeg kriterijuma je data procjena domaćinstava u stanju potrebe ili u procesu korištenja). U slučaju Jajca, broj domaćinstava iz ove kategorije koja su u stanju potrebe ili koja koriste neki vid socijalnog stanovanja premašuje broj procijenjenih individualnih lica koja imaju priznat status u općinskim evidencijama.

U šest od jedanaest slučajeva navedeno je da su u neposrednoj prošlosti zabeležena pojedinačna obraćanja građana u vezi sa potrebama za različitim vidovima socijalnog sambenog zbrinjavanja, uz opasku da se u slučaju Novog Travnika naglašava da su ovakva obraćanja nešto što se događa u kontinuitetu, ali da ne postoje zvanične forme i protokoli za obraćanje, s obzirom na to općina ne posjeduje stambene jedinice predviđene za ove namjene. Predstavnici Donjeg Vakufa i Travnika podvlače da su obraćanja uglavnom motivisana lošim ekonomskim stanjem lica koja su izvršila obraćanja (pri čemu predstavnik Travnika napominje da ovo uključuje i obraćanja na priznavanje prava na nužni mještaj ili subvencije najamnina za stan, od kojih je oko 80% riješeno pozitivno). Predstavnik Gornjeg Vakufa-Uskoplja napominje da su obraćanja primarno bila od strane lica romske nacionalne manjine (sličan navod je dat i u slučaju Travnika u prvom kontingentu anketiranja) ili lica pogođenih prirodnim nepogodama / višom silom. Predstavnici Jajca navode da su obraćanja prvenstveno dolazila od strane demobilisanih boraca ili majki sa djecom.

U slučaju četiri općine (Bugojno, Gornji Vakuf-Uskoplje, Vitez, Kreševo) eksplicitno je naglašeno da se evidencije o trenutnom stanju potreba zapravo ne vode. Većinski prisutan sentiment općinskih predstavnika jeste da sve ove procjene predstavljaju samo okvirne aproksimacije, donekle zasnovane na temelju individualnih obraćanja, uvida u rezultate različitih javnih poziva ili ličnog iskustva.

Tabela 6. Broj kategorija domaćinstava koja su u potrebi za socijalnim stanovanjem ili već koriste neki oblik socijalnog stanovanja (procjene predstavnika općinskih SD službi)

Ime općine	Raseljena lica i povratnici			Brač. parovi do 35 god.		Deficitarni kadrovi		Demob. borci i RVO		Nac. manjine		Ostalo		Ukupno		Obraćanja građana
	P	K	Br. lica u evidenciji	P	K	P	K	P	K	P	K	P	K	P	K	
Bugojno	10	2	50	2	0	0	0	0	0	5	17	0	0	17	19	Da
Busovača	6	2	/	20	/	4	/	15	/	1	/	2	/	48	2	Da
Donji Vakuf	40	51	258	20	5	0	15	5	10	2	4	0	0	67	85	Da
G. Vakuf-Usk.	5	11	124	0	0	0	0	0	0	3	3	0	0	8	14	Ne
Travnik	0	6	1304	0	0	0	0	1	8	2	17	0	0	3	31	Da
Vitez	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Ne
Dobretići	0	0	0	0	0	0	/	0	/	0	/	0	/	0	0	Ne
Kreševo	5	0	15	25	0	10	0	20	0	0	0	0	0	60	0	Ne
Fojnica	0	0	43	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	Ne
Novi Travnik	(300)	(0)	(300)	0	0	5	0	5	0	5	0	5	0	20 (320)	0	Da
Jajce	(75)	(28)	(78)	0	0	5	0	5	0	5	0	5	0	20 (95)	0 (28)	Da
Ukupno	66 (441)	70 (100)	1794 (2172)	67	5	24	15	51	18	24	41	12	0	244 (619)	151 (179)	6

Napomene: P = procijenjeni broj domaćinstava u potrebi za socijalnim stanovanjem. K = procijenjeni broj domaćinstava koji već koriste neki vid socijalnog stanovanja. Br. lica u evidenciji = broj individualnih raseljenih osoba i povratnika sa priznatim statusom u evidenciji općinskih SD službi. Kategorija „ostalo“ podrazumijeva: apatride, readmisirane osobe, izbjeglice i osobe pod supsidijarnom zaštitom. Simbol „/“ označava izostanak procjene za općinu po datoj kategoriji ili gešku u navodu. Vrijednosti u zagradama se odnose na potencijalno neprecizne (sporne) procjene potreba (i ukupne vrijednosti sa uvrštenim ovim procjenama) za raseljena lica i povratnike u dvije općine.

Predstavnicima CSR i općinskih SDZ službi upućeno je pitanje da izvrše procijene broja korisnika i potencijalnih korisnika (broj ljudi koji su identifikovani od strane CSR/Službe za socijalni rad kao mogući korisnici, premda u ovom trenutku ne ispunjavaju kriterijume za ostvarivanje/primanje nekog od zakonski propisanih prava) po kategorijama koje su relevantne za sferu socijalnog rada / zaštite. Ovo je prikazano u Tabeli 7. Uočljivo je, međutim, da postoji očigledna neusaglašenost kriterijuma izvršenih procjena sa onim što su procjene trebale da podrazumijevaju, jer uprkos instrukciji da se procjene daju za broj korisnika za koje postoji pretpostavka o potrebi za socijalnim stambenim zbrinjavanjem, predstavnici CSR/SDZ službi su većinski samo prepisali ukupne brojeve korisnika iz svojih zvaničnih evidencija. Ovo je potvrđeno i nekolicinom komentara u anketnoj formi, gdje su predstavnici CSR/SDZ službi eksplicitno naveli da ovi podaci dolaze iz službenih evidencija (tj. da ne predstavljaju procjene podskupa korisnika za koje se pretpostavlja ili projektuje potreba za socijalnim stanovanjem). U skladu s tim, ove procjene se ne mogu direktno koristiti kao apsoksimacija broja lica koja bi mogla biti direktni korisnici sistema socijalnog stanovanja.

Jedina očigledna korist ovih procjena tiče se ustanovljenog omjera sadašnjih korisnika i potencijalnih korisnika, tj. lica koja imaju visoku šansu da u bližoj budućnosti postanu formalni korisnici socijalne zaštite – broj ovih lica je procijenjen na oko jedne trećine od ukupnog broja postojećih korisnika, tj. procjena stručnjaka iz oblasti socijalne zaštite jeste da je u dogledno vrijeme moguće očekivati priraštaj od oko 33% novih korisnika.

Tabela 7. Broj kategorija registriranih korisnika i potencijalnih korisnika u potrebi za socijalnim stanovanjem (procjene predstavnika CSR i općinskih SDZ službi)

Ime općine	Mladi BRS		Stara lica		Osobe sa invalid.		Pripadnici nac. manjina		Žrtve nasilja u porodici		Civilne žrtve rata		Samohrani roditelji		Korisnici usluga soc. rada		Ukupno	
	RK	PK	RK	PK	RK	PR	RK	PR	RK	PR	RK	PR	RK	PK	RK	PK	RK	PK
Bugojno	2	5	5	15	8	10	5	20	0	3	0	3	3	5	8	15	31	76
Busovača	/	1	/	23	/	12	/	1	/	10	/	0	/	0	/	400	0	447
Donji Vakuf	3	2	40	49	220	260	57	65	12	15	60	60	13	16	47	58	452	525
G. Vakuf-Usk.	0	5	99	105	436	450	0	0	2	0	74	/	2	/	950	/	1563	560
Dobretići	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kreševo	0	0	0	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	3	5
Fojnica	3	3	24	6	330	5	47	1	5	1	21	0	0	0	998	11	1428	27
Novi Travnik	1	2	10	5	450	10	0	5	50	5	70	2	0	2	1000	10	1581	41
Jajce	4	0	2	/	2	/	3	/	2	/	1	/	3	/	5	/	22	0
Kiseljak	0	2	3	3	2	3	30	5	5	0	0	0	0	0	3	0	43	13
<i>Ukupno</i>	<i>13</i>	<i>20</i>	<i>183</i>	<i>207</i>	<i>1450</i>	<i>751</i>	<i>142</i>	<i>97</i>	<i>76</i>	<i>34</i>	<i>226</i>	<i>65</i>	<i>21</i>	<i>24</i>	<i>3012</i>	<i>496</i>	<i>5123</i>	<i>1694</i>

Napomene: RK = broj registriranih korisnika u potrebi za socijalnim stanovanjem. PK = procijenjeni broj potencijalnih korisnika u potrebi za socijalnim stanovanjem (broj ljudi koji su identifikovani od strane CSR/Službe za socijalni rad kao mogući korisnici, premda u ovom trenutku ne ispunjavaju kriterijume za ostvarivanje/primanje nekog od zakonski propisanih prava). Mladi BRS = mladi bez roditeljskog staranja, koji napuštaju alternativni vid zbrinjavanja. Stara lica = Osobe preko 60 (žene), tj. 65 (muškarci) godina starosti bez porodične podrške. Simbol „/“ označava izostanak procjene za općinu po datoj kategoriji ili gešku u navodu. Vrijednosti u zagradama se odnose na potencijalno neprecizne (sporne) procjene potreba (i ukupne vrijednosti sa uvrštenim ovim procjenama) za raseljena lica i povratnike u dvije općine.

Predstavnicima općinskih SD službi upućeno je pitanje o procjeni broja stambenih jedinica na raspolaganju općini, odnosno procjene potrebnog broja stambenih jedinica, kako bi se zadovoljile potrebe socijalnog stanovanja u općini. Ovo je prikazano u Tabeli 8. Prema procjenama općinskih SD službi, broj uslovnih stambenih jedinica na nivou cijelog obuhvaćenog uzorka varira u rasponu od 0 (Fojnica i Novi Travnik) do 56 (Travnik). Broj uslovnih stambenih jedinica u općinskom vlasništvu je višestruko (oko 8.8 puta) veći od neuslovnih, iako dvije općine (Fojnica i Novi Travnik) navode da nisu u vlasništvu niti jedne uslovne stambene jedinice.

Minimalni broj procijenjenih novih stambenih jedinica koje bi bilo potrebno izgraditi u svrhu zadovoljenja potreba socijalnog stanovanja kreće se u rasponu od 0 (Busovača, Fojnica), do 50 (Jajce) ili 60 (Kreševo). Broj minimalno potrebnih stambenih jedinica je oko 1.2 puta veći od trenutno postojećih uslovnih stambenih jedinica, dok je optimalni broj od njega veći za oko 2 puta. Drugačije rečeno, u odnosu na postojeći broj uslovnih stambenih jedinica koje općine već imaju u svom vlasništvu, predstavnici SD službi, u totalu govoreći, smatraju da bi minimalno bilo potrebno izgraditi dodatnih 20% novih stambenih jedinica, odnosno da bi optimalno trebalo izgraditi dodatnih 104% novih stambenih jedinica. Konačno, predstavnici općinskih SD službi procijenili su da, u ovom momentu, ukupno govoreći, već oko 179 domaćinstava koristi neki vid socijalnog stambenog zbrinjavanja, sa procjenama koje variraju u intervalu od nijednog (Vitez, Dobretići, Fojnica, Novi Travnik) do 51 (Donji Vakuf), odnosno 64 (Travnik). Važno je naglasiti da je, u momentu anketiranja, u svim općinama bilo slobodno svega 9 postojećih uslovnih stambenih jedinica dostupnih za potrebe socijalnog stanovanja.

Ekvivalentne procjene dostupnih i potrebnih stambenih jedinica dali su i predstavnici CSR/SDZ službi (Tabela 9). Može se vidjeti da centri zapravo raspoložu vrlo malim brojem stambenih jedinica, uz dosta niže procjene potrebnih stambenih jedinica u odnosu na procjene općinskih SD službi (npr. procjena optimalnog broja novih stambenih jedinica je skoro dva puta niža u odnosu na općinske procjene).

Tabela 8. Procjene broja općinskih stambenih jedinica u vezi sa potrebama socijalnog stanovanja (procjene predstavnika općinskih SD službi)

Ime općine	Br. uslovnih st. jed. – općina (1)	Br. slobodnih uslovnih st. jed. – općina (2)	Br. neuslovnih st. jed. – općina (3)	Min. br. potrebnih novih st. jed. (4)	Optimalni br. novih st. jed. (5)	Br. dom. soc. st. zbrinjavanje (6)
Bugojno	19	0	0	20	25	19
Busovača	2	/	0	0	24	2
Donji Vakuf	24	0	0	20	40	51
G. Vakuf-Usk.	14	0	1	6	20	14
Travnik	56	2	11	8	70	64
Vitez	2	0	0	5	5	0
Dobretići	6	6	0	3	3	0
Kreševo	2	1	1	60	60	1
Fojnica	0	0	1	0	0	0
Novi Travnik	0	0	0	20	30	0
Jajce	35	0	4	50	50	28
<i>Ukupno</i>	160	9	18	192	327	179

Napomene: (1) = Broj uslovnih stambenih jedinica koje su u vlasništvu općine (kuća, stan ili privremeni objekat). (2) = Broj trenutno slobodnih (nedodijeljenih na korištenje) uslovnih stambenih jedinica koje su u vlasništvu općine (kuća, stan ili privremeni objekat). (3) = Broj neuslovnih stambenih jedinica koje su u vlasništvu općine

(kuća, stan ili privremeni objekat). (4) = Procjena broja novih jedinica socijalnog stanovanja koje bi bilo potrebno izgraditi na području općine da bi se zadovoljile minimalne potrebe socijalnog stanovanja. (5) = Procjena optimalanog/poželjnog ukupnog broja stambenih jedinica na području općine za zadovoljenje potreba socijalnog stanovanja. (6) = Procjena broja domaćinstava na teritoriji općine, koja već koriste neki oblik socijalnog stambenog zbrinjavanja. Simbol „/“ označava izostanak procjene za općinu po datoj kategoriji ili gešku u navodu. Vrijednosti u zgradama se odnose na potencijalno neprecizne (sporne) procjene potreba (i ukupne vrijednosti sa uvrštenim ovim procjenama) za raseljena lica i povratnike u dvije općine.

Tabela 9. Procjene broja CSR stambenih jedinica u vezi sa potrebama socijalnog stanovanja (procjene predstavnika CSR i općinskih SDZ službi)

Ime općine	Br. uslovnih KSPO st. jed. – upravlja CSR (1)	Br. slobodnih st. jed. – upravlja CSR (2)	Br. neuslovnih KSPO st. jed. – upravlja CSR (3)	Br. st. jed. – vlasništvo CSR (4)	Br. slobodnih st. jed. – vlasništvo CSR (5)	Br. potrebnih novih st. (6)	Optimalni br. novih st. jed. – nadležnost CSR (7)
Bugojno	3	/	0	3	/	30	35
Busovača	0	/	0	0	/	50	50
Donji Vakuf	0	0	0	5	2	8	8
G. Vakuf-Usk.	0	0	0	0	0	0	0
Dobretići	0	0	0	0	0	3	3
Kreševo	0	0	0	0	0	3	5
Fojnica	0	0	1	0	0	11	11
Novi Travnik	0	0	0	0	0	20	30
Jajce	8	/	0	0	/	22	15
Kiseljak	0	0	0	0	0	10	10
<i>Ukupno</i>	11	0	1	8	2	157	167

Napomene: (1) = Ukupni broj uslovnih stambenih jedinica kojima upravlja CSR (kuća, stan ili privremeni objekat), ali koje nisu u njegovom vlasništvu. (2) = Broj trenutno slobodnih (nedodijeljenih na korištenje) uslovnih stambenih jedinica kojima upravlja CSR (kuća, stan ili privremeni objekat), ali koje nisu u njegovom vlasništvu. (3) = Broj neuslovnih stambenih jedinica kojima upravlja CSR (kuća, stan ili privremeni objekat). (4) = Ukupni broj uslovnih stambenih jedinica (kuća, stan ili privremeni objekat) koje su u vlasništvu CSR. (5) = Broj trenutno slobodnih (nedodijeljenih na korištenje) uslovnih stambenih jedinica (kuća, stan ili privremeni objekat) koje su u vlasništvu CSR. (6) = Procjena broja novih jedinica socijalnog stanovanja koje bi bilo potrebno izgraditi da bi se zadovoljile potrebe socijalnog stanovanja. (7) = Procjena optimalanog/poželjnog ukupnog broja stambenih jedinica u reonu nadležnosti CSR za zadovoljenje potreba socijalnog stanovanja. Simbol „/“ označava izostanak procjene za općinu po datoj kategoriji ili gešku u navodu. Vrijednosti u zgradama se odnose na potencijalno neprecizne (sporne) procjene potreba (i ukupne vrijednosti sa uvrštenim ovim procjenama) za raseljena lica i povratnike u dvije općine.

Odgovori na pitanje o učešću predstavnika institucija u radu doadašnjih Komisija za odabir korisnika za socijalno stambeno zbrinjavanje dati su u Tabelama 10 (procjene općinskih SD službi) i 11 (procjene CSR i općinskih SDZ službi). Prema procjenama općinskih SD službi, predstavnici četiri općine su učestvovali u radu komisija, dok predstavnici sedam općina nisu. Od toga, u tri komisije je bio uključen i predstavnik CSR. Prema procjenama CSR/SDZ službi, predstavnik CSR je učestvovao u radu komisije u tri od deset općina. I predstavnici SD službi i predstavnici CSR/SDZ službi navode da je predstavnik CSR bio ravnopravan učesnik u radu komisija, primarno zadužen za tehničk i terenske aktivnosti u vezi sa predmetima i izrade socijalnih anamneza.

Tabela 10. Učešće u radu Komisije za odabir korisnika za socijalno stambeno zbrinjavanje u periodu od prethodnih pet godina (procjene općinskih SD službi)

Ime općine	Rad komisije (predstavnik općine)	Rad komisije (predstavnik CSR)
Bugojno	Ne	Ne
Busovača	Da	Da
Donji Vakuf	Da	Da
G. Vakuf-Usk.	Da	Da
Travnik	Ne	Ne
Vitez	Ne	Ne
Dobretići	Ne	Ne
Kreševo	Da	Ne
Fojnica	Ne	Da
Novi Travnik	Ne	Ne
Jajce	Ne	Ne

Tabela 11. Učešće u radu Komisije za odabir korisnika za socijalno stambeno zbrinjavanje u periodu od prethodnih pet godina (procjene predstavnika CSR i općinskih SDZ službi)

Ime općine	Rad komisije (predstavnik CSR)
Bugojno	Da
Busovača	Ne
Donji Vakuf	Da
G. Vakuf-Usk.	Ne
Dobretići	Ne
Kreševo	Ne
Fojnica	Ne
Novi Travnik	Da
Jajce	Da
Kiseljak	Ne

Od predstavnika općinskih SD službi zatraženo je da procijene mogućnosti općine da učestvuje u izgradnji novih stambenih jedinica za potrebe socijalnog stanovanja kroz: projekte, javno-privatno partnerstvo, rekonstrukciju postojećih objekata i nadogradnju postojećih objekata. Rezultati ovih procjena su dati u Tabeli 12. Može se vidjeti da, u prosjeku govoreći, općine procjenjuju svoje mogućnosti po svim kategorijama u rasponu od male do umjerene mogućnosti, uz opasku da su prosjeci, za sve osim projekte, bliži donjem kraju ovog intervala. U slučaju Donjeg Vakufa, rekonstrukcija postojećih objekata je procijenjena nemogućom. Nemogućom je procijenjena i nadogradnja postojećih objekata u slučaju Busovače. Novi Travnik nemogućom procjenjuje i rekonstrukciju i nadogradnju. S druge strane kontinuuma, Travnik procjenjuje mogućnost i rekonstrukcije i nadgradnje postojećih objekata veoma mogućom, dok Busovača mogućnost izgradnje objekata putem projekata procjenjuje kao veoma veliku.

Tabela 12. Procjene mogućnosti općina da učestvuju u izgradnji novih stambenih jedinica

Ime općine	Projekti	Javno-privatno partnerstvo	Rekonstrukcija postojećih objekata u vlasništvu općine	Nadogradnja postojećih objekata
Bugojno	3	2	2	2
Busovača	5	3	2	1
Donji Vakuf	2	2	1	2
G. Vakuf-Usk.	3	2	2	2
Travnik	3	3	5	1
Vitez	2	2	2	2
Dobretići	2	2	2	2
Kreševo	4	4	3	2
Fojnica	2	2	2	2
Novi Travnik	4	4	1	1
Jajce	3	2	3	3
<i>Prosjek (M ± SD)</i>	<i>3.00 ± 1.00</i>	<i>2.55 ± 0.82</i>	<i>2.27 ± 1.10</i>	<i>1.82 ± 0.60</i>

Napomene: Procjene su vršene na petostepenoj Likertovoj skali, čiji rangovi su: 1 = Ne postoji mogućnost. 2 = Mala mogućnost. 3 = Umjerena mogućnost. 4 = Velika mogućnost. 5 = Veoma velika mogućnost.

Procjena općinskih SD predstavnika u pogledu ljudsko-kadrovskih i materijalno-finansijskih resursa, broja trenutno zaduženih radnika, potrebnog broja novih radnika i potrebne dodatne godišnje količine novca za zapošljavanje novih radnika, kako bi se mogle realizovati aktivnosti vezane za socijalno stanovanje, date su u Tabeli 13, dok su pojašnjenja u vezi sa tim procjenama data u Tabeli 14. Korespondentne procjene iz perspektive predstavnika CSR/SDZ službi date su u Tabelama 8 i 9.

Može se vidjeti da predstavnici općinskih SD službi i predstavnici CSR/SDZ službi slično procjenjuju ljudsko-kadrovске resurse, karakterišući ih, u prosjeku, oko intervala podjednako nedovoljnih i dovoljnih. Također, slično procjenjuju i materijalno-finansijske resurse, karakterišući ih, u prosjeku, nešto iznad ranga uglavnom nedovoljnih. I jedni i drugi navode da se aktivnostima u vezi sa socijalnim stambenim zbrinjavanjem trenutno u prosjeku bavi manje od jedne osobe i da bi bilo poželjno uposljenje još jedne osobe (potreba izraženija kod CSR/SDZ), uz opasku da u pet od jedanaest općinskih SD službi, odnosno sedam od deset CSR/SDZ službi zapravo niko nije zadužen za ove aktivnosti. Kada je riječ o procjenama potrebne dodatne količine novca za zapošljavanje radnika na poslovima socijalnog stanovanja, općinske SD službe navode nešto ispod 30 hiljada KM godišnje, dok CSR/SDZ službe navode nešto iznad 20 hiljada KM na godišnjem nivou. U pojašnjenjima, u oba slučaja se, uz manje izuzetke, naglašavaju se teme vezane za kadrovsku nedovoljnost i preopterećenost i materijalno-novčane prepreke, uključujući nepostojanje objekata.

Tabela 13. Procjene kadrovsko-materijalnih resursa za realizaciju socijalnog stanovanja (procjene općinskih SD službi)

Ime općine	Ljudsko-kadrovski resursi (1)	Materijalno-finansijski resursi (2)	Zaduženo radnika (3)	Potrebno novih radnika (4)	Dodatno novca (5)
Bugojno	2	2	0	1	30000
Busovača	3	2	1	2	38400
Donji Vakuf	2	2	1	1	24000
G. Vakuf-Usk.	3	3	1	1	25000
Travnik	4	3	3	0	/
Vitez	4	2	0	0	/

Dobretići	2	2	0	0	/
Kreševo	2	3	0	1	24000
Fojnica	2	2	0	1	25000
Novi Travnik	3	4	1	0	/
Jajce	4	2	1	0	/
Prosjek (M ± SD)	2.82 ± 0.87	2.45 ± 0.69	0.73 ± 0.90	0.64 ± 0.67	27733 ± 5687

Napomene: Procjene su vršene na petostepenoj Likertovoj skali, čiji rangovi su: 1 = Veoma nedovoljni. 2 = Uglavnom nedovoljni. 3 = Podjednako nedovoljni i dovoljni. 4 = Uglavnom dovoljni. 5 = Veoma dovoljni. Simbol „/“ označava izostanak procjene za općinu po datoj kategoriji. (1) = Kako procjenjujete sadašnje ljudsko-kadrovske resurse općinskih službi/odjeljenja za obavljanje aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? (2) = Kako procjenjujete sadašnje materijalno-financijske resurse općine za obavljanje aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? (3) = Koliko radnika u općinskim službama/odjeljenjima je trenutno zaduženo za obavljanje aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? (4) = Koliko radnika u općinskim službama/odjeljenjima smatrate da je potrebno dodatno zaposliti za potrebe adekvatnog obavljanja aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? (5) = Koliko novca procjenjujete da bi trebalo obezbijediti iz budžeta na godišnjem nivou da bi bio zaposlen jedan dodatni radnik za obavljanje aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? [Sve procjene novca su normalizovane na godišnji nivo.]

Tabela 14. Pojašnjenja procjena kadrovske-materijalnih resursa za realizaciju socijalnog stanovanja (procjene općinskih SD službi)

Ime općine	Stav o trenutno raspoloživim ljudsko-kadrovskim i materijalno-financijskim resursima za socijalno stanovanje
Bugojno	Rješavanje imovinsko pravnih odnosa vezano za postojeće nekretnine. Rješavanje i definisanje načina finansiranja i održavanja stambenih jedinica u svrhu održivosti sistema. Nepostojanje baza podataka nam predstavlja prepreku u daljem radu.
Busovača	Osnovna prepreka adekvatnom stambenom zbrinjavanju jeste nedostatak stambenih jedinica, te ljudskog kadra, a što je prvenstveno uzrokovano nedostatkom financijskih sredstava.
Donji Vakuf	Trenutni uposlenik općine koji je zadužen za socijalno stanovanje, pored toga obavlja još tri referata u općini. Budžet općine je nedovoljan za projekte socijalnog stanovanja, ne postoje objekti sa mogućnošću rekonstrukcije za socijalno stanovanje.
G. Vakuf-Usk.	Po postojećoj sistematizaciji ne postoji radno mjesto koje obavlja samo poslove oko socijalnog stanovanja. Ovi poslovi se obavljaju u sklopu drugih poslova u službi.
Travnik	Kada je riječ o ljudsko-kadrovskim resursima Općina Travnik trenutno raspolaže sa dovoljnim brojem uposlenika koji rade na referatima u svezi socijalno stambenog zbrinjavanja. Međutim, kada je riječ o materijalno-financijskim resursima postoji veća potreba za učešće viših nivoa vlasti u realizaciji određenih potreba.
Vitez	Trenutno zaposleni u općini bi mogli realizovati projekte socijalnog stanovanja ako bi do njih došlo. Osnovna prepreka za ove aktivnosti je nepostojanje objekata u koje bi se mogli smjestiti eventualni korisnici, kao i nedostatak sredstava za eventualnu izgradnju objekata.
Dobretići	Nema i nije bilo potrebe za djelatnicima.
Kreševo	Prema sistematizaciji i trenutnoj strukturi unutar općine ne postoji radno mjesto koje se bavi pitanjima socijalnog stanovanja. Budući da općina ima relativno mali broj stanovnika, dovoljno bi bilo jedno radno mjesto koje će se baviti ovom problematikom. Sredstva za rješavanje ovog problema su procijenjena sukladno iznosu prosječnih mjesečnih primanja stručnog suradnik u općini. Iako je općina mala, ovakva pitanja zahtijevaju izdavanje vremena i truda koje je ipak preveliko opterećenje za djelatnika koji već ima dodjeljenje referate. Općina ima poprilično skroman proračun, zbog čega je izazovno izdvojiti sredstva za dodatna uposlenja.
Fojnica	Potrebno je zaposliti jednu osobu koja bi se bavila aktivnostima i implementaciji strategije socijalnog stanovanja, jer obavljanje ovih aktivnosti pored redovnih obaveza u okviru postojećih radnih mjesta ne bi bilo efikasno. Potrebno je da jedna osoba u potpunosti bude u toku cjelokupnog procesa, kao i da prati stanje u jedinicama socijalnog stanovanja nakon što one budu izgrađene.

Novi Travnik	Općina ima u sistematizaciji radnih mjesta opise poslova koji zadovoljavaju potrebe za provođenje aktivnosti socijalnog stanovanja. Kada je riječ o materijalno-finansijskim sredstvima, općina će putem izdavanja dozvola, zemljišta i ostalih administrativnih radnji učestvovati u eventualnoj izgradnji i finansiranju ovog programa.
Jajce	Osoba koja obavlja poslove iz oblasti stambene problematike obavlja dio i vezan za socijalno stanovanje, što nije načelno problem, ali finansijska/budžetska sredstva su nedovoljna za proširenje stambenog fonda u ovu svrhu.

Napomena: Odgovori su neznatno izmijenjeni u svrhu skraćivanja, povećanja nivoa jasnoće ili korekcije tipfelera.

Tabela 15. Procjene kadrovsko-materijalnih resursa za realizaciju socijalnog stanovanja (procjene predstavnika CSR i općinskih SDZ službi)

Ime općine	Ljudsko-kadrovski resursi (1)	Materijalno-finansijski resursi (2)	Zaduženo radnika (3)	Potrebno novih radnika (4)	Dodatno novca (5)
Bugojno	3	2	4	2	13200
Busovača	1	1	0	3	/
Donji Vakuf	2	1	0	1	12000
G. Vakuf-Usk.	2	3	0	1	25000
Dobretići	2	2	0	0	/
Kreševo	2	2	0	1	24000
Fojnica	1	2	0	0	36000
Novi Travnik	2	2	1	2	32000
Jajce	5	2	3	0	/
Kiseljak	2	2	0	1	24000
<i>Prosjeak (M ± SD)</i>	<i>2.20 ± 1.14</i>	<i>1.90 ± 0.57</i>	<i>0.80 ± 1.48</i>	<i>1.10 ± 0.99</i>	<i>23743 ± 8843</i>

Napomene: Simbol „/“ označava izostanak procjene za općinu po datoj kategoriji. (1) = Kako procjenjujete sadašnje ljudsko-kadrovске resurse CSR/Službe za socijalni rad za obavljanje aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? (2) = Kako procjenjujete sadašnje materijalno-finansijske resurse CSR/Službe za socijalni rad za obavljanje aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? (3) = Koliko radnika u CSR/Službi za socijalni rad je trenutno zaduženo za obavljanje aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? (4) = Koliko radnika u CSR/Službi za socijalni rad smatrate da je potrebno dodatno zaposliti za potrebe adekvatnog obavljanja aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? (5) = Koliko novca procjenjujete da bi trebalo obezbijediti iz budžeta na godišnjem nivou da bi bio zaposlen jedan dodatni radnik za obavljanje aktivnosti vezanih za socijalno stanovanje? [Sve procjene novca su normalizovane na godišnji nivo.]

Tabela 16. Pojašnjenja procjena kadrovsko-materijalnih resursa za realizaciju socijalnog stanovanja (procjene predstavnika CSR i općinskih SDZ službi)

Ime općine	Stav o trenutno raspoloživim ljudsko-kadrovskim i materijalno-finansijskim resursima za socijalno stanovanje
Bugojno	Puna podrška resornih ministarstava.
Busovača	Trenutno CSR ne raspolaže dovoljnim brojem kadrova, kao ni novčanim sredstvima. Obim posla se povećava, zbog čega smo prebukirani, a za što nismo adekvatno plaćeni.
Donji Vakuf	CSR ima pet stalno uposlenih i trenutno ima potrebu za dodatnim upošljavanjem radnika. Smatramo da bi bilo nepohodno angažman bar jednog radnika koji bi vodio ove poslove.
G. Vakuf-Usk.	CSR nema ni jednog uposlenika koji bi se isključivo bavio socijalnim stanovanjem. Postojeći budžet ne dozvoljava kupovinu ili obazbjeđivanje nekretnine za potrebe socijalnog stanovanja.
Dobretići	S obzirom da smo mala sredina i manja općina, nemamo izraženu potrebu za socijalno-neprofitnim stanovanjem, naši trenutni kadrovski resursi su minimalni. U službi je zaposlena jedna osoba koja izvršava sve poslove vezane za socijalnu skrb.
Kreševo	U službi za gospodarstvo, braniteljsko-invalidsku i socijalnu skrb, odjel socijalne skrbi, rade dva socijalna radnika, koja su zadužena za sve segmente socijalnog rada. Šef odjela je

	upražnjeno radno mjesto. Pomoćnik načelnika sudjeluje u radu odjela kao pravnik. Obzirom na obim poslova u ovom odjelu, raspoloživi ljudsko-kadrovski resursi su uglavnom nedovoljni da bi se adekvatno obavljala i aktivnosti i implementacija strategije socijalnog stanovanja.
Fojnica	Općina, tj. služba u čijoj je nadležnosti socijalno stanovanje, nema raspoložive ljudske resursa među zaposlenicima, a oni koji rade u okviru socijalne politike nisu u mogućnosti u potpunosti odgovoriti na potrebe socijalnog stanovanja. Nesporna je potreba za resursima (i ljudskim i materijalnim) za kvalitetan pristup i samu procjenu potreba neprofitnog stanovanja.
Novi Travnik	CSR ne ispunjava ni minimalne standarde prema Pravilniku o standardima za rad. Postojeći kadar je preopterećen obimom i složenošću posla. Neophodno je uraditi novu unutrašnju sistematizaciju radnih mjesta i planirati nove kadrove, jer postojeća struktura se nije mijenjala zadnjih deset godina. Novo zapošljavanje je uslov da bi se postojeći poslovi preraspodjelili, a novi poslovi uredili tako da jedna osoba može aktivno sudjelovati u poslovima socijalnog zbrinjavanja.
Jajce	Ljudsko-kadrovski resursi su zadovoljavajući, jer su uglavnom socijalni radnici upoznati o osobama kojima je potreban ovaj vid zbrinjavanja, dugi niz godina ih prate kroz razna davanja, te je njihovo stambeno zbrinjavanje jedno od gorućih pitanja. Zbog slabog finansijskog stanja, uposlenici Centra nisu uvijek u mogućnosti pružiti adekvatnu pomoć. To je i činjenica da su to stanovi koji su dobrim dijelom devastirani, pomoć u opremanju i popravkama bi dobro došla, jer se uglavnom radi o socijalno ugroženim osobama. Također, finansijska pomoć dobro bi došla obzirom na obimnost posla, izlaska na teren, savjetodavni rad i sl.
Kiseljak	Previše je posla, bez novog zapošljavanja teško možemo završiti i tekuće obaveze, ali svako novo zapošljavanje iziskuje velike troškove za općinu.

Napomena: Odgovori su neznatno izmijenjeni u svrhu skraćivanja, povećanja nivoa jasnoće ili korekcije tipfelera.

Konačno, sugestije, komentari i pojašnjenja u vezi sa izradom, unapređenjem i implementacijom strategije socijalnog stanovanja, dati su u Tabelama 17 (općinske SD službe) i 18 (CSR i općinske SDZ službe). Predstavnici institucija uglavnom reiteriraju poente vezane za kadrovsko-materijalne izazove i opterećenje (naglašenije u slučaju CSR), ukazujući na potrebu valjanog praćenja informacija, neophodnost strateškog planiranja i koordinacije različitih institucija i organa vlasti, kao i na odgovornost koju u tom pogledu imaju viši organi vlasti.

Tabela 17. Komentari i pojašnjenja vezano za izradu, unapređenje i implementiranje strategije socijalnog stanovanja (procjene općinskih SD službi)

Ime općine	Prijedlozi vezani za izradu, unapređenje i implementiranje strategije socijalnog stanovanja
Bugojno	Detaljno izraditi akcioni plan, kako bi se osvrnuli na sve nedostatke, a koji su uslov za uspješnu implementaciju strategije.
Busovača	Formiranje unutrašnjih organizacionih jedinica u općinama i omogućavanje dodatnih radnih mjesta. Prikupljanje stranih investicija putem projekata.
Donji Vakuf	Izgradnjom jedne ili dvije zgrade za neprofitno-socijalno stanovanje u općini Donji Vakuf velikim dijelom bi se riješio probleme socijalnog stanovanja.
G. Vakuf-Usk.	Za kvalitetno rješavanje poslova vezano za socijalno stanovanje potrebno je koordinacija više organa/ustanova. Takođe je potrebno vršiti kvalitetno ažuriranje informacija/podataka, rada na projektima itd.
Travnik	Potrebna je veća koordinacija u radu između jedinica lokalne samouprave i kantonalnih nivoa vlasti, kada je riječ o realizaciji strategije socijalnog stanovanja, poglavito kada su u pitanju materijalni resursi za realiziranje određenih aktivnosti na tom polju.
Vitez	Ako je cilj da se projekti socijalnog stanovanja realizuju, morala bi biti prvenstveno obezbijedena sredstva sa viših nivoa vlasti. Tek eventualnom izgradnjom objekata bi se moglo pristupiti samoj realizaciji projekta. I kao vrlo značajno smatramo povećanje vidljivosti takvog projekta i upoznavanje eventualnih korisnika sa njihovim pravima.

Dobretići	Poboljšat suradnju kantona i općine.
Kreševo	Smatramo da je izrada Strategije kao takve vrlo važna za rješavanje kako trenutnih, tako i budućih problema navedenih kategorija. Kao jednu od ključnih prepreka smatramo nedostatak kadra koji bi provodio date mjere, kao i osiguravanje sredstava za izgradnju potrebnih stambenih jedinica.
Fojnica	Obzirom da je općina imala već izuzetno pozitivno iskustvo sa projektom socijalnog stanovanja, nemamo nikakvih konkretnih prijedloga za unapređenje.
Novi Travnik	S obzirom da ne postoji nikakva stručna procjena i analiza potreba za socijalnim stanovanjem, prije svega se mora osmisliti način evidencija građana koji se s vremena na vrijeme obraćaju sa zahtjevima za ovu vrstu zbrinjavanja. Smatramo da neka buduća komisija za ovu problematiku treba da djeluje u proširenom stručnom kadru (npr. ekonomista i druge struke po potrebi), koji bi trebali imati jasno definisani cilj djelovanja.
Jajce	Izrada normativnih akata za implementaciju kantonalnog Zakona o socijalnom neprofitnom stanovanju.

Napomena: Odgovori su neznatno izmijenjeni u svrhu skraćivanja, povećanja nivoa jasnoće ili korekcije tipfelera.

Tabela 18. Komentari i pojašnjenja vezano za izradu, unapređenje i implementiranje strategije socijalnog stanovanja (procjene predstavnika CSR i općinskih SDZ službi)

Ime općine	Prijedlozi vezani za izradu, unapređenje i implementiranje strategije socijalnog stanovanja
Bugojno	Dodatna motivacija uposlenika u CSR, obzirom da smo i sada pretrpani raznim poslovima sa svih nivoa.
Busovača	/
Donji Vakuf	Jedan od esencijalnih ciljeva strategije za socijalno stanovanje treba da bude pružanje podloge za ostvarivanje jednakih mogućnosti svim pojedincima i porodicama koji iz bilo kojih razloga ne mogu to samostalno obezbjediti
G. Vakuf-Usk.	Obezbjediti sve uslove pa onda tek krenuti u realizaciju.
Dobretići	Raditi i unaprijeđivati prema primjerima drugih koji su već razvili ovakav oblik socijalnog stanovanja.
Kreševo	Gledajući iz perspektive službi za socijalnu skrb, Strategija socijalnog stanovanja je neophodna. Mogući problem vidimo u impementaciji, te je potrebno jasno i nedvosmisleno definirati proceduru kao obvezu postupanja u datom trenutku. Često zbog hitnosti situacije (npr. nasilje u obitelji) služba ili centar bi trebali jasno znati gdje i na koji način zbrinuti korisnike. Dakle, u kreiranju kantonalne strategije socijalnog neprofitnog stanovanja urediti ova pitanja.
Fojnica	Kvalitetan i stručan pristup za procjenu potrebe socijalnog stanovanja. Neophodan je čitav niz metodoloških pristupa za izradu strategije kako bi se ona mogla implementirati.
Novi Travnik	Potrebno je kreirati internu bazu za potrebe CSR. Poboljšanje postojećih formulara i obrazaca, u koji bi građani unosili informacije koje su od značaja za lokalnu zajednicu kada popunjavaju obrasce za neki vid prava. Na taj način, dostupnošću tačnih podataka bi se moglo lakše vršiti filtriranje i ishodno izvođenje decidnih zaključaka. Postojeća baza SOTAC na nivou Federacije nije relevantna za filtriranje podataka.
Jajce	Kako se radi o općinskim stanovima koji su dosad raspoređivani, istakli bismo dobru saradnju sa općinom Jajce.
Kiseljak	Budući da na našoj općini žive osobe romske nacionalnosti (tzv. cigani čerगाši), koji su prijavljeni u Kiseljaku, te žive u tzv. barakama (kućama napravljenih od daske), u zadnje vrijeme smo na njih vršili pritisak da upisuju djecu u školu. Do sada je upisano 8 djece različitog uzrasta. Međutim, isti se žale da nemaju uvjete kako bi djecu slali uredne u školu, stoga je neophodan smještaj, kako bismo svakom djetetu omogućili pravo na osnovno obrazovanje.

Napomene: Simbol „/“ označava izostanak komentara za općinu po datom pitanju. Odgovori su neznatno izmijenjeni u svrhu skraćivanja, povećanja nivoa jasnoće ili korekcije tipfelera.

3.2 Društveno-ekonomska analiza u Kantonu

Promjene u svim segmentima društva u cjelosti, novi izazovi postindustrijske ere, ogromne promjene uzrokovane ratom i promjene u demografskoj strukturi stanovništva, izmjene u strukturi bolesti, nove potrebe, očekivanja i prava stanovništva, ukazuju na potrebu donošenja novih rješenja u svim oblastima života.

Zbog posljedica loše ekonomske situacije, iseljavanja stanovništva, pada nataliteta, te zbog evidentnog starenja populacije demografska slika u Kantonu, iz godine u godinu sve je gora. Prema podacima nekih svjetskih organizacija, BiH je zemlja koja ima najnižu stopu nataliteta u Evropi. Demografske statistike pokazuju da BiH danas, u poređenju sa sedamdesetim godinama prošlog vijeka, ima trostruko manji natalitet i dvostruko veći mortalitet.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku 2013. godine na području Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna živjelo je 254.686 stanovnika. Na istom području 1991. godine živjelo je 338.979 stanovnika, a 1999. godine 270.000 stanovnika. Prema istom izvoru Srednjobosanski kanton je 2021. godine imao 247.100 stanovnika, od čega je starosne dobi od 0-14 godina 35.271 a sa 65 i više godina 37.218. U 2020. godini broj novorođenih je iznosio 1857 a broj umrlih 2868. Ovi statistički podaci o kantonu pokazuju negativne trendove kada je u pitanju smanjenje broja stanovnika, pad nataliteta, povećanje mortaliteta i evidentnog povećanja starosti populacije.

U planiranju razvoja društveno-ekonomskih djelatnosti neophodno je uvažavati nastale promjene i na bazi razvojnih trendova, koliko je to god moguće, koncipirati adekvatna planska i programska opredjeljenja, njihov razvoj i funkcionisanje.

Podaci o demografskom kretanju stanovništva su relevantna i polazna osnova za oblast stanovanja i daju nam impute za izradu kako politike socijalnog stanovanja, tako i cjelokupne stambene politike kao i politike razvoja u Kantonu.

U predstojećem periodu, treba težiti očuvanju broja stanovnika u svim općinama, što se može postići dobrom socijalnom, stambenom i ekonomskom politikom, koja će povećati natalitet, a smanjiti migracije, tj., poboljšati dva ključna faktora za očuvanje demografske stabilnosti.

3.2.1 Geostrateški položaj

Srednjobosanski kanton/Kanton Središnja Bosna - kanton broj 6., je jedna od 10 federalnih administrativnih jedinica u sastavu Federacije Bosne i Hercegovine, koja je jedan od dva entiteta u Bosni i Hercegovini. Kanton se prostire na površini od 3189 km². Srednjobosanski kanton je izrazito planinsko-brdsko područje (300-2112.n.v.). Srednjobosanski kanton na sjeveru i sjeverozapadu graniči sa Republikom Srpskom, na istoku sa Zeničko-dobojskim, na jugoistoku sa Sarajevskim, na jugu sa Hercegovačko-neretvanskim kantom i na zapadu sa Kantom broj 10.

U svom sastavu Kanton ima 12 općinskih područja: Bugojno, Busovača, Dobretići, Donji Vakuf, Fojnica, Gornji Vakuf-Uskoplje, Jajce, Kiseljak, Kreševo, Novi Travnik, Travnik i Vitez.

Slika 3. Mapa Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna

Dijagonalno - tranzitna pozicija obilježena je pravcima sjeverozapad - jugoistok (Bihac – Travnik – Sarajevo - Gorazde) i sjeveroistok - jugozapad (Tuzla – Zenica – Travnik – Bugojno – Mostar - Ploče, odnosno Neum, te od Bugojna za pravac Livno - Split).

Kanton je po popisu iz 2013. godine imao 254.686 stanovnika. Ako Promatramo veličinu i broj stanovnika općina koje su u sastavu Kantona (Tabela)³² primjećuje se da najveći udio u površini Kantona ima općina Travnik, dok je površinom najmanja općina Dobretići. Kada je riječ o broju stanovnika, općina Travnik se ponovo nalazi na prvom mjestu u Kantonu, a slijede je Bugojno, Jajce, Vitez, Novi Travnik itd.

Tabela 19. Površina i broj stanovnika

Općina	Površina (km ²)	Broj stanovnika 2015	Broj stanovnika 2016	Broj stanovnika 2017	Broj stanovnika 2018	Broj stanovnika 2019	Broj stanovnika 2020	Broj stanovnika 2021
BUGOJNO	361	37.115	31.220	31.173	31.091	30.998	30.925	30.711
BUSOVAČA	158	15.949	17.773	17.773	17.773	17.740	17.712	17.599
DOBRETIĆI	59	625	1.600	1.584	1.575	1.561	1.555	1.537
DONJI VAKUF	320	13.728	13.828	13.817	13.814	13.802	13.770	13.671
FOJNICA	306	11.455	11.979	11.900	11.828	11.723	11.618	11.495
G.VAKUF- USKOPLJE	402	18.474	20.519	20.409	20.292	20.158	20.071	19.886
JAJCE	339	23.945	26.867	26.761	26.626	26.479	26.360	26.099
KISELJAK	165	20.442	20.454	20.431	20.407	20.328	20.288	20.110
KREŠEVO	149	5.403	5.149	5.094	5.054	4.988	4.957	4.883
NOVI TRAVNIK	242	24.952	23.767	23.752	23.767	23.704	23.685	23.534
TRAVNIK	529	54.332	53.054	52.875	52.739	52.487	52.308	51.813
VITEZ	159	25.294	25.763	25.865	25.859	25.911	25.813	25.762
SBK / KSB	3.189	251.714	251.973	251.434	250.825	249.879	249.062	247.100

³² Federalni zavod za statistiku-Kantoni u brojkama

Srednjobosanski kanton je izrazito brdsko-planinsko područje sačinjeno od: dolinsko-kotlinskih dijelova uz rijeke Lašvu, Vrbasu i Fojnicu, i planinskih dijelova nadmorske visine i do 2110 m.

Područje Srednjobosanskog kantona sa morfološkog stanovišta, izrazito je brdsko-planinsko područje sa dvije jasno izdiferencirane cjeline koje čine: dolinsko-kotlinski djelovi Lašve, Vrbasa i Fojnice, te planinski djelovi čije su najznačajnije formacije Vlašić (Paljenik 1.943 m), Komar (Kamenjak 1510 m), Kruščica (1650 m), Vranica (2112m), Raduša (1510 m) itd. Prostor koji je pogodan za razvoj naselja, uzgoj poljoprivrednih proizvoda i industrije (300– 1000 m.n.v.) obuhvata 60,2% teritorije Srednjobosanskog kantona.

Prema indexu razvijenosti u Federaciji, Srednjobosanski kanton zauzima sedmo mjesto na rang-listi od deset kantona u Federaciji. U tabeli 20. prikazan je indeks razvijenosti po općinama za period od 2015. do 2020. godine³³.

Tabela 20. Indeks razvijenosti po općinama

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Općine	Indeks	Indeks	Indeks	Indeks	Indeks	Indeks
Bugojno	66,7	65,2	67,5	0,81	0,82	0,80
Busovača	81,9	91,1	90,2	0,79	0,77	0,78
Dobretići	-51,6	-15,2	-13,4	0,32	0,29	0,31
Donji Vakuf	37,1	48,2	48,7	0,84	0,84	0,78
Fojnica	70	78,2	77,4	0,78	0,74	0,74
Gornji Vakuf-Uskoplje	70,9	79,7	79,9	0,76	0,72	0,68
Jajce	41,6	55,5	56,1	0,76	0,73	0,75
Kiseljak	98,2	102,3	105,1	0,87	0,88	0,90
Kreševo	96,4	99,6	102,3	0,93	0,90	0,89
Novi Travnik	78,2	85,1	85,9	0,87	0,88	0,86
Travnik	100,7	105,7	105,7	0,9	0,89	0,88
Vitez	108,8	109,7	108,7	0,99	0,99	0,98

Na osnovu analize podataka iz tabele, može se zaključiti da Općina Vitez ima najveći indeks razvijenosti u Srednjobosanskom kantonu i rangirana je na 18. mjesto rang liste općina u Federaciji BiH za 2020. godinu. Srednje razvijenim općinama u Srednjobosanskom kantonu odnosu na prosjek FBiH pripadaju općine Vitez, Kreševo, Travnik, Novi Travnik, Kiseljak, Donji Vakuf, Bugojno i Busovača. Nedovoljno razvijenim općinama pripadaju Fojnica, Jajce i Gornji Vakuf-Uskoplje, dok se izrazito nerazvijenom općinama smatra općina Dobretići³⁴.

³³ Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, Federalni zavod za programiranje razvoja za 2020.g.

³⁴ Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, Federalni zavod za programiranje razvoja za 2020.g.

3.2.2 Socijalno stanje i usluge socijalne zaštite

Bosna i Hercegovina ima obavezu ispuniti standarde ljudskih prava iz oblasti socijalne sigurnosti i zaštite koji proizilaze iz međunarodnih dokumenata, naročito Konvencije o pravima djeteta, koje je država potpisala i ratificirala. U procesu pridruživanja Evropskoj uniji, Bosna i Hercegovina također ima obavezu uskladiti sistem socijalne sigurnosti i zaštite sa evropskim standardima iz ove oblasti. Ustav Bosne i Hercegovine propisuje da će država i oba entiteta osigurati najveći nivo međunarodno priznatih prava i temeljenih sloboda, a to su i prava djeteta.

Ustavom FBiH (članak III.2.e) utvrđena je zajednička, odnosno podijeljena nadležnost za oblast socijalne politike i u tom kontekstu i socijalne zaštite najugroženijih skupina. Kantonalna vlast odgovorna je za provođenje utvrđene socijalne politike i zakona iz te oblasti, te za uspostavu službi socijalne zaštite (člana III.4.j.), a federalna vlast odgovorna je za utvrđivanje socijalne politike i donošenje zakona iz oblasti socijalne politike i socijalne zaštite.

Socijalna zaštita predstavlja važan dio socijalne politike gdje se kroz sistem mjera osigurava socijalna sigurnost pojedincima, porodicama i društvenim grupama koji nisu u stanju da bez pomoći društva osiguraju svoju egzistenciju. Budući da je socijalna zaštita sadržajno obuhvatnija od socijalne sigurnosti u novijoj literaturi se sve više upotrebljava ovaj pojam. Ovo prvenstveno zbog toga što socijalna zaštita obuhvata, pored mjera koje preduzima država u cilju zaštite od glavnih socijalnih rizika s kojima se pojedinci i njihove porodice susreću, i socijalne usluge koje su vrlo važan segment socijalne politike. (Buljubašić,2012).

Socijalna zaštita uključuje i organizovan sistem raznovrsnih usluga počev od privatnih, javnih, državnih i drugih socijalnih ili socijalno-humanitarnih službi i institucija, kao i nevladinih organizacija, vjerskih udruženja kao i specifičnih lokalnih oblika međusobne podrške i pomoći građanima.

Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kojem se nađe pojedinac ili porodica, prouzročeno ratnim događajem, elementarnim nepogodama, općom privrednom krizom, psihofizičkim stanjem pojedinaca ili drugim razlozima koji se ne mogu utkloniti bez pomoći drugog lica i društvene zajednice", koja je podudarna sa definicijom Zakona o socijalnoj zaštiti F BiH čl. 11.

Socijalna zaštita u SBK/KSB je uređena Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom (Sl.novine SBK/KSB, br.9/02, 6/03, 7/05, 2/06, 3/18). Prema članu 2. navedenog zakona utvrđuju se:

osnovna prava, oblici i uvjeti za ostvarivanje prava u socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom, kategorije korisnika socijalne zaštite, postupak i nadležnost za ostvarivanje prava, osnivanje i djelatnost ustanova socijalne zaštite i invalidskih udruženja, finansiranje, nadzor, naknada štete, kaznene odredbe te prijelazne i završne odredbe.

Prema članu 13. naprijed navedenog zakona korisnici socijalne zaštite su:

- Dijete bez roditeljske zaštite;
- Odgojno zanemarno dijete;
- Odgojno zapušteno dijete;
- Dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama;
- Lice ometeno u psihičkom ili fizičkom razvoju i lice sa invaliditetom;
- Materijalno neosigurana i za rad nesposobna lice;
- Starije lice bez porodičnog staranja;
- Lice društveno negativnog ponašanja;

- Lice i porodica u stanju socijalne potrebe kojima je zbog posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.

Ustanove socijalne zaštite pružaju usluge kojima se u cjelini ili djelimično zadovoljavaju socijalne i druge potrebe korisnika. Iste se osnivaju radi zbrinjavanja određenih kategorija korisnika socijalne zaštite i obavljanja stručnih i drugih poslova socijalne zaštite. Na osnovu člana 58. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom (Sl.novine SBK/KSB, br.9/02, 6/03, 7/05, 2/06, 3/18). ustanove su pravna osoba i osnivaju se kao :

- Centar za socijalni rad;
- Ustanove za djecu: za djecu bez roditeljskog staranja, za odgojno zanemarenu i zapuštenu djecu, za djecu ometenu u fizičkom ili psihičkom razvoju;
- Ustanove za odrasla i starija lica;
- Ustanova za socijalno-zdravstveno zbrinjavanje invalidnih i drugih lica;
- Ustanova za dnevni boravak korisnika socijalne zaštite.

Na području Srednjobosanskog kantona/KSB osnovano je 8 centara za socijalni rad i 4 službe za socijalnu zaštitu, koji u prvom stepenu obavljaju poslove socijalne zaštite.

Na osnovu dobijenih podataka od strane Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB , broj korisnika po pravima,finansijska izdvajanja po pravima i ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2021.godini su prikazani u dole navedenim tabelama:

2021.GODINA BROJ KORISNIKA PO PRAVIMA

Tabela 21.

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje Iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalni i Kantonalni dio	Ostala prava jednokratna izdvajanja
januar	1042	2567	12	414	1136	633	619	21
februar	1034	2570	16	414	1128	593	620	24
mart	1036	2561	16	414	1120	591	618	31
april	1029	2576	16	409	1105	586	614	23
maj	1016	2570	15	408	1104	590	612	31
juni	1018	2565	16	406	1125	597	602	14
juli	1022	2551	16	399	1122	570	607	22
avgust	1016	2559	16	404	1132	562	606	11
septembar	1024	2555	16	402	1132	562	603	15
oktobar	1024	2533	16	405	1112	574	602	18
novembar	1018	2530	18	408	1118	557	602	19
decembar	1020	2518	17	405	1065	590	600	23
prosjeck	1025	2555	16	407	1117	584	609	21

UKUPAN BROJ KORISNIKA SVIH PRAVA PROISTEKLIH IZ ZAKONA PROSJEČNO ZA 2021. GODINU: 6334

2021.GODINA IZDVAJANJA U KM PO PRAVIMA U SBK/KSB

Tabela 22.

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalni i Kantonalni dio	Ostala prava jednokratna izdvajanja
januar	120.327	22.442	2.219	213.101	38.642	228.734	196.433	8.719
februar	119.416	22.475	5.559	203.216	38.352	226.450	199.262	12.304
mart	126.356	22.799	4.478	219.166	41.658	217.253	196.427	12.267
april	120.698	22.539	4.101	215.043	38.675	216.191	194.973	11.036
maj	119.468	22.539	3.670	221.171	38.639	219.343	194.630	14.796
juni	121.821	22.468	4.532	210.008	39.375	222.566	193.491	5.734
juli	121.253	22.377	4.101	206.276	39.270	220.676	192.933	10.700
avgust	119.399	22.573	4.101	204.162	39.620	219.089	192.671	6.192
septem.	128.089	22.320	4.101	209.016	39.620	217.959	191.724	6.297
oktobar	122.629	22.162	4.101	215.536	38.920	222.309	192.999	6.955
novembar	120.315	22.087	13.915	215.660	39.130	221.246	191.973	7.598
decembar	125.421	22.083	4.717	214.583	37.275	230.925	190.722	8.512
UKUPNO	1.465.192	268.864	59.595	2.546.938	469.176	2.662.741	2.328.238	111.110

UKUPNA IZDVAJANJA U 2021. GODINI ZA PRAVA PROISTEKLA IZ ZAKONA IZNOSE: 9.911.854 KM

OSTALA IZDVAJANJA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU U 2021. GODINI

Tabela 23.

ustanova	svrha	Iznos/KM
Dobrotvorno društvo „Merhamet“	Pomoć u radu	85.000
Dobrotvorno društvo „Caritas“	Pomoć u radu	45.000
Crveni križ SBK	Pomoć u radu i nabavka premija osiguranja za dobrovoljne darovaoce krvi	70.000
Srpko humanitarno društvo Travnik	Pomoć u radu	20.000
Udruženje penzionera SBK	Pomoć u radu	10.000
Udruge na području SBK	Pomoć u radu	20.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Pomoć u liječenju i teškoj materijalnoj situaciji	49.950
Jednokratne pomoći pojedincima	Izdvajanja Vlade iz tekuće rezerve za teška oboljenja i socijalne slučajeve	84.400
UKUPNO		384.350

UKUPNA IZDVAJANJA U 2021. GODINI ZA SOCIJALNU ZAŠTITU IZNOSE: 10.296.204 KM

U 1989. godini pojam socijalne isključenosti postao je sastavni dio preambule Europske socijalne povelje, a izmijenjena ili revidirana Socijalna povelja iz 1996. godine uvela je jedno novo pravo – pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti.

Siromaštvo i socijalna isključenost ima strašne i nesagledive posljedice za sve kategorije stanovnika, koje proizvodi socijalne i zdravstvene, pa čak i sigurnosne probleme po čitavu lokalnu zajednicu i društvo u cjelini. Socijalna isključenost je izraz za ono što se može dogoditi kada ljudi pate od kombinacije povezanih problema kao što su nezaposlenost, neprikladne kvalifikacije, mali prihodi, loše stanovanje, loše zdravlje i ruptura mikrosocijalne mreže. U praksi je vidljiv napredak brige društva o siromašnim licima kroz sistem socijalne zaštite, ali sam sistem socijalne zaštite je ustrojen tako da ne zadovoljava stvarnu potrebu pojedinih kategorija stanovništva, zato egzistira stanovništvo koje je izvan svih sistema, jer zbog svog socijalnog, zdravstvenog, dobnog, rodnog, porodičnog ili drugog obilježja ne zadovoljava kriterije sistema, što za posljedicu ima socijalnu isključenost.

3.2.3 Raspoloživi razvojni resursi

Prirodni resursi su jedan od ključnih faktora za razvoj Kantona od kojih su najznačajniji: vode, šume, poljoprivredno zemljište i rudni i mineralni resursi.

Vodno bogatstvo Kantona je veoma značajno - iznad prosjeka u slivu rijeke Save na teritoriji Bosne i Hercegovine. U prosječno vodnoj godini Kanton raspolaže sa oko 3,00 milijarde m³ vode. U hidrografskom smislu, površinske vode pripadaju riječnom bazenu Crnog mora, tj. slivu rijeke Save. Ovaj sliv obuhvata sliv gornjeg toka rijeke Vrbas, bez većeg dijela sliva lijeve pritoke Plive, cijeli sliv rijeke Lašve, i sliv rijeke Fojnice uzvodno od Kiseljaka. Na području Kantona, kod Jajca nalazi se samo jedno veće prirodno jezero (Plivsko jezero) koje ima nešto značajniju ulogu u hidrološkom sistemu. U jezero utiče i iz njega ističe rijeka Pliva.

Značajne resurse predstavljaju i termalne vode koje se nalaze na području Fojnice, Kiseljaka i Bugojna. Fojnička radioaktivna mineralna voda pripada slabo mineraliziranim termalnim vodama, sa temperaturom koja iznosi 31,5°C i snage radioaktivnosti oko 45 Machovih jedinica. Djelotvorna je u liječenju svih oblika reumatizma, bolesti kostiju i mišića, bolesti perifernog nervnog sistema, itd. Na području Kiseljaka, kaptirana su četiri izvora mineralne vode, izdašnosti 5 dm³/s. To su: Park, Kiseljačić, Podgaj i Bio-han. U selu Zabrdje se nalazi izvor termo-mineralne vode «Toplica», kapaciteta 30 dm³/s. Izlazna temperatura vode je između 25 i 30 stepeni Celzijevih. Na području općine Bugojno na lokalitetu Rostova nalazi se izvorište, mineralno vrelo "Vruća voda" koje je nedovoljno ispitano i ne eksploatiše se.

Na području Kantona izgrađeno je ukupno 11 značajnijih vodovodnih sistema, uglavnom za veća naselja (Travnik, Gornji Vakuf-Uskoplje, Bugojno, Donji Vakuf, Jajce, Novi Travnik, Vitez, Busovača, Fojnica, Kreševo i Kiseljak). Pored toga, izgrađeno je i više manjih seoskih vodovoda koji pružaju relativno nizak standard vodoopskrbe. Zbog ratnih dejstava i višegodišnjeg nedovoljnog ulaganja u redovno održavanje i rekonstrukciju vodovodnih cijevovoda i objekata, gubici vode su još uvijek veliki i u većini vodovodnih sistema iznose i preko 50%.

Na području Kantona su u pogonu dvije hidroelektrane Jajce I i Jajce II na vodotocima Pliva i Vrbas. Glavne karakteristike postrojenja HE Jajce I i Jajce II prikazane su u tabeli 24.³⁵

³⁵ Prostorni plan SBK/KSB 2005-2025 godina

Tabela 24. - Karakteristike hidroelektrana u pogonu

Naziv postrojenja	Jajce I	Jajce II
Vodotok	Pliva	Vrbas
Srednji protok (m ³ /s)	38,2	64,7
Korisna zapremina akumulacije (hm ³)	4,2	1,7
Instalirani protok (m ³ /s)	60,00	79,80
Instalirana snaga (MW)	48	30
Godišnja proizvodnja (GWh)	232	175

Na području Kantona izgrađeno je i pušteno u rad 37 mini hidroelektrana čija je ukupna proizvodnja električne energije u 2021 g iznosila 73.213 MWh. Kada je proizvodnja energije u pitanju u posljednje vrijeme sve je veći interes za iskorištavanjem energije sunca. Trenutno izgrađeno je i pušteno u rad 38 fotonaponskih solarnih elektrana čija je ukupna proizvodnja električne energije u 2021 g iznosila 2.248 MWh.³⁶

Poljoprivredno zemljište Kantona, zastupljeno je u ukupnoj površini sa 80.379,73 ha. Uzimajući u obzir površinu Srednjobosanskog kantona, koja iznosi 318.842,83 ha, poljoprivredno zemljište zauzima gotovo 25,21% od ukupnog obuhvata Kantona. Prirodne karakteristike tla u kantonu definišu ovaj resurs kao izrazito osjetljiv medij kojim se mora veoma pažljivo raspolagati, te se o njemu mora planski i sistematski voditi briga. Činjenice da je 84,2% teritorije u BiH ima nagib veći od 13%, te da je 40% zemljišta pliće od 30 cm, dok su 17% zemljišta vrlo plitka tla ukazuje da se najveći dio teritorija može svrstati u kategoriju osjetljivih tala koji zahtijevaju dodatnu brigu i posebne načine upravljanja i primjenu posebnih proizvodnih praksi. Dodatni problem u korištenju zemljišta predstavlja činjenica da se najkvalitetnije poljoprivredne površine, a koje se uglavnom nalaze u dolinama rijeka, prekomjerno naseljavaju i izgrađuju, a zemljište se nepovratno gubi. Postojeće poljoprivredno zemljište u Kantonu, prema agrozonama ima slijedeće omjere: Od ukupuno 80.379,73 ha poljoprivrednog zemljišta 20.904,66 ha ili 26,1% pripada I agrozoni, 54.381,59 ha ili 67,66% pripada II agrozoni i 5.093,48 ha ili 6,34% pripada III agrozoni³⁷. U strukturi sjetvenih površina na području kantona dominiraju žita, prije svega kukuruz koji je dominantna kultura za spremanje stočne hrane, pšenica, zob, ječam i raž. Prinosi ovih kultura jako variraju, ovisno o vremenskim uvjetima s obzirom da gotovo ne postoje sistemi za navodnjavanje, te zaštitu od leda i drugih vremenskih nepogoda. Značajan udio u strukturi sjetvenih površina imaju kupusi, paprike i djeteline lucerke. Tradicionalno se na području kantona se uzgajaju povrtlarske kulture kao što je krompir a sve veći značaj ima plastenička proizvodnja. U strukturi voćarskih kultura zastupljena je proizvodnja jabučastog, jezgrastog, koštičavog i jagodičastog voća. U ukupnoj voćarskoj proizvodnji dominira proizvodnja šljiva i jabuka, koje kao i ostale voćarske kulture bilježe blaga povećanja broja rodni stabala ali i velike oscilacije u prinosima, ovisno o vremenskim uvjetima. Na području Kantona do sada nije izgrađen ni jedan sistem za navodnjavanje poljoprivrednih površina. Bili su izrađeni projekti za navodnjavanje priobalja Vrbasa između Gornjeg i Donjeg Vakufa (za oko 3500 ha); priobalja Lašve između Doca i Bile (oko 600 ha) i oko 200 ha površine uz rijeku Lepenicu uzvodno od Kiseljaka. Do realizovanja

³⁶ Službeni podaci Ministarstva privrede SBK/KSB za 2021. godinu

³⁷ Studija upotrebne vrijednosti zemljišta za Srednjobosanski kanton

tih sistema nije došlo, a do danas su na navedenim područjima poljoprivredne površine znatno smanjene, zbog izgradnje mnogih stambenih i drugih objekata.

Šume i šumska zemljišta u kantonu zauzimaju površinu od $P=218.268,21$ ha ili 68,46% od ukupne površine obuhvata i imaju relativno velike količine drvene mase. Šumama su obrasli masivi Vranice, Raduše, Vlašića, Koprivnice, Semešnice i Krezluka. Najveće površine šumskog zemljišta čine visoke šume sa prirodnom obnovom (1000), i njihova površina iznosi 111.612,61 ha, zatim izdanačke šume (4000) sa površinom od 38.044,00. Najmanje površine šumskog zemljišta su izgrađene površine (8000) koje iznose 1.047,43, zatim goleti i šibljac (5000) sa površinom od 2.812,17 ha. U državnom vlasništvu se nalazi $P=207.413,11$ ha ili 94%, dok je u privatnom vlasništvu $P=10.855,11$ ha ili 6%. Državne šume su rasprostranjene u većim kontinuiranim kompleksima, dok su privatne usitnjene na manjim površinama ³⁸. Prema podacima iz Kantonalnog plana zaštite okoliša za period 2015-2025. godina, drvena masa na području SBK iznosi 27.414.189 m³, što iznosi 19% ukupne drvene zalihe u FBiH. Zapreminski prirast u državnim šumama iznosi 695.369, što opet iznosi 21% u odnosu na šume FBiH. Godišnji mogući obim sječe iznosi 502.179, odnosno 20% u odnosu na FBiH. Proizvodnja šumskih sortimenata u Kantonu u razdoblju 2015.–2019. godina, zasniva se na proizvodnji trupaca četinarara, koji podrazumijevaju drvene sortimente odgovarajućih fizičkih i mehaničkih svojstava, namijenjenih za dalju mehaničku preradu i proizvodnji ogrjevnog drveta liščara, koje podrazumijeva drvo namijenjeno za ogrjev ili proizvodnju drvenog uglja. Prodaja šumskih sortimenata je također najvećim dijelom zasnovana na prodaji spomenute dvije vrste sortimenata.

Na prostoru Kantona postoje značajne rezerve uglja raspoređene u tri bazena (bugojanski, jajački i sarajevsko-zenički), zatim ležišta crnih metala (željeza, pirit i mangana) i značajna nalazišta nemetala (barita, gipsa, dolomita, kvarca itd.), oko 200 stotine nalazišta različitih obojenih metala od kojih najveći značaj ima ruda boksita, zatim cink, olovo, srebro, živa i zlato. Na području Kantona nalaze se nalazišta lignita na području Vrbaske doline (Rudnik „Gračanica“ kod G. Vakufa), mrkog uglja na području Lašvanske doline (Rudnik „Abid Lolić“ kod Travnika), te zemnog plina na području Kiseljaka. Pored toga zastupljene su i druge industrijske mineralne sirovine kao što su rude aluminijske boksit na području Jajca i Donjeg Vakufa; rude željeza – magnetiti, hematiti i limoniti (planina Radovan), rude gipsa (Gornji Vakuf-Uskoplje), rude kvarcita, žive, bakra, olova, cinka (Gornji Vakuf-Uskoplje), te građevinski materijali kao što su tehnički i arhitektonsko građevinski kamen u koji spadaju dolomiti (Bugojno, Jajce, Fojnica, Vitez, Kiseljak, Novi Travnik), krečnjaci (D.Vakuf, Fojnica), kvarc-dioriti, rioliti, mramori, tufoi i sedre, kao i gline (Busovača, Kiseljak) ³⁹.

Rudarstvo je grana koja ima veliku razvojnu mogućnost na ovom području, obzirom na dostupnost i visok kvalitet mineralnih sirovina. Međutim, produktivnost i poslovanje većine privrednih subjekata koji se bave ovom granom privrede je umanjena, jer tehnologija kojom se obavljaju procesi eksploatacije i ekstrakcije ruda i mineralna je zastarjela, a dodatni problem pričinjava i manjak adekvatne stručne radne snage. Privredna društva koja se bave vađenjem ruda i kamena na području Kantona, gotovo sve svoje proizvode plasiraju na domaćem tržištu. U oblasti proizvodnje mineralnih sirovina u Kantonu, najznačajnija je

³⁸ Prostorni plan SBK/KSB 2005-2025 godina

³⁹ Strategija razvoja SBK/KSB 2021. – 2027. godina

proizvodnja dolomita, koja se obavlja u više površinskih kopova, potom uglja lignita (Rudnici Gračanica i Han Bila), koja obuhvata 71% ukupne proizvodnje mineralnih sirovina.

Prirodni resursi, poput obradivog zemljišta, šumski fond i vodni potencijal, te mineralne sirovine i nalazišta ruda imaju značajnu ulogu kada je u pitanju razvoj Kantona. Kanton raspolaže značajnim razvojnim resursima, a posebno: ljudskim, finansijskim, infrastrukturnim (saobraćajnim, energetske, telekomunikacijskim, vodovodnim, komunalnim), privrednim i drugim resursima, koji uz prirodne resurse predstavljaju dobru polaznu osnovu za strateško planiranje njegovog razvoja u oblasti socijalnog stanovanja.

Kanton obuhvata geografsko jezgro Bosne i Hercegovine koje se svojom zapadnom polovinom naslanja na jugoistočne dijelove makro regiona Bosanska krajina, a istočnom polovinom koincidira sa krajnjim sjeverozapadnim područjima sarajevsko-zeničke makro ekonomske regije. Njegov položaj, naročito u saobraćajno-geografskom smislu, ima poseban značaj. Dijagonalno - tranzitna pozicija obilježena je pravcima sjeverozapad - jugoistok (Bihać – Travnik – Sarajevo - Goražde) i sjeveroistok - jugozapad (Tuzla – Zenica – Travnik – Bugojno – Mostar - Ploče, odnosno Neum, te od Bugojna za pravac Livno - Split). Na području Kantona postoji mreža magistralnih cesta u dužini od 260,6 km i regionalnih u dužini od 337 km. Planirana izgradnja brze ceste Lašva-Travnik-Jajce-Bihać (B1) – Navedeni projekat se smatra bitnim za povezivanje Srednjobosanskog kantona sa susjednim kantonima u FBiH, odnosno veza na koridor Vc te dalje prema jugu u Ploče i na sjever izlaz u Svilaju. Ova saobraćajnica je neophodna sa aspekta rasterećenja saobraćaja na postojećoj magistralnoj cesti. Obzirom da postoje urađeni glavni projekti za očekivati je da će dionica od Lašve do Travnika biti vrlo brzo aktualizirana i ići u izvođenje, dok se za preostali dio od Travnika do Jajca i dalje trenutno radi projektna dokumentacija. Brza cesta Travnik-Bugojno (B2) – je takođe važan pravac za povezivanje Srednjobosanskog kantona sa Kantonom 10 i izlaz prema Hrvatskoj. U odnosu na prethodno navedeni koridor projektna dokumentacija je u početnoj fazi. Cijelo područje Kantona povezano je telekomunikacijskim vezama, pretežno optičkim vodom.

Na području Kantona razvijena je prerađivačka industrija (metalna, drveno-prerađivačka, tekstilna, sekundarne sirovine, kožna obuća i grafika). Trgovina i poljoprivredna proizvodnja su dominantne na području Kantona. Ukupan broj poslovnih subjekata u 2017. godini iznosio je 12.545. i učestvuje u ukupnom broju poslovnih subjekata Federacije BiH sa 9,27 %. U 2018. godini broj poslovnih subjekata iznosi 12.967 i veći je za 420 poslovnih subjekata u odnosu na prethodnu godinu. U 2019. godini broj poslovnih subjekata iznosi 13.179 i veći je za 212 poslovnih subjekata u odnosu na prethodnu godinu i čini 9,16% od ukupnog broju poslovnih subjekata u federaciji BiH . Najviše pravnih osoba i jedinica u 2019. godini je registrirano u djelatnostima trgovine na veliko i malo (25,8%), ostale uslužne djelatnosti (19,6%) te prerađivačke industrije (11,3%), a najviše obrta registrirano je, također, u djelatnosti trgovine na veliko i malo (22,8%), zatim ugostiteljstva (15,5%) i prerađivačke industrije (13,5%).⁴⁰

Građevinsko zemljište je osnovni resurs na kome se razvija građevinarstvo, a njegova pravilna i racionalna upotreba je bitna pretpostavka održivog razvoja, na dobrobit sadašnje generacije i budućih generacija. Na osnovu popisa iz 2013 godine, izvršen je popis broja i veličine postojećih stambenih jedinica po općinama, gdje je utvrđeno da na prostoru Kantona ima

⁴⁰ Strategija razvoja SBK/KSB 2021. – 2027. godina

105.586 stambenih jedinica ukupne površine 8.246.531 m².⁴¹ Dobiveni bilansi trebaju poslužiti kao podloga za izradu projekcije razvoja, u smislu planiranja površina namijenjenih pretežno stambenoj izgradnji i broja potrebnih novih stambenih jedinica. Ne postoje zvanična procjena o potrebnom broju novih stambenih jedinica u sadašnjem trenutku ili u budućnosti i broju postojećih jedinica kojima je potrebno kvalitativno unapređenje. Ovo ukazuje na potrebu sveobuhvatne analize stanja postojećih stambenih objekata, jednorodnog i kolektivnog stanovanja, njihove tipološke i prostorne distribucije, njihovih strukturnih i energetskih performansi, kako bi se mogle napraviti kvalitetne procjene potreba za izgradnjom novih i unaprijeđenjem postojećih stambenih jedinica. Za planiranje prostora u Kantonu potreban je mnogo razumniji odnos i pravilno vrednovanje ovog resursa, kako iz aspekta rente, tako i iz aspekta usklađivanja zakonskog okvira zajedničkog uticaja teritorijalno-ekonomskog razvoja u prostoru. Planiranje prostora jeste promišljena upotreba resursa prirodnog prostora i onih koje je stvorio čovjek, sa jasnom vizijom za racionalnu upotrebu i dugoročno održive razvojne efekte. Ukupan broj stanova na području Kantona iznosi 105.586 stanova, a broj domaćinstva iznosi 77.881.⁴² U odnosu na prethodne podatke proizilazi da je omjer 1,35 stambenih jedinica po domaćinstvu, tj. da je u svim općinama došlo do suficita stambenog fonda, što je i očekivano obzirom na konstantan pad broja stanovnika koji se bilježi iz godine u godinu. Međutim, za precizno utvrđivanje pomenutog suficita, bilo bi potrebno je izvršiti detaljno istraživanje i praćenje stanja obzirom na stalne promjene.

Održivi razvoj i funkcioniranje Kantona u mnogome ovisi od resursa sa kojim raspolaže. Kanton je peti po veličini u Federaciji BiH i očekivano generiše znatne ljudske i prirodne potencijale, koji se u odnosu na iskorištenost i adekvatno upravljanje istima, koriste u razvoju i održivom kreiranju privredne politike na visokom nivou. Svaka od 12 općina u sastavu Kantona igra važnu ulogu u ovom procesu, a zahvaljujući raznolikosti svojih prirodnih, stvorenih i stečenih potencijala, koji se kreću od geografskih raznolikosti i dobrog geostrateškog položaja u mikro okvirima, pa sve do makroekonomskih atributa.

Govoreći o prirodnim potencijalima kao preduslovu za razvoj, a imajući u vidu trenutne kapacitete, ne smije se zanemariti činjenica da je Srednjobosanski kanton prostor na kojem se nalaze značajne rezerve uglja, ležišta crnih metala i nemetala, obojenih metala, industrijskih mineralnih sirovina, potom rude gipsa, rude kvarcita, žive, balra, olova i cinka, ali i građevinski materijali kao što su tehnički i arhitektonsko – građevinski kamen. Naravno, drugi prirodni potencijali, kao što su poljoprivredno zemljište, šumska prostranstva, bogatstvo pitke vode, zajedno sa mineralnim resursima i razvojnim resursima (posebno ljudskim, finansijskim, infrastrukturnim, privrednim i dr.) imaju nemjerljiv značaj za razvoj ovog Kantona.

Kako Kanton raspolaže bogatim razvojnim resursima može se s pravom reći da postoje dobre polazne osnove za ekonomsku održivost, pravilno i održivo planiranje razvoja koje je u skladu sa ekološkim i održivim ekonomskim principima u kojima se ravnomjerno razvijaju urbana i ruralna područja, a u sklopu toga i planiranje razvoja ukupne stambene politike, u okviru koje će značajano mjesto zauzimati socijalno neprofitno stanovanje.

⁴¹ Federalni zavod za statistiku – Pregled stanja stambenog fonda po kantonima i općinama

⁴² Federalni zavod za statistiku – Domaćinstva i porodice

3.2.4 Stanovništvo

Prema preliminarnim rezultatima popisa stanovništva provedenog 2013. godine na području KSB živi 254.686 stanovnika, odnosno približno 11 % stanovništva Federacije BiH. Na istom području 1991. godine živjelo je 338.979 stanovnika, a 1999. godine 270.000 stanovnika. U tablici 25.⁴³ prema Federalnom zavodu za statistiku je prikazan broj stanovnika u Kantonu po godinama.

Tabela 25. Stanovništvo u Kantonu

	SREDNJOBOSANSKI KANTON/KANTON SREDIŠNJA BOSNA							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Površina u km ²	3.189	3.189	3.189	3.189	3.189	3.189	3.189	3.189
Stanovništvo (prisutno) u hiljadama (procj.sred.god.)	253	252	252	251	251	250	249	247

Problem gubitka i starenja stanovništva je problem sa kojim se cijela BiH, pa tako i naš Kanton suočavaju posljednjih nekoliko decenija. U tablici⁴⁴ prikazan je broj stanovnika u Kantonu i Federaciji Bosne i Hercegovine po godinama starosti u periodu od 2015. g. do 2020. g.

Tabela 26. Starosna struktura u KSB

	Starosni intervali			
	UKUPNO	0-14	15-64	65 I VIŠE
2015				
SBK	252.682	46.629	179.935	26.118
FBiH	-	-	-	-
2016				
SBK	251.973	48.500	178.978	24.495
FBiH	2.206.231	408.724	1.556.536	240.971
2017				
SBK	251.434	38.272	180.126	33.036
FBiH	2.201.193	330.667	1.550.130	320.396
2018				
SBK	250.825	37.336	179.229	34.260
FBiH				
2019				
SBK	249.879	36.307	178.018	35.554
FBiH	2.190.098	320.184	1.526.894	343.020
2020				
SBK	249.062	35.271	176.573	37.218
FBiH	-	-	-	-

U 2020. godini od ukupno 249.062 stanovnika u Kantonu, od 0-14 godina starosti je 14,2% , dok starosnoj grupi radno sposobnog stanovništva od 15 do 64 godine starosti pripada 70,9%

⁴³ Federalni zavod za statistiku – Kantoni u brojkama

⁴⁴ Federalni zavod za statistiku – Kantoni u brojkama/Federacija u brojkama

stanovništva, a 14,9 % se odnosi na populaciju od 65 godina i više. Poredeći ove podatke sa podacima za 2015. godinu kada je od ukupno 252.682 stanovnika u Kantonu, grupi od 0-14 godina starosti pripadalo je 18,5% , dok je starosnoj grupi radno sposobnog stanovništva od 15 do 64 godine starosti pripadalo 71,2% stanovništva, a 10,3 % se odnosilo na populaciju od 65 godina i više, može se zaključiti da Kanton bilježi negativan prirodni priraštaj. Broj stanovništva u grupi od 0-14 godina ima značajan pad i u navedenom periodu od 2015. – 2020. godine bilježi se smanjenje od 11.358 stanovnika ove starosne dobi. Blaži pad broja stanovnika bilježi grupa 15-65 godina, dok grup 65 i više godina bilježi značajan rast i u navedenom periodu se broj stanovništva ove starosne skupine povećao za 11.100. Analizirajući podatke iz tabele mogu se primjetiti dva negativna trenda kada je u pitanju stanovništvo, a to su negativan prirodni priraštaj i evidentno povećanje starosti stanovništva koje će doprinijeti neujednačenosti starosne, radno sposobne i ekonomske strukture stanovništva. Negativna stopa prirodnog priraštaja u Kantonu ukazuje na poremećaje u vitalnim strukturama, sa nizom negativnih posljedica. Pad stope nataliteta konstanta je već nekoliko decenija i pitanje pada nataliteta ušlo je u fazu u kojoj je demografski oporavak neizvjestan. Ovo ukazuje na neophodnost donošenja kvalitetnih pronatalitetnih mjera koje bi zaustavile negativne trendove i bar omogućile održavanje nivoa stacionarnog stanovništva, a u perspektivi i podmlađivanja populacije.

Stanovništvo značajno utiče na ukupna kretanja ekonomije u zemlji, sa jedne strane kroz ponudu rada, a sa druge strane kroz komponentu potrošnje. U Tablici 27. prikazani su podaci o prirodnom priraštaju stanovništva u općinama Kantona u periodu od 2015. godine do 2020. godine.

Tabela 27. Prirodni priraštaj u KSB⁴⁵

Grad/Općina	Prirodni priraštaj					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kreševo	-32	-33	-22	-34	-29	-46
Travnik	-34	-51	-54	-97	-163	-253
Vitez	16	34	26	14	5	-71
Kiseljak	-58	-11	-30	-60	-70	-90
Fojnica	-38	-39	-37	-64	-78	-83
Novi Travnik	31	11	49	37	-11	-55
Bugojno	-61	-67	-76	-16	-45	-115
Gornji Vakuf - Uskoplje	-34	-29	-31	-42	-43	-75
Donji Vakuf	-14	20	38	-7	-3	-10
Jajce	-98	-19	-86	-57	-73	-161
Busovača	19	-3	0	-33	-12	-42
Dobretići	0	-8	-7	-9	-11	-13
Kanton Središnja Bosna	-303	-195	-230	-368	-533	-1.014
FBiH	-1.950	-1.448	-1803	-2.543	-4.005	-

Kada je u pitanju prirodni priraštaj tendencije koje važe za Kanton važe i za općine. Ako se analiziraju samo podaci iz tabele u posmatranom periodu može se zaključiti da sve jedinice lokalne samouprave u Kantonu imaju negativan prirodni priraštaj izuzev općine Vitez koja je imala pozitivan prirodni priraštaj do 2019.g.

⁴⁵ Federalni zavod za statistiku – Kantoni u brojkama/Federacija u brojkama

Jedinice lokalne samouprave u Kantonu karakteriše velika raznolikost prema gotovo svim ključnim socijalno-ekonomskim parametrima, počev od broja i osnovnih karakteristika stanovništva, površine i geografskih osobina teritorije do raspoloživosti prirodnih resursa, stepena ekonomske razvijenosti, infrastrukturne opremljenosti i drugo.

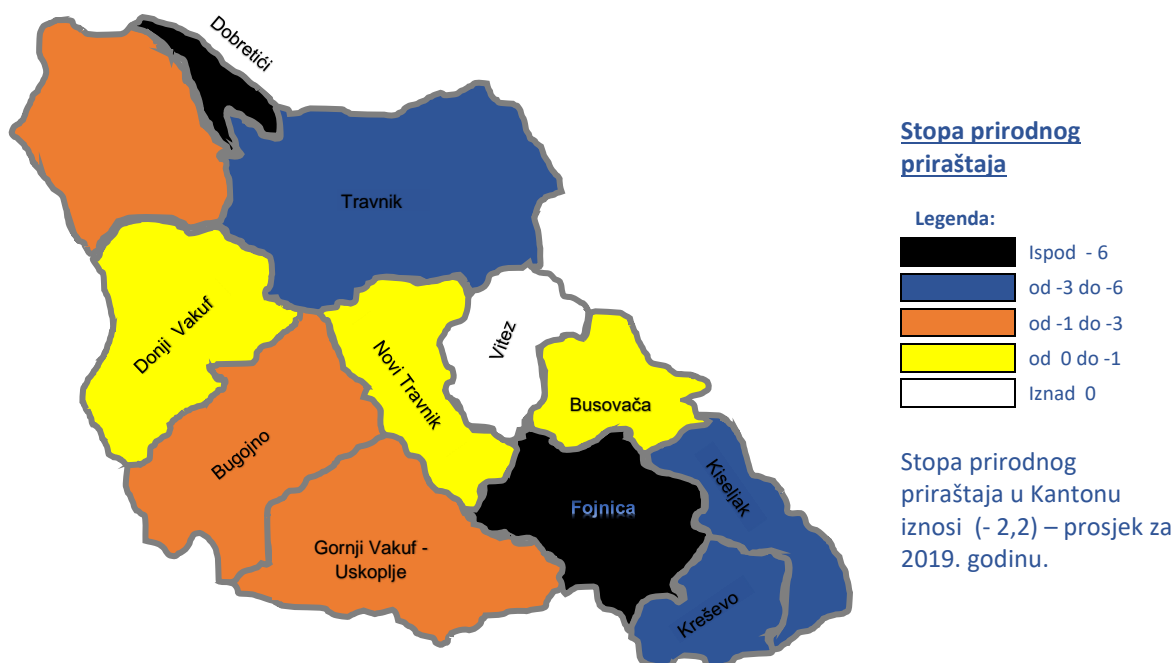
Prema podacima za 2021. godinu prosječna gustina naseljenosti Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna iznosi 77,48 stanovnika po kvadratnom kilometru.

Općina sa najvećim brojem stanovnika u Kantonu je Travnik sa 51.813 stanovnika, slijede je općina bugojno sa 30.711 stanovnika i općina Jajce sa 26.099 stanovnika, dok su općine sa najmanjim brojem stanovnika Dobretići sa 1.537 stanovnika i Kreševo sa 4.883 stanovnika.

Najveću gustinu naseljenosti imaju općine: Vitez sa 162,02 stanovnika/km² i Kiseljak sa 121,88 stanovnika/km², Busovača sa 111,38 stanovnika/km², dok najmanju gustinu naseljenosti imaju Dobretići sa 26,05 stanovnika/km², Kreševo sa 32,77 stanovnika/km², i Fojnica sa 37,56 stanovnika/km².

Analiza opće stope nataliteta ukazuje na to da Srednjobosanski kanton spada u niskonatalitetne prostore, a to je uslovljeno različitim faktorima i društveno-ekonomskim promjenama sa kojima se susreće u posljednjih nekoliko decenija. Prosječna stopa nataliteta u Kantonu je u 2019. godini bila 7,7 na 1.000 stanovnika, stopa mortaliteta 9,9 na 1.000 stanovnika, te je stopa prirodnog priraštaja imala negativan predznak sa -2,2 na 1.000 stanovnika.

Slika 4. Stopa prirodnog priraštaja po jedinicama lokalne samouprave u Kantonu u 2019.g.

Sve jedinice lokalne samouprave u 2019. godini imaju negativnu stopu prirodnog priraštaja izuzev općine Vitez. Najveću negativnu stopu prirodnog priraštaja u 2019. godini imala je općina Dobretići (- 7,0) i općina Fojnica (- 6,7), dok je samo općina Vitez imala pozitivnu stopu prirodnog priraštaja (+ 0,2).

Osnovni indikatori za Kanton kada je u pitanju broj stanovnika, pokazatelji uposlenosti i iznos prosječne neto plate u Kantonu za period od 2016. do 2020. godine prikazani su u table 28.⁴⁶

Tabela 28. Osnovni indikatori za Srednjobosanski kanton (2016–2020)

Indikatori	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Broj stanovnika u (procjena)	251.973	251.434	250.825	249.879	249.062
Broj zaposlenih	43.477	49.650	50.957	51.583	50.524
Broj nezaposlenih	38.748	36.799	34.777	32.777	34.685
Prosječna neto plata (u KM)	678	698	723	759	774

Prema podacima za 2020. godinu od ukupnog broja stanovnika Srednjobosanskog kantona najviše živi u Travniku 21%, Bugojnu 12,41%, Jajcu 10,58%, dok najmanji udio u ukupnom broju stanovnika imaju općina općina Kreševo sa 1,99% i općina Doretići sa 0,62%.

Prema podacima za 2020. godinu od ukupnog broja zaposlenih u Kantonu najviše je u Travniku 26,51%, Vitezu 13,22% i Bugojnu 10,96%, dok najmanji udio u ukupnom broju uposlenih imaju općina općina Kreševo sa 2,34% i općina Doretići sa 0,05%. S druge strane, od ukupnog broja lica u Kantonu koja traže zaposlenje, najviše je u Travniku 21,63%, Bugojnu 14,08% i Vitezu 11,35%, dok najmanji udio u ukupnom broju neuposlenih imaju općina općina Kreševo sa 1,58% i općina Doretići sa 0,17%.

Prosječna plata nakon oporezivanja u 2020. godini iznosila je 774 KM i u odnosu na 2019. godinu imala je nominalni rast od približno 2%. Posmatrano po područjima, najveće prosječne plate u Kantonu za 2020. godinu zabilježene su u slijedećim područjima: Proizvodnja i snabdjevanje/opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija 1495 KM, Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja 1457 KM i Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje 1253 KM. S druge strane najmanje prosječne plate zabilježene su u slijedećim područjima: Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla 647 KM, Građevinarstvo 538, Poslovanje nekretninama 502 KM, Djelatnosti pružanja smještaja te priprema i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo) 453 KM i Umjetnost, zabava i rekreacija 434 KM.

Prema podacima za 2020. godinu⁴⁷, 7,07% nezaposlenih dolazi iz reda lica sa višim i visokim obrazovanjem, dok je 26,14% sa srednjom stručnom spremom. Najveći procenat nezaposlenih u 2020. godini, tačnije 65,45%, čine lica iz kategorije kvalifikovanih (KV) i nekvalifikovanih (NKV) osoba. Najmanji broj nezaposlenih osoba je iz kategorije visoko kvalifikovanih (VKV), čiji udio u ukupnom broju nezaposlenih iznosi 0,29% i kategorije prekvalifikovanih (PKV) 1,04%.

Pored nezaposlenosti, nizak nivo obrazovanja je jedan od glavnih uzroka marginalizacije. Neusklađenost obrazovnog sistema u Kantonu i potražnje tržišta značajno doprinosi visokoj nezaposlenosti. Moderan obrazovni sistem od svakog pojedinca zahtijeva informisanost u odabiru zanimanja kako bi bio profesionalno konkurentan, dok kod nas još uvijek preovladava mišljenje da izbor obrazovanja treba biti isključivo u skladu s interesima i sklonostima učenika, bez obzira na potrebe tržišta rada. Obrazovna struktura stanovništva je nepovoljna i govori o

⁴⁶ Federalni zavod za statistiku – Kantoni u brojkama/Federacija u brojkama

⁴⁷ Federalni zavod za statistiku – Kantoni u brojkama

odsustvu ključnih vještina, što otežava mogućnost njihovog zapošljavanja i produbljuje isključenost u svim aspektima.

Prema podacima⁴⁸ prosječna isplaćena penzija u Kantonu za decembar 2020. godine iznosila je 427,15 KM i u odnosu na decembar 2019. godine veća je za 13,68 KM, što predstavlja nominalni rast od 3,3%. Trend rasta penzija nastavlja se i u 2021. i 2022. godini. Broj penzionera 2017. godini iznosio je 39.062 sa tendencijom rasta do 2019. godine, kada je broj penzionera iznosio 39.589, dok je blaži pad zabilježen u 2020. godini i u decembru 2020. godine broj penzionera je iznosio 39.543.

4. SWOT ANALIZA

Kao sinteza svih navedenih aktivnosti, analiza i istraživanja u SWOT analizi je prikazano trenutno stanje sistema socijalnog stanovanja u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu Stredišnja Bosna. Ovako definisana SWOT analiza, zajedno sa temeljnom analizom trenutne situacije, daje i osnovne elemente za definisanje strateških ciljeva. Ova analiza treba da bude osnov za kreiranje ciljeva razvoja sistema socijalnog stanovanja.

Sinteza ocjena stanja kroz SWOT analizu	
SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Usvojen Zakon o socijalnom stanovanju Srednjobosanskog kantona, te podzakonski akti; ➤ Postojanje zakonske regulative iz oblasti prostornog uređenja i građenja Srednjobosanskog kantona; ➤ Postojanje zakonske regulative iz oblasti socijalne zaštite, civilnim žrtvama rata i o obiteljima s djecom; ➤ Uređen sistem socijalne zaštite kroz zakonsku regulativu, strategije i pravilnike na cijelom prostoru kantona. ➤ Razgranata mreža CSR ili službi u svim općinama kantona ➤ Postojanje određenog fonda stambenih jedinica socijalnog stanovanja izgrađen kroz kreditna sredstva i donacije ili obezbjeđen na drugi način, koji je u javnoj svojini; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nepovoljna demografska kretanja, migriranje iz ruralnih prema urabanim sredinama, prema većim centrima u FBiH ili van zemlje; ➤ Nedovoljan fond stambenih jedinica za potrebe socijalnog stanovanja u gradovima; ➤ Razlike u veličini, stepenu razvijenosti i kapacitetu jedinica lokalne samouprave za rješavanje potreba socijalnog stanovanja; ➤ Otežan pristup finansijskim sredstvima za realizaciju projekata socijalne stanogradnje; ➤ Ograničena sredstva u Budžetima Kantona i općina za financiranje projekata izgradnje stanova za socijalno-neprofitno stanovanje; ➤ Nedostatak ljudskih resursa za pripremu i upravljanje projektima; ➤ Nedovoljno efikasna administracija u općinskim upravama i nepostojanje

⁴⁸ Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje – Popis iz penzija po vrstama, broju, kantonima i općinama

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Primjena Zakona o socijalnom neprofitnom stanovanju omogućava Vladi kantona i općinama rješavanje stambenih problema građana koji na tržištu ne mogu riješiti stambeno pitanje, sa posebnim fokusom na ugrožene kategorije stanovništva; ➤ Postojanje Zakona o javno - privatnom partnerstvu pogoduje ulaganju u oblast izgradnje stanova za socijalno-neprofitno stanovanje; ➤ Bogatstvo prirodnih resursa kao što su šume, vode, poljoprivredno zemljište i planine, te raznovrsnost rudnog bogatstva i minerala su potencijal za sveukupni razvoj kantona pa i razvoj socijalno-neprofitnog stanovanja; ➤ Centralni geostrateški položaj i prometni značaj kantona u Federaciji i Bosni i Hercegovini; ➤ Bogato kulturno i povjesno nasljeđe, industrijska kultura i trgovačka tradicija; ➤ Značajni ljudski i kadrovski potencijali, kao i veliki broj mladih i obrazovanih osoba na području Kantona; ➤ Obrazovni sistem od osnovnog do Sveučilišnog nivoa kao temelj zdravijeg i sretnijeg života svakog pojedinca; ➤ Razvijen institucionalni okvir; ➤ Solidno razvijen nevladin sektor za pružanje usluga i partnersku saradnju; 	<p>sistematiziranih radnih mjesta koji će se baviti pitanjima socijalnog stanovanja;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nedovoljna obučenost kadra u institucijama koje se bave socijalnim stanovanjem na svim nivoima, za upravljanje pojedinim aspektima socijalnih stambenih programa, a posebno finansijskim i aspektima rada sa korisnicima; ➤ Opterećenje jedinica lokalne samouprave socijalnim potrebama stanovništva; ➤ Nepostojanje evidencija o svim nekretninama u jedinicama lokalne samouprave; ➤ Nedovoljan stambeni fond u javnoj svojini za izdavanje u zakup po povoljnim uslovima; ➤ Nedostatak sredstava u javnim budžetima izmirenje svih obaveza prema svim kategorijama korisnika socijalne zaštite; ➤ Ograničena sredstva i instrumenti koji bi stimulisali saradnju jedinica lokalne samouprave na zajedničkim projektima; ➤ Nedostatak lokalnih inicijativa i prevelika očekivanja od viših nivoa vlasti; ➤ Sporo rješavanje imovinsko-pravnih odnosa; ➤ Nepostojanje stambenog fonda na nivou kantoan i općina kao stalnog i održivog izvora finansiranja programa socijalnog stanovanja; ➤ Naslijeđeni neriješeni imovinsko-pravni odnosi koji ograničavaju razvoj i upravljanje resursima; ➤ Nedostatak objedinjenih baza podataka o stambenim potrebama i mogućnostima za razvoj sektora socijalnog stanovanja na lokalnom nivou, te zastarjelost opreme i tehnologije; ➤ Visoka stopa nezaposlenosti i niske primanja uposlenih; ➤ Nedostatak određene radne snage deficitarnih zanimanja; ➤ Nedovoljna iskorištenost prirodnih resursa i slab marketing; ➤ Potencijalna mogućnost zloupotrebe socijalnog stanovanja, usljed nedovoljno razvijenog sistema kontrole svih aktera, kao i korisnika socijalnog stanovanja.
--	---

Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Primjena donesenih strateških razvojnih dokumenata na nivou kantona, te unapređenje statistike, evidencija i baza podataka u oblasti stanovanja; ➤ Primjena Zakona o socijalnom neprofitnom stanovanju; ➤ Mogućnost korištenja sredstava za socijalnu stambeno zbrinjavanje iz kreditnih zaduženja BIH prema Razvojnoj banci Vijeća Europe-CEB; ➤ Edukacija šire javnosti o značaju socijalnog stanovanja i koristi za cjelokupnu zajednicu od ovog vida stambenog zbrinjavanja; ➤ Bolja socijalna uključenost ugroženih kategorija stanovništva ➤ Korištenje Zakona o javno-privatnom partnerstvu kao modela za bolje iskorištavanje resursa za zajedničko, kooperativno djelovanje javnog sektora s privatnim sektorom u oblasti socijalnog neprofitnog stanovanja. ➤ Ulaganje u privredni razvoj, razvijanje perspektivnih oblasti-poljoprivreda, turizam i podrška malim biznisima. ➤ Korištenje fondova EU (IPA fondovi) i međunarodnih organizacija usmjerenih na razvoj različitih oblasti od interesa za lokalnu samoupravu; ➤ Korištenje pretpristupnih fondova za jačanje infrastrukture i razvoj ljudskih resursa; ➤ Kreiranje preduslova za dolazak novih investitora; ➤ Jačanje saradnje sa dijasporom; ➤ Interes građana za stvaranja boljih uslova za rješavanje njihovih osnovnih stambenih potreba; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nizak stepen realizacije u provođenju strateških dokumenata; ➤ Opšta ekonomska situacija i aktuelne lokalne i regionalne prilike i stalna politička previranja; ➤ Nedovoljan politički interes za razvoj socijalnog stanovanja i nerazumijevanje njegovog značaja; ➤ Komplikovane i spore administrativne procedure i nedovoljno atraktivan poslovni ambijent za investiranje; ➤ Dalji pad životnog standarda, rast cijena, inflacija i poremećaji na tržištu rada; ➤ Poremećaj u demografskoj strukturi stanovništva (odlazak mladih radno sposobnih ljudi i perspektivnih kadrova); ➤ Nedovoljno stimulativni poslovni ambijent i nedostatak radnih mjesta; ➤ Postojanje sive ekonomije i nelojalne konkurencije; ➤ Neriješeni imovinsko-pravni odnosi; ➤ Veliki broj nelegalno izgrađenih objekata i nepostojanje zakona o legalizaciji; ➤ Nepostojanje jedinstvenih i ažuriranih baza podataka o prostoru, broju i stanju objekata u javnom vlasništvu, broju osoba u potrebi za socijalno-neprofitno stanovanje; ➤ Nedostatak finansija u budžetu kantona za rješavanje stambenih problema građana a posebno ugroženih kategorija, koji na tržištu ne mogu riješiti stambeno pitanje; ➤ Negativan uticaj ekonomske krize i rasta troškova života na ekonomsku situaciju građana i prijetnja od daljeg povećanja socijalno-ugroženih kategorija; ➤ Neusklađenost potreba i postojeće legislative; ➤ Česta materijalno-stambna zavisnost mladih od roditelja; ➤ Negativan pšrirodni priraštaj u svim općinama kantona.

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Neizgrađeno zemljište sa potrebnom infrastrukturom u lokalnim zajednicama pogodno za izgradnju stanova za socijalno-neprofitno stanovanje; ➤ Izgrađeni objekti, koje je moguće adaptirati za potrebe socijalnog stanovanja; ➤ Povoljni prirodni uslovi za korištenje održivih i obnovljivih izvora energije; ➤ Povećanje fonda stambenih jedinica socijalnog stanovanja adaptacijom starih ili dogradnjom postojećih stambenih jedinica u vlasništvu lokalne zajednice; ➤ Izmjene i dopune zakonske regulative u vezi sa stambenim i finansijskim zakonima; ➤ Izrada sveobuhvatne stambene strategije kantona. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nedovoljna finansijska sredstva za kvalitetno rješavanje svih potreba stanovništva; ➤ Ekonomska kriza i politička nestabilnost u zemlji i okruženju; ➤ Pojačanje negativnih efekata zbog uticaja svjetske ekonomske krize; ➤ Nagle promjene kretanja na tržištu kapitala i na stambenom tržištu; ➤ Porast socijalnih stambenih i drugih potreba stanovništva, koje neće biti moguće riješiti u kratkom roku i bez dodatnih sredstava; ➤ Porast stambenih potreba nastalih usljed različitih nepredviđenih okolnosti (nemogućnost vraćanja kredita, izvršenje hipoteke i slično); ➤ Dalje propadanje i otuđivanje javnog stambenog fonda; ➤ Interne migracije stanovništva unutar kantona i sve izraženija neravnoteža urbanih i ruralnih područja.
---	---

5. VIZIJA

Prostor ugodnog i sigurnog života i pristupačnog stanovanja dostojnog čovjeka za sve građane

Strategija socijalnog stanovanja Srednjobosanskog kantona treba da posluži kao osnov po kojem će se razvijati sistem socijalnog neprofitnog stanovanja i osnov je za kreiranje planova i lokalnih strategija socijalnog stanovanja u jedinicama lokalne samouprave koji će dovesti do ostvarivanja opšteg cilja strategije.

Opšti cilj: Obezbjedeno pristupačno stanovanje dostojno čovjeka za sve građane kantona

Vizija treba da bude osnova za inspirativan rad i djelovanje svih institucija i organa od kantonalnog do lokalnog nivoa, kao svih građana kako bi se u što većoj mjeri ostvario opšti cilj strategije i realizovali strateški ciljevi. U skladu sa ovim opšti cilj stambene politike socijalnog stanovanja treba biti da se građanima kantona, odnosno domaćinstvima ili pojedincima za koje postoji potreba ovog vida stanovanja a koji iz socijalnih, zdravstvenih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu da osiguraju stan po tržišnim uslovima obezbjede stambene jedinice odgovarajućeg standarda i kvaliteta. Korisnici ovog vida stanovanja mogu biti i druge kategorije stanovništva u skladu sa Zakonom⁴⁹, kao što su na primjer osobe

⁴⁹ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju SBK („Službeni glasnik SBK“, broj 10/21),

deficitarnih zanimanja koje se ne mogu naći na tržištu rada ili ih ima nedovoljno, a od posebnog su značaja za razvoj jedinica lokalne samouprave.

Da bi se ovaj opšti cilj učinio realnijim neophodno je ispoštovati sljedeća načela; a) zaštite opšteg interesa, b) ekonomske dostupnosti, c) pravne sigurnosti, d) trajnosti i održivosti objekata, e) pristupačnosti, f) energetske efikasnosti, g) zaštite zdravlja i životne sredine, h) zaštite od prirodnih i drugih nesreća, i) kulturološke prihvatljivosti.

5.1 Načela u sprovođenju Strategije

U sprovođenju Strategije, potrebno je poštovati osnovna načela na kojima se zasniva sistem socijalnog stanovanja i to:

- **Zaštita opšteg interesa**, što podrazumijeva vladavinu prava i da se kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave pridržavaju Ustava, zakona i drugih propisa, što će obezbjediti zakonitost, transparentnost i pravednost u ostvarivanju prava korisnika;
- **Ekonomska dostupnost**, koja se odnosi na obezbjeđivanje finansijske pristupačnosti - dostupnosti stambenih jedinica građanima sa niskim primanjima;
- **Pravna sigurnost**, koja se odnosi na sprovođenje nadležnosti koje su dodijeljene jedinicama lokalne samouprave, na najbolji način, u interesu svih građana, uz uvažavanje nadležnosti drugih institucija viših nivoa vlasti, dobru ciljanost i pravednost kod izbora korisnika, što podrazumijeva pružanje prilike da se riješe stambena pitanja u skladu sa zadatim uslovima propisanim zakonskim propisima, a posebno vodeći računa o najugroženijim kategorijama;
- **Trajnost i održivost objekata**, koja se odnosi na; a) finansijsku održivost, koja podrazumijeva da se sa što manje sredstava postignu što bolji efekti, da postoje realni izvori finansiranja stambenih jedinica socijalnog stanovanja za plaćanje svih neophodnih troškova, kao i povrat uloženi sredstava do nivoa koji ne ugrožava egzistenciju korisnika koji koriste ovaj vid stanovanja, b) Ekonomsku održivost, koja podrazumijeva da socijalno stanovanje ne smije da smanjuje ekonomsku efikasnost u oblasti stanogradnje, tj. da kviri slobodno funkcionisanje stambenog tržišta i c) Fiskalnu održivost, koja podrazumijeva postavku socijalnog stanovanja tako da bude u skladu sa realnim mogućnostima finansiranja od strane Srednjobosanskog kantona i jedinica lokalne samouprave;
- **Pristupačnost**, što podrazumijeva dostupnost stanova za socijalno neprofitno stanovanje što širem spektru korisnika, a posebno domaćinstvima ili pojedincima koji iz socijalnih, zdravstvenih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu da osiguraju stan po tržišnim uslovima obezbjeđe stambene jedinice odgovarajućeg standarda i kvaliteta;
- **Energetske efikasnosti**, koja se odnosi na efikasno korištenje resursa, a vodeći računa o racionalnom korišćenju obnovljivih resursa i podsticanje inovativnih rješenja i obnovljivih prirodnih resursa, naročito se odnosi na „energetsku efikasnost“⁵⁰. Načelo

⁵⁰ Direktiva Evropske unije 2002/91 o energetske efikasnosti zgrada (Energy Performance of Buildings Directive), data definicija energetske efikasnosti „količina energije koja se stvarno utroši ili procijenjena količina energije potrebne za standardno korišćenje zgrade koje obuhvata grijanje, grijanje tople vode, hlađenje, ventilaciju i rasvjetu.

energetske efikasnosti podrazumjeva sumu isplaniranih i provedenih mjera čiji je cilj korištenje minimalno moguće količine energije tako da nivo udobnosti življenja i stopa proizvodnje ostanu sačuvane na zadovoljavajućem nivou;

- **Zaštita zdravlja i životne sredine**, podrazumijeva skup različitih postupaka i mjera koji sprečavaju ugrožavanje životne sredine s ciljem očuvanja biološke ravnoteže. Očuvanje ekološke ravnoteže treba da predstavlja trajnu obavezu svih članova društva jer zdravlje, životna sredina i socijalni uslovi predstavljaju kompleks oblasti i problema koji su u stalnoj interakciji. Briga o životnoj sredini je prioritet od sveukupnog značaja za društvo. Zdrava životna sredina je osnov za očuvanje ljudske egzistencije, zdravog razvoja društva i bitan faktor za nivo života stanovništva;
- **Zaštita od prirodnih i drugih nesreća**, je jedno od osnovnih načela civilne zaštite. Ono se odnosi na sve aktivnosti koje se poduzimaju kako bi se smanjile posljedice prirodnih i drugih nesreća. Ono podrazumjeva programiranje, planiranje organiziranje, obučavanje i osposobljavanje, provedbu, nadzor i financiranje mjera i djelatnosti za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća s ciljem sprečavanja opasnosti, smanjenja broja nesreća i žrtava, te otklanjanja i ublažavanja štetnih djelovanja i posljedica prirodnih i drugih nesreća.
- **Kulturološke prihvatljivosti**, podrazumjeva garantovanje i promovisanje različitosti kulturnih izraza pretpostavlja priznavanje jednakosti dostojanstva i poštovanja svih kultura, uključujući kulture pripadnika manjina i autohtonih naroda. Različitost se može štiti i promovirati samo ako su garantovana ljudska prava i temeljne slobode. Zaštita, promoviranje i očuvanje kulturne različitosti predstavljaju osnovni uslov održivog razvoja u cilju dobrobiti sadašnjih i budućih generacija. Pošto je kultura jedan od temelja razvoja, kulturni aspekti razvoja su važni isto koliko i ekonomski aspekti, i ljudi i narodi imaju temeljno pravo da u njima učestvuju i uživaju.

Bitan aspekt socijalnog-neprofitnog stanovanja je sistemski pristup planiranju i upravljanju razvojem socijalno-neprofitnog stanovanja. Ovo podrazumijeva održiv razvoj u skladu sa navedenim načelima i zasnovan na utvrđenim prioritetima i izradi planova ili strategija socijalnog stanovanja jedinica lokalne samouprave, usklađenih sa strateškim dokumentima viših nivoa vlasti u skladu sa potrebama i dostupnim sredstvima za finansiranje.

6. STRATEŠKI CILJEVI I MJERE

Na osnovu socioekonomske i SWOT analize postavljen je osnov za definisanje strateških ciljeva socijalnog stanovanja u Srednjobosanskom kantonu.

Ciljevi predstavljaju korak naprijed u razradi vizije i kada su precizno formulisani, usmjeravaju sve učesnike na izvršavanje zajedničkog posla. Oni predstavljaju izraz stanja koje želimo postići, ali i resurse kojima raspolažemo, odražavaju i prošlost, odnosno sadašnjost a usmjereni su na budućnost.

U tom smislu, da bi se dostigla utvrđena vizija razvoja socijalnog stanovanja, neophodno je realizovati definisane strateške ciljeve.

Cilj 1. Obezbjeden održiv razvoj socijalnog neprofitnog stanovanja kroz sistemski pristup u skladu sa potrebama.

Mjera 1.1.

Razvoj i unapređenje institucionalne osnove za sprovođenje politike socijalnog stanovanja (Zbog povećanja obima poslova neophodno je jačanje kapaciteta institucija koje su zadužene za donošenje i provođenje stambenih politika, na kantonalnom i lokalnom nivou).

Mjera 1.2.

Dalji razvoj i unapređenje strateških dokumenata u oblasti socijalnog stanovanja.

(Svi planski i Strateški dokumenti podrazumijevaju analitičko-plansku osnovu za javnu intervenciju na svim nivoima vlasti. Potrebe za mjenjanjem, unaprijeđenjem ili dopunom strateških dokumenata određivat će se na osnovu informacija o realizaciji strategije, informacija iz lokalnih zajednica i nadležnih organa i službi koje nam daju neophodnu i cjelovitu informaciju o potrebama i stanju stambenog fonda socijalnog stanovanja na terenu.

Mjera 1.3.

Razvoj zakonskog okvira u svim oblastima koja su od značaja za politiku socijalnog stanovanja. (Obrazloženje: Razvoj stambenih, finansijskih, socijalnih i dr. Zakona i uvođenje subvencija, poreskih olakšica i slično, kako bi se ispunio osnovni princip u oblasti socijalnog stanovanja da izdvojena budžetska sredstva treba utrošiti efikasno, pomažući onima kojima je stambena podrška najpotrebnija).

Cilj 2. Povećan broj stambenih jedinica za potrebe socijalnog neprofitnog stanovanja.

Mjera 2.1.

Obezbjediti stabilne budžetske izvore finansiranja objekata i stambenih jedinica namjenjenih za socijalno stanovanje i puna koordinacija svih budžetskih izdvajanja za stanovanje na kantonalnom i lokalnom nivou. Kreiranje preduslova za povećanje interesa za ulaganje u ovu oblast i privlačenje novih investitora, te jačanje saradnje sa dijasporom, a sve u cilju povećanja fonda stambenih jedinica za socijalno stanovanje.

(Izgradnja objekata socijalnog stanovanja do sada se uglavnom oslanjala na pilot projekte, a radilo se o ad hok modelima izgradnje koji su prvenstveno bili usmjereni na proces povratka izbjeglica, raseljenih lica i zbrinjavanje najranjivijih kategorija, finansiranih najvećim dijelom od kreditora i donatora uz korištenje namjenskih standarda i pravilnika za te projekte. Na kantonalnom i lokalnom nivou ne postoje značajniji fondovi u koje se izdvajaju sredstva za finansiranje, izgradnju i održavanje objekata i stanova za socijalno stanovanje. Kao prelazno rješenje izvor finansiranja mogu biti povoljni krediti međunarodnih finansijskih institucija i fondova, ali kao dugoročno rješenje i razvoj ove oblasti socijalne stanogradnje neophodno je utvrditi trajne izvore finansiranja na kantonalnom i lokalnom nivou. Iz ovih sredstava formirali bi se fondovi za povoljno kreditiranje i subvencionisanje izgradnje i troškova stanovanja socijalno najugroženijih kategorija stanovništva. U cilju povećanja fonda stambenih jedinica socijalnog stanovanja potrebno je razvijati i javno-privatno partnerstvo, kao model širenja stambnog fonda ovog vida stanovanja).

Mjera 2.2.

Iznalaženje alternativnih stambenih rješenja.

(Zbog velikih troškova izgradnje novih stambenih jedinica neophodno je tražiti i razvijati alternativna stambena rješenja, uz znatno niže investicije npr. Povoljna kupovina postojećih stanova, kuća, nadogradnja na postojećim objektima, adaptacija i rekonstrukcija starih objekata ili obezbjeđivanje stambenih jedinica u po nekom drugom osnovu.).

Mjera 2.3.

Rješavanje imovinsko pravnih pitanja.

(Bržim rješavanjem naslijeđenih neriješenih imovinsko-pravnih odnosa koji ograničavaju razvoj i upravljanje resursima, u lokalnim zajednicama bi se stvorile dodatne pretpostavke za sveukupni razvoj, pa samim tim i razvoj socijalnog neprofitnog stanovanja);

Mjera 2.4.

Primjena propisanih standarda pri izgradnji novih i unapređenje kvaliteta postojećih stambenih jedinica.

(Neophodno je da stambene jedinice budu odgovarajućeg kvaliteta tj. minimalni stambeni uvjeti i kriterijumi kada su u pitanju kvalitet gradnje, sadržaj i dimenzije stambenih jedinica ne smiju biti manji od onih koji su utvrđeni važećim propisima, te da predstavljaju optimalni standard i kvalitet stanova u higijenskom pogledu i u pogledu energetske efikasnosti i bezbjednosti, životne sredine i sl. u skladu sa EU direktivama);

Mjera 2.5.

Promovisanje javno-privatnog partnerstva u oblasti socijalne stanogradnje.

(U cilju promovisanje javno-privatnog partnerstva u oblasti socijalne stanogradnje i pronalaženja potencijalnih partnera koji su spremni uložiti novac u ovu oblast, te definisanja lokalnih resursa u cilju jačanja javno-privatnog partnerstva za socijalno stanovanje, potrebno je organizovati radionice sa predstavnicima jedinica lokalnih samouprava).

Cilj 3. Unaprijeđena kvaliteta stanovanja građana koji iz socijalnih, zdravstvenih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu da osiguraju stan po tržišnim uslovima

Mjera 3.1.

Poboljšati socijalnu sigurnost i popraviti životne uslova ugroženih kategorija stanovništva kroz dostupnost stambenih jedinica socijalnog stanovanja na korištenje.

(Obezbjeđivanjem stambenih jedinica za socijalno stanovanje odgovarajućeg kvaliteta mogu se riješiti stambeni problemi najugroženijih porodica koja nisu imala riješeno stambeno pitanje ili to stambeno pitanje riješeno na adekvatan način, odnosno borave u neuslovnim stambenim jedinicama).

Mjera 3.2.

Povećanje dostupnosti subvecionisanja troškova stanarine i drugih troškova stanovanja.

(Obezbjedivanje sredstava za subvencionisanje troškova stanarine ili drugih troškova stanovanja u potpunosti ili djelimično za građane koji u skladu sa zakonom imaju pravo na to, kao što su porodice ili pojedinci bez primanja ili sa niskim primanjima ispod pragova propisanih zakonom. Visina zakupnine koja je regulisana zakonskim propisima je definisana na ekonomskom minimumu potrebnom za održavanje stambenih objekata socijalnog stanovanja. Budžetska izdvajanja na kantonalnom i lokalnom nivou treba da omoguće servisiranje potreba onih domaćinstava kojima je ova visina zakupnine previsoka, kako bi ovaj sistem postao održiv.).

Mjera 3.3.

Vođenje evidencija o broju stambenih jedinica, ugovorima o zakupu, i broju korisnika subvencija i iznosu subvencija itd. u svim jedinicama lokalne samouprave.

(Sve jedinice lokalne samouprave trebaju imati ažurirane podatka i evidencije koje će se moći upotrijebiti za izradu analiza i izvještaja koji će se koristiti u svrhu unaprijeđenja sistema socijalnog neprofitnog stanovanja).

Mjera 3.4.

Održavanje stambenih jedinica socijalnog stanovanja iz sredstava prikupljenih od zakupa.

(Posebna pažnja se mora obratiti na odgovoran i racionalan utrošak sredstava od najamnina koja su namjenjena za održavanje i rekonstrukciju objekata i stambenih jedinica za socijalno neprofitno stanovanje kako bi se spriječilo njihovo propadanje. U vezi sa ovim Odluka o visini najmnine koju donosi Vlada kantona, a čija se visina određuje se u zavisnosti od površine stana, troškova održavanja zajedničkih dijelova zgrada, zone građevinskog zemljišta u kojoj se stan nalazi, treba se usklađivati sa porastom troškova održavanja.).

Mjera 3.5.

Uspostaviti funkcionalan sistem u skladu sa zakonskim propisima kojima je regulisana oblast socijalnog stanovanja na kantonalnom i lokalnom nivou.

(Posebno obratiti pažnju na provođenje zakona i podzakonskih akata kada je u pitanju izbor korisnika, i upravljanje i održavanje stambenih objekata, dodatna obuka uposlenika u jedinicama lokalne samouprave koji će se baviti pitanjima odabira korisnika, upravljanja i održavanja stambenim jedinicama, te drugim pitanjima vezanim za ovu problematiku.).

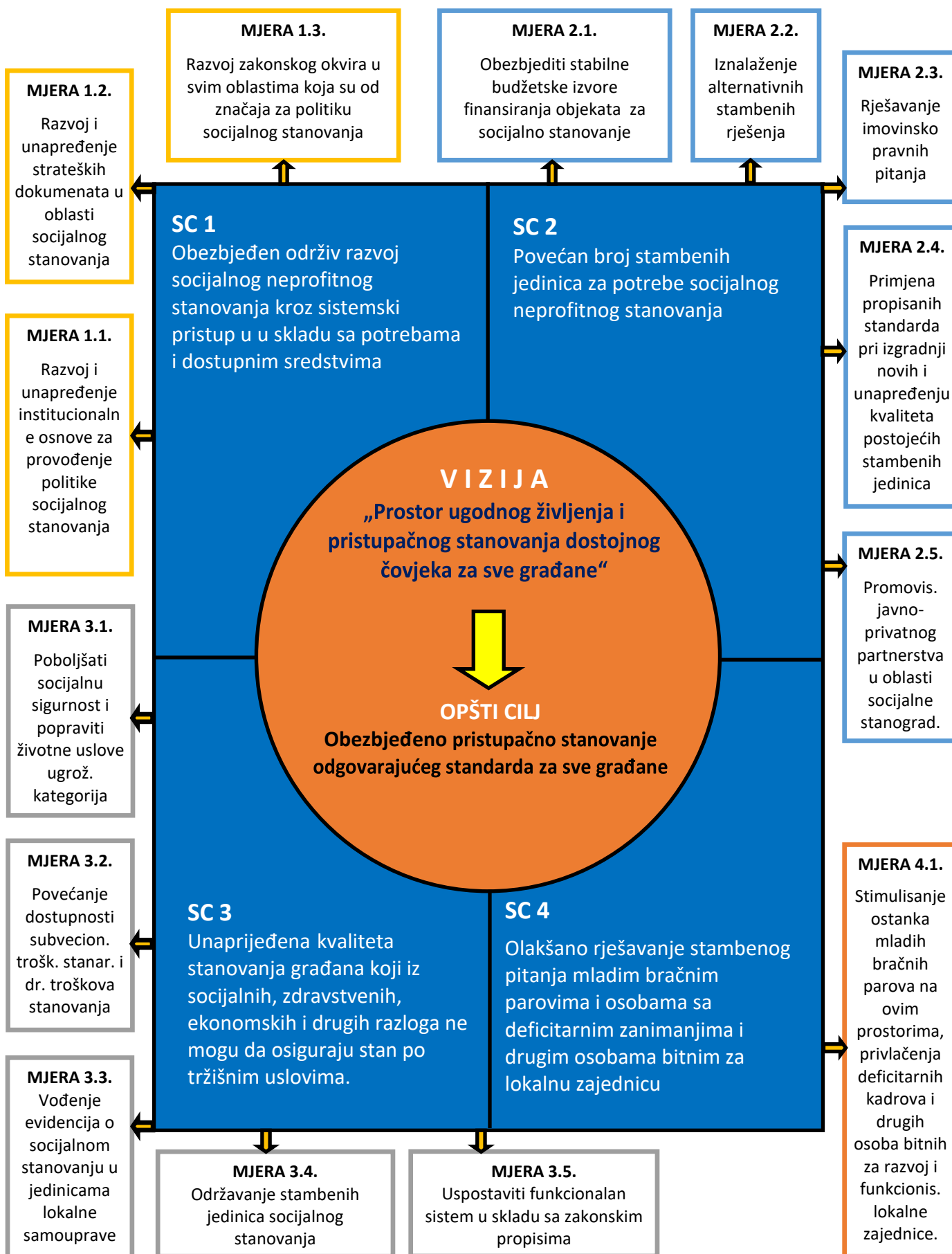
Cilj 4. Olakšano rješavanje stambenog pitanja mladim bračnim parovima i osobama sa deficitarnim zanimanjima i drugim osobama bitnim za lokalnu zajednicu

Mjera 4.1.

Stimulisanje ostanka mladih bračnih parova na ovim prostorima, privlačenja deficitarnih kadrova i drugih osoba bitnih za razvoj i funkcionisanje lokalne zajednice.

(Rješavanje stambenog pitanja na brži i jednostavniji i jeftiniji način za mlade bračne parove, deficitarne kadrove i druge osobe bitne za lokalnu zajednicu može stimulatивно djelovati na njihovo opredjeljenje da ostanu ovdje i svoju budućnost grade ovdje, da zadržimo svoje i privučemo deficitarne kadrove sa drugih prostora i druge osobe koje mogu biti bitne za napredak, razvoj i funkcionisanje lokalne zajednice.).

Slika 5. Ilustrativan prikaz strateških ciljeva i mjera socijalnog stanovanja

7. INDIKATORI ZA STRATEŠKE CILJEVE

Pokazatelji stepena realizacije ove strategije, odnosno konkretni indikatori kojima će se mjeriti ostvarivanje strateških ciljeva, radi lakšeg praćenja i operativnijeg djelovanja, bit će definisani trogodišnjim Akcionim planom koji će usvojiti Vlada Srednjobosanskog kantona za period od 2024. godine do 2027. godine.

8. MONITORING I EVALUACIJA

Monitoring i evaluacija su osnovni instrumenti upravljanja koji ne pomažu samo u procesu izvještavanja već daju osnovu za buduća planiranja i revizije programa, projekata i strateških dokumenata.

Monitoring odnosno praćenje realizacije strategije predstavlja sistemsko i kontinuirano sakupljanje, analiziranje podataka i pokazatelja u svrhu mjerenja napretka ostvarivanja postavljenih ciljeva, programa i projekata i mjerenja napretka, odnosno efekata korištenja dodijeljenih sredstava, te kod preduzimanja odgovarajućih mjera s ciljem eventualnih korekcija.

Evaluacija je proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, programa, projekata ili sveukupne Strategije razvoja socijalnog stanovanja, prema definisanim kriterijima i postavljenim ciljevima. Praćenje će se obavljati u formi izvještaja o stepenu realizacije programa, projekata, mjera i sveukupnog stepena razvoja socijalnog stanovanja.

8.1 Instrumenti za monitoring i evaluaciju

Nosioci realizacije Strategije socijalnog-neprofitnog stanovanja Srednjobosanskog kantona su Vlada Srednjobosanskog kantona, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike, druga ministarstva, kantonalni organi i institucije i jedinice lokalne samouprave, svako u skladu sa svojim nadležnostima.

Evropska socijalna povelja i Zakon o lokalnoj samoupravi daju lokalnim samoupravama veću nadležnost u oblasti sprovođenja stambene politike. Usvojen Zakon o socijalnom stanovanju Srednjobosanskog kantona i podzakonski akti na kantonalnom i lokalnom nivou, kao i iskazano opredjeljenje za uređenje oblasti socijalne stambene politike omogućavaju brže djelovanje ili bolje mogućnosti za sprovođenje ove Strategije.

Kvalitetna realizacija Strategije socijalnog stanovanja Srednjobosanskog kantona zahtijeva koordinaciju aktivnosti svih zainteresovanih subjekata na kantonalnom i lokalnom nivou, u skladu sa njihovim zakonskim ovlaštenjima i obavezama.

U skladu sa prethodno navedenim potrebno je fokusirati se na definisanje trogodišnjeg Akcionog plana i njegovu realizaciju koji će usvojiti Vlada Srednjobosanskog kantona za period od 2024. godine do 2027. godine. Kontrola stepena primjene Strategije vršiti će se na osnovu praćenja realizacije usvojenog Akcionog plana

Prijedlozi projekata koji se planiraju Akcionim planom treba da budu izvodivi, racionalni, ekonomski opravdani i održivi, da podržavaju ostvarenje interesa većine zainteresovanih strana i da podržavaju opredjeljenje i strateške ciljeve jedinica lokalne samouprave u oblasti socijalnog stanovanja.

8.2 Evaluacija

Za praćenje napretka u ostvarivanju Strategije nadležno je Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Srednjobosanskog kantona, drugi organi i institucije u zavisnosti od njihove nadležnosti, te jedinice lokalne samouprave, koje imaju najveći interes da se uključe u proces implementacije odnosno sprovođenja strategije. Oni na osnovu provedenih analiza evaluiraju stanje i vrše procjenu stepena realizacije Strategije i Akcionog plana, izrađuju izvještaje sa preporukama koji dostavljaju Vladi Srednjobosanskog kantona na razmatranje prije usvajanja novog Akcionog plana.

Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Srednjobosanskog kantona će imenovati osobu koja će u ime ministarstva voditi i koordinirati aktivnosti sa drugim nadležnim organima u vezi sa realizacijom ove strategije i akcionog plana i izrade izvještaja sa preporukama za poboljšanje koje će dostavljati Vladi Srednjobosanskog kantona na razmatranje prije pripreme i usvajanja novog Akcionog plana.

Jedinice lokalne samouprave će u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima organizovati poslove. Preporuka je da se sistematizuje posebno radno mjesto na kojem će raditi lice koje će se baviti poslovima socijalnog stanovanja i aktivnostima koje se odnose na praćenje razvoja socijalnog stanovanja na njihovom području. Predstavnici lokalne zajednice mogu rasporediti ove poslove u okviru već postojeće organizacije i sistematizacije radnih mjesta, ukoliko smatraju da je to moguće, odnosno da time neće preopteretiti postojeće referate.

Svi nadležni organi i jedinice lokalne samouprave obavezni su dostaviti izvještaje i tražene podatke na zahtjev Ministarstva zdravstva i socijalne politike Srednjobosanskog kantona, odnosno imenovanog koordinatora za praćenje realizacije strategije i akcionog plana, na osnovu kojih će pripremati izvještaje sa preporukama za poboljšanje koje će dostavljati Vladi Srednjobosanskog kantona.

Koordinator će sa drugim nadležnim organima na kantonalnom i lokalnom nivou obezbjediti:

- koordinaciju aktivnosti za realizaciju Strategije,
- pripremu izvještaja o realizaciji Strategije,
- praćenje dinamike sprovođenja strategije i promjena u okruženju,
- davanje preporuka za korigovanje i ažuriranje postavljenih ciljeva, planiranih mjera i aktivnosti u skladu sa ukazanim prilikama,
- inicirati aktivnosti za blagovremeno ažuriranje i prilagođavanje novim okolnostima,
- kao i za druge aktivnosti na njenoj realizaciji.

U organizacionom smislu, Koordinator bi sa drugim nadležnim organima na kantonalnom i lokalnom nivou bi bio zadužen da usmjerava i koordinira cijeli proces, uključujući ključne učesnike od jedinica lokalne samouprave do nivoa kantona, druga kantonalna ministarstava i organe uprave, lokalne samouprave, te drugih stručnih institucija i organizacija koji bi svojim

znanjem, iskustvom i ugledom mogli doprinijeti realizaciji strategije, ali i promovisati njen značaj i motivisati sve uključene aktere.

Skupština Srednjobosanskog kantona će svakih pet godina razmatrati izvještaj Vlade kantona o realizaciji Strategije i Akcionog plana, koji se donosi na tri godine.

Koordinator će jednom godišnje pripremiti Izvještaj o realizaciji strategije sa prijedlogom mjera i aktivnosti za realizaciju strateških i operativnih ciljeva i nosiocima za realizaciju svake predložene aktivnosti, koji će Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Srednjobosanskog kantona podnijeti Vladi Srednjobosanskog kantona na razmatranje i usvajanje.

9. FINANSIRANJE

Strategijom razvoja socijalnog neprofitnog stanovanja utvrđena su četiri strateška cilja. Indikativni finansijski okvir za provedbu ovih strateških ciljeva i mjera treba biti utvrđen u suradnji s Ministarstvom financija Kantona i usklađen sa sredstvima planiranim u Budžetom Kantona, budžetima općina, kao i svih ostalih finansijskih izvora koji su na raspolaganju kako javnim institucijama tako i privatnim organizacijama u skladu sa Zakonom⁵¹.

Kada je u pitanju finansiranje aktivnosti iz Strategije razvoja socijalnog neprofitnog stanovanja u Srednjobosanskom kantonu neophodno je naglasiti potrebu uključivanja svih raspoloživih izvora finansiranja, u zavisnosti od vrste aktivnosti koja se sprovodi. Postoji, sa jedne strane, dio aktivnosti koje ne zahtijevaju značajna finansijska sredstva, dok su, sa druge strane, planirane aktivnosti za koje će biti potrebno obezbijediti značajnija finansijska sredstva. Nedostatak finansijskih sredstava predstavlja jedan od osnovnih izazova za uspostavljanje održivog sistema socijalnog stanovanja, te je preporuka da se ostvarivanje stambenih potreba realizuje uz različite oblike podrške od javnog i privatnog sektora. Nesporno je da je teško predvidjeti koliko sredstava će biti potrebno, pogotovo što se radi o 12 jedinica lokalne samouprave koje su različitog stepena razvijenosti, različitih potreba, kapaciteta i strateških usmjerenja za stambeno zbrinjavanje. Takođe, svaka jedinica lokalne samouprave ima vlastiti budžet u kojem alokira sredstva i planira vlastite aktivnosti. Međutim, ta sredstva su nedovoljna za rješavanje stambenih potreba svih korisnika i uspostavljanja održivog sistema socijalnog neprofitnog stanovanja. Za uspješnu realizaciju strateških ciljeva i mjera biti će potrebna koordinacija svih učesnika u procesu od lokalnog do kantonalnog nivoa i korištenje svih finansijskih izvora koji su na raspolaganju u skladu sa čl. 33 Zakona o socijalnom stanovanju SBK/KSB.

S druge strane, međunarodni fondovi, projekti i programi podrške su veoma neizvjesni u smislu visine sredstava, uspješnosti dobijanja projekata i visine njihovog učešća, njihovog usmjerenja na pojedine aktivnosti i slično.

Intervencije u zakonskom ili sprovedbenom okviru, dostupnost informacija, unapređivanje saradnje i komunikacije, izrade baze podataka, sredstva za promotivni karakter i drugo su programske aktivnosti za koje neće biti potrebna značajnija finansijska sredstva i realizovaće se iz sredstava budžeta jedinica lokalne samouprave, te međunarodnih programa podrške.

⁵¹ Zakon o socijalno neprofitnom stanovanju SBK („Službene novine SBK“, broj 10/21),.

Aktivnosti finansijske podrške za koje treba obezbijediti značajnija sredstva, poput sredstva za subvencionisanje zakupnine, subvencionisanje komunalnih troškova, kao i sredstva za izgradnju/adaptaciju/kupovinu dodatnih objekata socijalnog stanovanja, potrebno je obezbijediti iz budžeta viših nivoa vlasti, budžeta kantona, budžeta jedinica lokalne samouprave, sredstava pretpristupnih fondova Evropske unije, pravovremenom pripremom i kandidovanjem odgovarajućih projekata i apliciranjem za projekte koji se finansiraju sa državnog i entitetskog nivoa u okviru Međunarodnih programa podrške, zatim razvojnim kreditnim i donatorskim sredstvima i sredstvima javno-privatnog partnerstva, a realizovat će se putem posebnih sporazuma sa donatorima.

Sredstva za subvencioniranje stanarine su neophodna iz razloga što postoji potreba da se ugroženim kategorijama stanovništva kao što su korisnici kolektivnog vida alternativnog smještaja i drugim socijalno ugroženim i ranjivim kategorijama korisnika koji ne mogu na drugi način riješiti pitanje stanovanja za sebe i svoju porodicu omogući pristup ovom vidu stanovanja.

Pored subvencioniranja zakupnine neophodno je pružiti podršku u vidu pomoći za plaćanje troškova komunalnih usluga (struja, voda, grijanje), kako se ne bi stvorili dodatni troškovi i problemi naplate kod navedenih kategorija, koji nisu u mogućnosti da plaćaju i izmire komunalne troškove, jer imaju niska primanja ili ih uopšte nemaju.

Plan finansiranja Strategije iz sredstava budžeta treba se prilagoditi trogodišnjem ciklusu budžetskog planiranja na kantonalnom i lokalnom nivou, koji podrazumijeva detaljno planiranje za prvu godinu i projekciju za naredne dvije godine, sa stalnim ponavljanjem ovog principa. Sredstva potrebna za sprovođenje akcionog plana u vezi sa pojedinačnim strateškim ciljevima prilagođavat će se sredstvima planiranim u budžetima za tu namjenu.

Akcioni plan kojim će se operativno razraditi mjere za ostvarivanje ciljeva definiranih u Strategiji i koji će omogućiti praćenje, evaluaciju i izvještavanje o stepenu realizacije strategije će biti donesen u roku od šezdeset dana od dana usvajanja strategije.